Günler baharı soluklarken

Çağ ve Nesil

5

M. Fethullah Gülen

GÜNLER BAHARI SOLUKLARKEN

ÇAĞ VE NESİL - 5

M. Fethullah Gülen

NİL YAYINLARI

ISBN
978-975-315-027-39

Yayın Numarası
128

Çağlayan A. Ş.
TS EN ISO 9001:2000
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Mayıs 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Nil Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No:1
Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.nil.com.tr

Takdim

Şu anda bir demet bahar çiçeği tutuyorsunuz elinizde. Sızıntı ve Yeni Ümit dergilerinde yayınlanan başyazılardan derlenen bu demet, mü'min, müslim ve muhsin bir ruhun ihlâs ve samimiyet tüten kokularını taşıyor. Bir tutam kır çiçeği, bir küçük ağaç, bir büyük bahçe, hatta bir bahar mevsimi bile bir demet gibi görülebilir. Yerine göre bir Güneş Sistemi, bir yıldız kümesi, bir galaksi dahi insan ruhu için bir demettir. Bu, bakış sahibi ruhun çapına göre değişir. Öyle ruhlar vardır ki, âlemler onda kaybolur gider. İnsandaki maddî nazar bile nice muhteşem manzaraları yutuyor da doymuyor ve "Daha yok mu?" diyor.

"Çağ ve Nesil–5" yani *"Günler Baharı Soluklarken"*, her ruhun eline uygun bir buket. Dokunan el, koklayan burun, gören göz ve hissedip düşünen ruha göre algılanan bir bahar demeti. Bu demet, bir güzel ruhun engin inanç ikliminden derleniyor. Kâinat çapında, esmâ ve sıfât tecellîlerine mir'at olan ruhlar vardır. Onların zengin iklimlerinde nice günler, nice mevsimler tüllenir.

İnsan, muhtevasıyla bir kıymet ifade eder. O muhtevayı belirleyen şey de insanın peşinde koştuğu, yolunda olduğu ve uğrunda öldüğü maksattır. Bu maksat Allah ise, O'nun ahlâkı ile ahlâklanmak ise, bu ahlâkı, mensubu olduğu insanlık ailesine aksettirmek, orada da yaşatmak ise, o ruhun yüceliğine pâyân yoktur. Bu yüce ruhların iç âlemlerinde Cennet bahçeleri boy gösterir. Bu ruhların mürebbilik yaptığı, muallimlik ettiği cemiyetler de, Cennet bahçelerinden birer bahçe hâline gelirler. Oralar, birer zikir, fikir ve şükür meclisidirler. Nefsin amansız kışına tutulmuş milletlerin bağrına bir bahar beneği gibi giren bu necib gönüller, kutlu soluklarıyla, kudsî sesleriyle birer İsrafil sûru, Cebrail sözü kesilir, tarihin bahar kapılarını açarlar. Artık, o millet, Cennet yansıması bir kutlu bahar topluluğudur.

"Büyük Doğu", Necip Fazıl demekti; *"Diriliş"* de Sezai Karakoç... Bu dergiler birer ekoldü. Bu güzel insanlar bir kutlu geleceğin haberini verdiler, yolunu işaret ettiler. Bir "beklenen"in portresini çağın yüzüne çizip durdular. "Çağırmasını bilirseniz gelecektir." dediler. *"Sızıntı"* ve *"Yeni Ümit"* de bir bakıma onların arkasındakiler demekti.. bu mevkutelerin "Baş"ı ve "Kalb"i, baş ve orta sayfa yazarları da onlar demekti. Dergi bu baş ve bu kalb ile yürüyor. Bu muzdarip başın ve bu hassas kalbin sözünü ve sesini bu dergilerle dinliyor, bu kırık mızrabın iniltilerini bu dergilerle duyuyoruz. Böylece kafa ve kalbler elest bezminin ezelî âhengine akord oluyor, o kudsî ruhlarda ebed

sevdası akkor hâlinde tutuşmaya başlıyor. Bu korlar cemre cemre, fert ve cemiyet hâlinde bütün bir milletin ruhuna yayılınca, dört bir yandan bahar naraları yükselmeye başlıyor, bahar çiçekleri boy atıyor. Diğer dergiler birer haberciydiler. Bir bekleyişi, bir bekleneni haber verdiler. Sızıntı ise bir haberdi. O, bekleyen olmadı, beklenen olmaya çalıştı. Zamanın beklediği oldu. Beklenenleri yetiştirdi. Bağrında mayaladığı baharla buluşturdu bekleyenleri.

Beklenenler Bezmi'ni kuran Sızıntı, baharı soluklayan günlerin yeni ümit iklimi garipler kuşağını yetiştirdi.

Bazı kutlu dağ zirveleri, ruhun ışık yuvaları oldular. Göklerden vuran ışık tayflarına kalb prizması kesildiler. Bir mağara, bir ağaç tepesi, bir kulübecik bu elmas kalblere yuva oldu. Bu yuvalardan fışkıran nurun aksettiği evler, *"Ümmü'l-Kurâ"* (Şehirler Anası)'nın ailesi olan evleri kurdu. Bu aile bir millet ve bu millet de bir medeniyet doğurdu. Doğumların ölümlere, ölümlerin de nice doğumlara açık olduğu gibi, kâinat kucağında nice nice güneşler doğar ve nice güneşler batar. Tarih kuşağında da nice milletlerin doğuş ve batışlarına rastlanır. Birinci Cihan Harbi'yle batıp giden İslâm devleti, zamanın ana rahminde yepyeni bir tarihî doğuşa hazırlanıyor. Ne muhteşem bir doğuştur bu ki, nefsin ve şeytanın radyasyon sızıntılarına mukabil, ruhun ışık sızıntıları, kutlu tayflar hâlinde toplanıp kalblerde yoğunlaşarak hidayet lazerleri hâlinde küfrün, karanlığın urlarını, kanserlerini kuruta kuruta geliyor. Nefis kışının inkâr kefenlerini yırtıp, ruhun bahar filizlerini vere vere ilerliyor. *"Günler Baharı Soluklarken"*de, böyle bir gelişin destanı sunuluyor.

"Işık Evler"le giriyoruz kitabın sırlı dünyasına. Bu evler, kudsî bir programın yürürlüğe konduğu ruh oluşum ocaklarıdır. Ruhlar, orada aslî kaynaklarıyla temasa geçer, o kaynaktan aldıklarıyla beslenip büyüyerek karanlık dünyaların fethine çıkarlar. Asıllarından uzaklaştırılmış, asılları unutturulmuş ruhların ellerinden tutup, onların ebedî kurtuluşlarına ve zengin bir medenî kuruluşa gitmelerine vesile olurlar. Bu medenî yapının planı Kur'ân, mühendislik merkezleri mâbedler, mektebler, medreseler, tekyelerdir. Şantiyeleri ise evler, çarşılar, pazarlar, köyler, kasabalar ve şehirlerdir.

Bu iman ve aşk dolu maceranın muhteşem destan ocağı "Işık Evler"den sonra, bu evlerin çağırdığı, bu evlerin mayaladığı yeni bir mevsime açılıyorsunuz. Bir şiir dünyasındasınız. Dilin sırlı mûsıkîsine kendinizi kaptırıyor, ruhun tatlı med ve cezri içinde hiç de yabancısı olmadığınız, sanki daha önce bulup da kaybettiğiniz bir âlemin sihirli koridorlarında, cezbedici,

büyüleyici ufuklarında dolaşıp duruyorsunuz. Hiç bitmesin istiyorsunuz bu yolculuk. Ama her miracın bir de dönüşü var. Rehberiniz, Cibril soluklu, İsrafil mizaçlı bir yüce ruh ise, siz de buna akraba ve âşina iseniz kavsiyeleriniz bitmez. Her sonu, yeni bir başlangıç olarak bulursunuz. Dante'yi karanlık ormanından kurtarıp ötelerin sırlı yolculuğuna çıkaran şair, Işık Evler Rehberinin tuttuğu lambanın çevresinde kanat çırpan bir sinek bile olamaz. Işık evler mimarının gönül mühendisi, kutlu doğum kahramanı, kâinat kandilinin nuru, kutlu resul, Yüce Nebi'nin diriltici soluklarını ruhunuzun derinliklerinde serin ve taze okşayışlarıyla duyar, bir daha dirilir gibi olur, gufranla tüllenen ayların bayram düşüncelerine dalıp gidersiniz.

Düşlerdeki Türkiye'de mâbedlerin sırlı dünyası, tekye ile size takdim edilir. Ümit ve endişe, hak ve kuvvet muvazenesi içinde yeni dünyalara doğru, dinin yenilmeyen gücü Kur'ân-ı Kerim'le bir mâbeddesiniz artık. Bu mâbedin imamı, ışık evlerin kutlu mimarıdır. Onun minberinde tarihimizin ve tâli'imizin, medeniyetimizin ve kültürümüzün hutbesini dinliyor, tarihî devr-i daimlerin sırrına eriyorsunuz. Bu devr-i daimde yerinizin şimdi de bahar günleri olduğunu anlıyor, bir bayram sevinciyle kanatlanıyorsunuz. Müslümanca yaşamanın aşkı, heyecanı, bir meltem gibi yakalayıp sarıveriyor sizi. "... İnsanın içinden kopup gelen ve bütün bir gönlü aksettiren hiçbir şiir, hiçbir mûsıkî, bu kadar içli, bu kadar derin ve bu kadar güzel olamaz. Bunlar, insan ruhuna hitap eden mahrem birer lisandır, ifadeleri, bildiğimiz muayyen kelimelerden ses ve söz almaz. Cümleleri, ötelerden akıp gelen mânâlardan örülmüş bu dil, gerçek ruh insanlarının ve ledünnî zevk erbabının anlayabilecekleri, malzemesi fizik ötesi sesler ve sözlerden alınmış bir ilham dili ve bir melek lisanıdır. Bu dil ve bu beyanın dalgaları arasında, yer yer gönüllerimizi bir umut, bir sihir ve bir sevda sarar. Gözlerimiz, ukbanın mavi, parlak ve başımızı döndüren güzellikleriyle dolar. Derken, kulaklarımızda aşkın ve güzelliğin çınlayan mûsıkîleri duyulmaya başlar..."

Günler baharı soluklarken, siz, bu baharı seyreder, bu bahara girer; ama, bir türlü sırrını kavrayamazsınız. Bu baharı sezer ama bir türlü dile getirip anlatamazsınız. Nefsin bodrumunda (emmare katında) kalıp da Ruh'un yüce katlarında yaşanan dünyanın macerasını anlamak ve anlatmak ne mümkün. Oradan gelen sesleri ve sızan ışıkları anlamak ve anlatmak... O, yüce ruh saraylarının Efendileri sizi bir kıtmir gibi, kucaklarına alıp kendi katlarına götürüp gezdirseler de, siz oraları yine de kıtmirce görür ve kıtmirce

anlarsınız, işte o kadar... Onlara, “hay hay” demek, bize de, “hav hav” demek düşer. Bazen, avcı kıtmirleri de yol gösterirler. Bu kutlu kapının önünde kısık sesimizle sizleri o yüce katların hay hay’larına çağırabilirsek bu büyük şeref olur. Bu kutlu miraçta kalbiniz burak, gönlünüz refref olsun. Ruhun solmaz, pörsümez baharına hayırlı yolculuklar.

M. Garib

Işık Evler

Işık evler, ışık süvarilerinin kışlaları, hak erlerinin halvethane ve zaviyeleri, gözlerini ilim ve mârifetle açıp-kapayan kudsîlerin vâridât iklimleridir. Tadını, havasını, rengini, rayihasını ötelerden alan ışık evler, dünyada, ukba yamaçlarına kurulmuş ve fizik ötesi âlemlerin rasathaneleri gibidirler. Onların aydınlık ikliminde en mübtedî insanlar bile, mikro âlemin en sırlı koridorlarında rahatlıkla dolaşabilir.. ve makro âlemin en girift, en ürpertici derinliklerini bir solukta geçer; geçer de, hareket noktasının aydınlığı sayesinde kara deliklerin merkezine ışıktan tahtlar kurarak inanca açık sinelere tefekkür, mârifet ve zevk-i ruhanî tayfları salarlar.

Işık evler, hangi şehir, hangi mahalle ve hangi sokakta bulunursa bulunsun, ötelere açık iç yapılarının remzi olan kapıları, pencereleri ve binaların ön cephesinden caddeye sarkan cumbaları gibi balkonlarıyla, her zaman emsali evlerden birkaç adım ötede bulundukları hissini uyarır ve sonsuza açılmaya namzet ruhlar için âdeta birer terminal, birer liman vazifesi gördüklerini hatırlatırlar. Gönül gözleriyle bu terminal ve bu limanlarda dolaşmasını bilenler, gün gelir, ulaşacakları sahillerin rüyalarıyla o kadar mâverâileşirler ki, kâh gözlerini yumar burayı dinler, oranın diliyle cevap verirler; kâh oraya ait soluklarla coşar, buradan nefeslerle neler neler fısıldarlar...

Işık evler, çevrelerindeki bina yığınları itibarıyla, tıpkı hâle içinde yıldızlar topluluğuna nur âyetini tefsir eden bir mehtap veya ebedî nur, ebedî huzur arayanları firdevslere ulaştırma yolunda kurulmuş birer han gibidirler.. dikkatle bakanlar için her zaman, bu ışık yalılarının iç yapıları ve derinliklerinde *"Allah onların, (diğer binalardan daha ziyade) yükseltilmelerine ve (her şeyden yüksek, yüce) isminin oralarda anılmasına, (dört bir yanda gürleyen yasak velvelerine rağmen) izin verdi.. içlerinde sabah-akşam O'nu tesbihlerle yâd eden öyle yiğitler var ki, ne ticaret (ve ticaretteki kazanç cazibesi) ne de alım-satım, Allah'ı zikirden, namazlarını dosdoğru yerine getirmekten ve zekâtlarını bihakkın eda etmekten onları alıkoymaz; (zira) onlar kalblerin (mehafetle) ve gözlerin (hayret ve dehşetle) döneceği günden korkar (ve tir tir titrerler)"*[1] hakikatinin nümâyan olduğu hissedilir.

Bu evlerde herkes hemen her zaman –tabiî, düşüncesinin berraklığı ölçüsünde– hem kendi benliğinin derinliklerinden hem de bütün varlığın ruhundan kopup gelen bir şiiri dinler gibi olur.. ve yine bu evlerde, uyanık her

gönül, ışık çağından günümüze kadar uzayıp gelen renk renk ve asırlara sinmiş pek çok hatıraların, hatıraların bağrında tüllenen hülyaların inşirah veren veya inleten birer nağme hâline geldiğini duyar, hisseder.. yer yer hüzünle buruklaşır, zaman zaman da sevinçle kanatlanır; ama mutlaka o sihirli dönemlerin büyüsünün tesirinde kalır ve mahmurlaşır...

Bu evlerde idrak edilen aydınlık gün ve gecelerin içinde insan âdeta bir saadet rüyası yaşar.. bu büyülü dünyada her şeyi neşeye, sevince çeviren öyle sihirli anlar ve dakikalar olur ki, insan, buğu buğu dört bir yandan gelip ruhunu saran bayıltıcı mutluluklar karşısında, muvakkaten dahi olsa, dünyada olduğunu unutur ve bu tatlı rüyadan kat'iyen uyandırılmak istemez.

Bu evlerde, imanı, ibadeti, duayı, zikri, fikri, uhuvveti, vefayı ötelere ait derinlikleri ile duyup-yaşama bahtiyarlığına erenler, âdeta her an yeniden doğar, baharlar gibi duygularıyla yeşerir, derken çeşit çeşit vâridâtla dolgunlaşan o kendilerine has hava bütün gönüllerini bir saadet vaadiyle kaplar ve çok defa onların hayra açık sinelerinde Cennet yaylalarının ferahlatıcı esintileri duyulur.

Bu evlerde, her fecir, bir fetih ve zafer rengiyle tüllenir.. onların her köşesinde, evrâd u ezkâr gülbanklar gibi gürler.. gönüllerde başlayıp verâlara uzanan yolların ta öbür ucu görünür.. ve bu evlerin kutlu sakinleri her yeni güne, itminan dolu, lezzet dolu masmavi duygularla uyanırlar.. uyanırlar da, ne fâniliğin kırıp döken, saçıp savuran fırtınalarını duyar ne de zevalin burkuntulu mırıltılarından müteessir olurlar. Zira, onların dört bir yanıyla nurlara açık dünyalarında, yokun, yokluğun yeri yoktur. Onların nazarında, yeryüzündeki bütün toplanıp-dağılmalar, gelip-gitmeler askerin kışlada, talebenin mektepte toplanıp dağılmasından, gelip gitmesinden farksızdır. Toplanırken talim ve terbiye için toplanırlar; dağılırken de bu kışla ve bu mektepte elde ettikleri temiz duygu, nezih düşünce, güzel ahlâk, imanlı fazilet ve Yaratan'la irtibatlarının mükâfatını almak için dağılırlar.

Onlar için burada geçirilen günler tıpkı bir temâşâ zevki içinde geçirilir; ötelere seyahat da bir sıla iştiyakı ve asıl vatana kavuşma neşesiyle. Burada kaldıkları sürece, hep iman bağ ve bahçelerinin zümrüt tepelerinde dolaşır; bol bol irfan ve iz'anlarının meyvelerinden yerler.. ötelere davet ve terhis vakti gelince de, bir yeni hayata uyanıyor gibi sevinçle göç eder giderler.

Işık evlerde hava kararıp, gece o sihirli atmosferiyle her yanı sarınca, birdenbire her şeyin dili ve edası değişir; her ses, kalb atışlarının ritmine uyar,

her söz bir büyü halini alır.. açık beyan yerini remizlere, işaretlere bırakır.. ve evin içi, sabah saatlerinde güneşe uyanan bir kovana döner.. derken sırlı ve sihirli gelip gitmeler başlar. Çiçek-kovan arası gelip giden arılar gibi, ışık almak, ışık vermek ve nurdan düşüncelerle petekler örmek için bu büyülü konup kalkmalar ta gece yarılarına kadar sürer. Hemen herkesin ruhunda ayrı bir derinlik oyan geceler, ışık evlerin ışık süvarilerine dâhiyane ilhamların kapılarını aralar; onları dâhiyane düşündürür, dâhiyane konuşturur ve onlara, gönüllerine benzeyen yüksek mefkûreler, hülyalarına benzeyen renkli arzular aşılar ve sırlarının altındaki en gizli fikirleri ortaya çıkarır. Onları geçmişin hatıraları ile mest eder ve geleceğin hülyalarına doğru şahlandırır.

Her şeye ledünni bir lezzetin sindiği ve gönüllerin, güzelliğe, ümide, neşeye, aşk u şevke kaydığı teheccüd saatlerinde, gözden gönüle, gönülden ta fezanın derinliklerine kadar, her yerde karanlıkların bozguna uğradığı ve her yanı ışıktan bir atmosferin sardığı hissedilir. Bu hülyalı mavilikler içinde, evlerde, sokaklarda, yol boylarında göz kırpan ışıklar, yıldızlarla bitevî bir tablo teşkil ediyor gibi uç uca, yan yana gelir ve bu iki dünya arasında gelgitler başlar.. ve her şey, herkes âdeta semavileşir... Her şeyin iç içe girdiği bu masmavi dakikalarda ışık evler, sihirli bir ülkenin büyülü şatoları gibi, semtinden geçenleri içine çağırır, bağrına alır.. onların gözlerine ziya çalar, gönüllerini aydınlatır.. onları, karşı koyamayacakları mânâ anaforlarında dolaştırır.. ruhlarına varlığın ve var olmanın güzelliklerini fısıldar.. ve onların vicdanlarına hiçbir zaman tesirinden kurtulamayacakları ilham esintileri, semavîlik yüklü sesler ve sözler yüklerler.

Işık evler, gelmiş-geçmiş mukaddes binaların en velûdu, en doğurganıdırlar; oralarda ışığa uyanan herkes, hemen karanlıkla hesaplaşmaya geçer.. ona karşı kıyam eder ve bu duygusunu da her yerde bir mum yakmak suretiyle hayata aktarmaya çalışır. Bu itibarladır ki, ışık evlerin çoğalıp gelişmesi, tasavvurlar üstü ve hendesîdir. Hatta çok defa, kudsîlerin kudsîlik sınırlarını zorlamaları ölçüsünde hendesî katlanmaların da aşıldığı görülür. Hem öyle bir aşılır ve öyle bir görülür ki, ne asırlık karanlık düşünceler, ne her yerde onlar için bir tuzak kurup bekleyen karanlık ruhlar, ne de onları yakın takibe alan dış kaynaklı sapık zihniyetler, birer tecellî sırrıyla zuhur eden bu aydınlık evlerin çoğalma hızını engelleyemez ve onların önünü kesemez.. nasıl kesebilir ki, onlar Kudreti Sonsuz tarafından gündüzleri ve ortalık ağardığında nimete şükür duygusu meşcereliğinde, geceleri de nikmetleri aşma seralarında sürekli gelişip

çoğalmaya göre programlanmışlardır... Ortaya çıktıkları günden bu yana, gecelerin en karanlık anları bile, onların sesini kesememiş ve susturamamıştır. Sesini kesmek, susturmak şöyle dursun, ışık evler ve ışık evlerin derinliklerinde kendilerini huzura, sükûnete ve itminana salmış bu gönül erleri, o aydınlık dünyalarda hep Hızır'a ait nağmeler dinlemiş ve Cibril soluklarıyla yay gibi gerilmişlerdir. Geceler, sırlı vâridâtıyla her zaman onlara bir mûsıkî gibi tesir etmiş ve duygu duygu onların gönüllerine damlamış; sabahlar, birer *"ba'sü ba'del mevt"* yeniliğiyle onları kucaklamıştır. Onlar hiçbir zaman mutlak boşluk, mütemadi karanlık yaşamamış; hiçbir zaman bitevî sükût ve sürüp giden tevakkufa takılmamışlardır.

Onlar, zamanın sükûtlarla dolu, bunaltıcı ve hummalı günleri altında bile, ruhî rabıtaları sımsıkı, arzu ve emelleri dipdiri, iradeleri de çelik gibi öyle yiğitlerdir ki, gönüllerinin mağriblerinde de maşrıklarında da her zaman tulû'a açık yaşamış ve varlığın sise-dumana büründüğü, her yanda hazan çağladığı, renklerin, renklerde güzelliklerin ağlayışa kapandığı en buhranlı günlerde dahi en içli, en ledünnî, en zevkli dakikalar yaşamışlardır.

Evet, hazan en gamlı mûsıkîlerle coştuğu, coşup gönüllere dolmaya başladığı, insanî duygular itibarıyla saadetin tâli'sizliğe, neşenin hüzne yenik düştüğü demlerde dahi, onlar iliklerine kadar bir aşk u vuslat heyecanıyla tütmüş ve köpürmüşlerdir. Her zaman en tatlı neticelerle noktalanan en güzel saatler, onların gönüllerine boşalttıkları parça parça mutlulukların yanında, daha büyük bir saadet ümidini fısıldamayı da ihmal etmemiştir. Dolayısıyla da onlar, her an daha derin bir aşk u iştiyak iklimine kaymış ve daha duru, daha canlı bir vuslat heyecanıyla coşmuşlardır.

* * *

Tulû'a Doğru

Mânâ köküyle gidip ta "Dârü'l-Erkam"lara dayanan ışık evler, bir yakın geçmişte, yine aynı safvet, aynı keyfiyet, aynı ruh ve aynı heyecanla, hem de eskinin tat, rayiha ve lezzetiyle, birer mütevazi çardak, birer minik kulübe hâlinde ortaya çıkmış ve ideal sinelerin hüzünleriyle imanın, ümidin, aşkın birleştiği sınırda bir çağlayan sesi vermeye başlamıştı. Bu ses yıllarca duyup dinlediğimiz, yeis ve hasretle buruk bir ızdırap iniltisi değil; tatlı bir hicran sesi ve zevk ritimli bir *"dâüssıla"* âvâzıydı. Bu âvâzın ulaştığı her yerde cephe sistemleri bahara kayıyor, cemreler *"ba'sü ba'del mevt"* naraları atıyor;

çiçekler kemer kuşanıp bezme koşuyor, güller heyecandan mosmor kesiliyor, nergisler gözlerini açıp-kapayıp hayat solukluyordu.. hemen her şeye dirilme ruhunun sindiği bu esnada ışık evler, ledünnî derinliklerinde şevk-tasa, neşe-inilti, keder-safâ buğularını karıştırıp macunlaştırarak bembeyaz bahar bulutları gibi imrendirici, çeşitli dalga boyundaki ışık tayfları gibi bütün varlığın ufkunu sarıcı ve en mahir ellerle en has ibrişimlerden örülmüş dantelâlar gibi gözleri, gönülleri okşayıcı düşünce sistemleri, aşk ve heyecan meltemleri ve fecir şakıyan beyanları ile ruhlarda silinmez izler bırakan mesajlar sunuyorlardı...

Bu ülkede yıllar ve yıllar matemle inlemeye itilmiş nesiller, ruhlarındaki kasvetleri dağıtıp tâli'lerinin önünü kesen karanlıkları yırtacak ve onları alıp aydınlıklara çıkaracak fevkalâdeden bir inayet eli düşleyip durmuşlardı.. ışık evler, gökler ötesine açık o nurefşân iklimleriyle, hülya ve ümit, tahassür ve hicran, ızdırap ve hafakan dolu bütün sinelerin böyle bir beklentisinin cevabı oldu.. ve gönüllerimizde Cennet yamaçları gibi açtı. Bu yeni baharın dağ-dere, ova-oba her yanında ruhlarımıza yağan sesler, peygamber solukları gibi yankılandı ve her yeri âdeta, üzerinde Cibril'in at koşturduğu, Hızır'ın seccadesini serip namaz kıldığı zümrütten tepeler hâline getirdi.. ve yine bu soluklar, sanki bize, bütün bütün görüş ufkumuzu kapayan ürpertici bir sahranın gulyabanilerle dolu derinliklerinde, büyülü sımsıcak vahalardan ve amber kokulu geleceğin tatlı rüyalarından mesajlar sunuyordu...

Hemen her zaman nazla gerilip niyazla dalgalanan bu sesler, içinde bulunduğumuz ızdıraplı anları, tatlı saatlere, karanlık günleri de aydınlık yıllara çeviriyor; yer yer varlığın mânâ ve kıymetini, var olmanın sevinç ve şuûrunu ruhlarımıza duyuruyor; zaman zaman da hayatın sığ ve anlamsız gibi görünen yanlarındaki gizli derinlik ve muhtevanın çehresinden perdeleri bir bir kaldırıyor; pek çok ilham ve tasavvur silsilelerini birbirine bağlıyor, birleştiriyor, bütünleştiriyor ve gözlerimizin önüne en büyüleyici motifleri seriyordu. Acının tatlıya bir buud teşkil ettiği, kederin keyfe derinlik kazandırdığı, kahrın lütfa omuz verdiği bu büyülü dünyada her şey âdeta bir lezzet olup çağlıyordu.

Bu hâl, bu seziş ve duyuş hiç değişmeden, kanunların keyfîlikten kaynaklandığı; cebrî, keyfî, küfrî düşüncenin kanunların yerini aldığı istibdat dönemlerinde de hep böyle oldu. Evet, baskının, baskınların ve baskın ihtimallerinin tehdidi altında bile ışık süvarileri, hiçbir zaman ışık etrafında bir araya gelmekten, ışık alıp-vermekten, ışık soluklamaktan, ışıkla gerilmekten ve

zulmetlerin bağrına ışık göndermekten geri kalmadılar; ama bilmem ki, günümüzün nesillerine, o günkü körlüğü-sağırlığı ve bu körler ve sağırlar dünyasında maruz kalınan onca çileyi, onca ızdırabı ve bu arada gerçekten inanan insanların da duyup hissettikleri o tasavvurlar üstü ruhanî zevkleri anlatmak mümkün olabilecek mi?

Evet, o günlerde acı-tatlı her şeyin ayrı bir zevki, ayrı bir lezzeti vardı: Mahkemeler, takipler, tarassutlar, gözaltılar, sürgünler –hâlâ aynı şeyleri yaşayanlara Allah sabr-ı cemîl versin!– biri biter biri başlardı da, Kur'ân talebeleri "makam-ı hayret"te bulunuyormuşçasına, olup-biten her şeyi derin bir temâşâ zevkiyle seyreder, kıymet sınırlarını aşan vazife ve mazhariyet derinlikleriyle şevkten şevke girerlerdi... Hakk'ın kazası yerine gelip olanlar olup bittikten ve elemler, acılar yerlerini keyiflere, lezzetlere bıraktıktan sonra da, maruz kaldıkları bütün kötülükleri, bedlikleri, hoyratlıkları, hatıraların içine sinmiş birer zevk zemzemesi hâlinde hisseder; lütfu da hoş, kahrı da hoş Yüce Yaratıcılarına karşı minnet ve şükranla iki büklüm olurlardı.

Işık evlerin, kudret ve irade esintileriyle tohumlar gibi dört bir yana saçılıp, zuhur ve tecellî yamaçlarında çoğalmasıyla, hikmet ve inayet düzlüklerinde büyüyüp gelişmeleri, gelişip kabuk değiştirmeleri aynı zamana rastlar. Evet, belli bir döneme kadar birer birer, ikişer ikişer çoğalan ışık evler, mübarek bir zaman diliminde birdenbire hendesî katlanmaya geçer ve onar onar, yirmişer yirmişer artmaya başlar.. ve yine aynı dönemde, küçük ünitelerin yanında, aynı zevk, aynı rayiha, aynı tat, aynı hava ve aynı ruhta, tıpkı birerli kandillerin yerini çok lambalı avizelerin alması gibi, bu minik hizmet yuvalarının yerlerini daha kompleks ışık kaynakları ve birerli yıldız mahiyetindeki münferit evlerin yerlerini de içinde güneşlerin kol gezdiği galaksiler gibi, bütün hayatı kucaklayan entegre ışık evleri alır.

İşte bu dönem, dev nebülözler gibi, her yana kollarını salmış bulunan ışık komplekslerinin, bütün zulmetleri bir bir yırtma, topyekün karanlıklarla hesaplaşma; inanan insanlar arasında her türlü alâkaya merkez, bütün ruhanî zevklere kaynak ve umum mânevî ihtiyaçlara mercî olma; her seviyedeki insanı, aklî, ruhî, kalbî ve hissî beklentileriyle kucaklama dönemidir. Hem de bir mübarek ışık dağının zirvesindeki gâr'dan, kutlu bir tepenin üstündeki bir yemyeşil çam, bir bereketli katran ağacının dalları arasında kuluçkalanan ikinci ışık dönemine; ondan, bu yeni dirilişe ilk defa sinesini açan bir mütevazi çardak ve bir mukassî kulübeciğe ve ondan da yüzlerce, binlerce ışık yuvasına

kadar hep aynı çizgi, aynı ruh, aynı düşünce, aynı idrak ve aynı şuurla...

Artık küçük evlerin yanında –Yaratan kem gözlerden korusun!– her şeyiyle tam tekmil dev müesseseler de, o kendilerine has derinlikleri, renkleri, havaları v e şiveleriyle gözlerimize, gönüllerimize sinerek bize uhrevî âlemlerin güzelliklerini yaşatmakta ve ruhlarımıza var olma sevincini duyurmaktadırlar.

Evet, bugün büyüğüyle-küçüğüyle ışık evler, yıllar ve yıllar imana, imandaki huzur ve itminana susamış gönüllere, rahmet yüklü bulutlar gibi, gönderdiği bol bol "âb-ı hayat" ve insanımızın gönül tepelerine saldığı mârifet, muhabbet, ruhanî zevk şualarıyla diriliş üfleyen bir İsrafil Sûr'u ve vicdanlarını şahlandıran Cebrail solukları olmuştur. Evet, onlara uğrayanlarda pek çok menfî hisler silinmiş, inat ve karşı koyma düşünceleri kırılmış; müdavimleri de kendilerini, Cennet koridorlarında temâşâdan temâşâya koşan seyyahlar gibi görmeye, hissetmeye başlamışlardır. Başkalarının eğlenceye, zevke, sefaya giderken duydukları keyfi, neşeyi, sevinci, tiryakiliği; kudsîler, hem de kat katıyla ışık evlere uzanan yollarda duymuş ve yaşamışlardır. Onlar, bu ışıktan yollarda ve yolların gerçek değerinin teminatı olan bu kutlu yuvalarda düşünülen, söylenen, okunan şeyleri, ötelerden gelmiş ilham esintileri gibi karşılamış, gökleri aşıp gelen soluklar gibi dinlemişlerdir..

Ve yine onlar, bu evlerde bugün hâlâ çoklarının akıl erdiremedikleri, bilemedikleri sırlarla tanışır, sema kapılarının aralandığını hisseder gibi olur, kapı aralarından sızıp geldiğine inandıkları vâridâtla bütün bütün uhrevîleşir, kendilerinden geçer ve yerlere serilirler.

Bu ışıktan helezonlarda yükselmeye namzet bahtiyarlar, her zaman yüzlerce zevk ve lezzeti birden duyar ve tadar.. ve her an ayrı bir hazzın kolları arasında "Bir bu kadar zevke yüz ömür kâfi değil." der, tâli'lerine tebessüm ederler. Onların, ışık evlerin derinliklerinde duyup hissettikleri, hissedip yaşadıkları bu rengârenk hayatı, onlarla aynı duygu ve aynı düşünceyi paylaşmayanların.. ve hele şartlanmış dimağların, bedenine yenik düşmüş ruhların, kendi çalım ve gururu altında ezilmiş bahtsızların duyup anlamaları mümkün değildir.

Evet, kalblerinin balansını, imana, Kur'ân'a, iman ve Kur'ân'ın gönüllere boşalttığı irfana göre ayarlayamamış tâli'sizler, ne bu ufku kavrayabilir, ne de gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve beşer tasavvurlarını aşan bu derûnî hazları idrak edebilirler.

1 Nûr sûresi, 24/36-37.

Günler Bahara Kayarken

Dünya son bir kere daha yenilenme sath-ı mâiline girdi. Her yerde yenilik düşleniyor, yenilik tasarlanıyor, yenilik konuşuluyor ve büyülü bir yenilik adına destanlar kesiliyor. Tabiî, herkes biraz da kendi düşünce dünyasına göre yenilik rüyaları görüyor veya gördüğü rüyaları kendi hülyalarına göre yorumluyor.

Bu umumî değişim ve dönüşüm içinde bizim dünyamızın, hususiyle de son bir-iki asırlık tuhaflıklarının değişmeyeceğini, başkalaşmayacağını iddia etmek gülünç olur. Evet, bu dünyada da, kapalı kapılar bir bir aralanıyor, ard arda tarihî yanılmalar ortaya çıkıyor, her yerde yıllanmış buz gibi düşünceler peşi peşine deliniyor, kardan adamlar eriyor ve asırlık kâbusların, karakuraların yerlerini ışıktan düşünceler ve aydınlık rüyalar alıyor. Kimi değişimler meltem gibi eserek, kimileri poyraz gibi biraz serince çarparak, kimileri şimşek gibi çakarak, kimileri rahmet gibi damla damla yağarak... Ama hepsi de mesafelerle yarışırcasına ve bin bir handikaba rağmen yollarda...

Akıl, mugalâtanın elinden dizginlerini kurtarabilme kavgasını veriyor.. saf düşünce, materyalist felsefe ile amansız bir mücadele içinde.. ve vicdan üç adım ötede bir zamanlar yitirdiği Cennetleri bulabilme heyecanıyla soluk soluğa.. bu arada, ilhadın büyüsünün bozulduğu, hezimete uğrayan inkârın gidip müstebid ruhlara sığındığı, mantık ve muhakeme planında yenik düşen küfür ve dalâletin ard arda gelen mağlûbiyetlerini kaba kuvvetle önlemeye çalışmaları da üzerinde durulmaya değer ayrı bir mevzu...

Bugüne kadar hiçbir zaman inayetini üzerimizden eksik etmeyen Kudreti Sonsuz, nihayet son bir kere daha milletimize cihan hâkimiyetine giden yolları açmış gibi; azmin boynundaki tasmaları parçalıyor, iradenin ayağındaki prangaları çözüyor, meflûç ruhlarımızı kanatlandırarak gönüllerimize neşeler salıyor ve yaslı dudaklarımızda tebessümler belirtiyor. Topyekün zalim ve gaddar bir dünyanın, bütün tarihî mağdurlar, mahkûmlar, mazlumlar hakkındaki nisbî yumuşaması, daha doğrusu inat ve temerrütlerinin kısmen dahi olsa kırılması, delinmesi yanında, Balkan Yarımadası'ndan Asya steplerine kadar çok geniş bir alanda ayrı bir dönem, ayrı bir vetirenin (süreç) yaşanması da, yukarıdaki hükmümüzü teyit eder mahiyette görünüyor.

Evet, çok yakın bir zamana kadar hürriyet ve istiklalin rüyalarına bile kapalı bu mağmumlar ülkesinde, artık herkes, belli ölçüde de olsa, insanî değerlerden,

Müslümanca yaşamadan, dinî duygu ve dinî düşünceden, hatta dinin hayata geçirilmesinden rahatlıkla bahsedebiliyor.. ve bir kısım istibdat dönemi kalıntılarına rağmen, inançlarını, ümitlerini, beklentilerini hem de tereddütsüz haykırabiliyor.

Vâkıa, her devirde olduğu gibi, günümüzde de yarasalara eş, ışığa kapalı, karanlık düşünen, karanlık konuşan, karanlıklarla oturup kalkan, dolayısıyla da aydınlık çağın tahayyülüne dahi tahammülü olmayan bir kısım karanlık ruhlar bulunacaktır.. ve vardır da. Bunların, geçmişte olduğu gibi bugün de Allah'a, Peygamber'e, dine, diyanete asla tahammülleri yoktur. Yoktur ama, hiçbir zaman içlerinde sakladıkları bu simsiyah düşünceleri açıktan açığa ifade edecek kadar da cesur değillerdir. Bu cesareti gösteremedikleri içindir ki, dine saldırmak istedikleri zaman, *"aşırı dindarlık"* aldatmacasına sığınmış; İslâmî hayata karşı tavır koyarken, *"gericilik"* yaftasını kullanmış; Müslümanı hafife alıp Müslümanlığı karalarken de, *"yobazlık"* ve *"softalık"* isnatlarının arkasına saklanmış ve gerçek gayelerini hemen her zaman gizlemişlerdir. Bugün bir kısım ilhad yobazlarının din deyince esirmeleri, diyanetin hayatla bütünleşmesini görünce çılgına dönmeleri, türban ve emsali şeylerin sözü edilince kırmızı görmüş gergedan gibi çıldırıp hezeyana girmeleri.. hâsılı gerçek mü'min ve hâlis Müslümana karşı sürekli tahammülsüzlükleri, hazımsızlıkları, bağnazlıkları; hatta demokratik atmosfer ve demokratik zeminde, her düşünce gibi dinin de gelişip ağırlığını hissettirmesini gördükçe, bu kadarcık olsun dine müsamaha eden demokrasiden dahi sarf-ı nazar edilebileceğini, hiç olmazsa bir kısım tavizler verilebileceğini, hatta hatta diktatörlüğe ve şefliğe geçilebileceğini açık seçik ifade etmeleri –son Cezayir hâdiseleri münasebetiyle, İslâmî uyanış karşısında bütün inkâr cephesinin ve sükûtuyla onlara yakın olduklarını ortaya koyanların tavrı buna en yeni misal– bunların düşünce dünyalarının iç yüzünü aksettirmesi bakımından ne mânidar bir tablo ve ne utandırıcı bir keyfiyettir! Aman Allahım! Kurup putlaştırdıkları, uğrunda neler neler feda ettikleri kendi sistemleri adına bu ne vefasızlık, ne insafsızlık..!

Kim ne derse desin, kim nasıl düşünürse düşünsün, öyle inanıyoruz ki, çok yakın bir gelecekte din, basiret buudlu, düşünce derinlikli vefalı temsilcileri sayesinde, mutlaka kendini bir kere daha temiz vicdanlara, salim akıllara ve müstakim ruhlara, küfrün, ilhadın hırçınlığına rağmen kabul ettirecek ve bir kere daha ölümsüzlüğünü bütün cihana duyuracaktır. Böyle bir kabul ve ilan

aynı zamanda topyekün insanlığın, cihanşümul İslâmî değerlere yeniden uyanması ve senelerden beri bir insafsız ayrılığın pençesinde kıvranan aklî ve kalbî hayatın yeniden *"şeb-i arûs"*u ve beşeriyetin de son diriliş fırsatı olacaktır.

Ne var ki, muhakkak gibi görünen böyle bir bayram, bayram ve seyrana gidiyor gibi çok kolay olacağa da benzemez: Bahar, karın-kışın bağrında mayalanır.. çiçekler, tipiyle-boranla savaşa savaşa yol alır.. anneler bin bir sancıyla ve inleye inleye doğum yapar.. yavrular, her biri kendi dünyasına göre bu umumî ızdıraba dem tutarak dünyaya gelir.. sular, ne zorluklarla buğu buğu yükselir ve bulutlaşır.. rahmet damlaları, donduran soğuklar ve yakıp geçen şimşekler arasında billûrlaşır.. yağmur, gönülleri hoplatan tarrakalarla toprağın bağrına iner.. tohumlar çatlar, ölür, sonra rüşeymleşir; rüşeymler, sertlerden sert taş ve toprak tabakasıyla boğuşa boğuşa gün yüzüne çıkar.. saplar, filizler, bir ömür boyu yata kalka ancak başağa, goncaya ulaşabilir.. goncalar, haftalar ve aylarca boyunlarını bükerek Kudret'ten zuhur ve tecellî beklerler..! Evet, var olma yolunda hemen her şey ızdırap soluklar, ızdırapla yatar-kalkar ve ızdırap yutkunur.

Kudsîler her zaman sorumluluklarını müdrik ve geleceğin bahar çağlayanlı yamaçlarına doğru uzanan yolların çok defa hazanla sarsılan vadilerden geçtiğinin şuurundadırlar. Bu itibarla da, dökülüp yollarda kalanlara, takılıp mesafelerde elenenlere karşılık onlar, Cennet'in cisme ağır, bedene dar gelen tünel ve koridorlarından, imanın, ümidin, azmin kanatları altında ve en tatlı hülyaların çağlayanları içinde çok fazla bir şey hissetmeden geçer-giderler. Onlar, her zaman mutluluğun değişik bir buudu saydıkları, sıkıntı ve ızdıraplarla o kadar içli dışlı, bin bir engeli aşma, bin bir gaile ile yaka paça olmaya o kadar alışıktırlar ki, bir gün hayat bütün bütün gidip düzlüklere dayansa, ihtimal onlar, böyle tek düze bir hayat yerine varlıklarını berzah ötesi dünyalarda sürdürmeyi tercih ederler.

Hayat boyu sesleri, solukları bahar içindir. Bahar onların dillerinde yakıcı bir nağme ve dirilten bir sihirdir. Ama, gün doğup da ortalık ağarınca ve her yanda güller, çiçekler çığlık çığlık naralar atıp gamzeler çakınca, onların sesleri kesilir, büyüleri bozulur ve tıpkı hazan yemiş yapraklar gibi sağa-sola savrulur dururlar. Çünkü onlar, bu dünyayı, ukba buudlu donatmak için vardırlar; donanmış bir dünyada ise kendilerini, etnografik müzeleri süsleyen eşya gibi görürler.. kalb balanslarını hizmet ruhuna göre ayarlamış insanları

eşya olmaya ikna etmek çok zor olsa gerek...

Yeni Bir Dünyaya Doğru

Cihan tarihinde hiçbir devir, bu asrın son yarısında olduğu kadar teknik buluşlarla dolu olmamış, insanoğlu da bu kadar maddî zenginliği bir arada görmemiş ve bu seviyede teknolojik refaha ermemiştir. Ne var ki, insanın mânâlandırılması, ihtiva ettiği cevherler itibarıyla yorumlanması ve ledünnî değerlerine göre bir yere oturtulması bakımından da hiçbir çağda, bu dönemde olduğu kadar tereddüde düşülmemiş, zıtlaşmalara gidilmemiş ve belirsizlik içinde kalınmamıştır.

Bu asra doğru gelinirken, bütün ilim mahfillerine, varlık ve insana ait, o güne kadar kabul edilen bütün değerlerin tasfiyeye tâbi tutulacağı düşüncesi hâkimdi. Aklın her şeyi aydınlatacağı, ilmin, varlık ve eşya ile alâkalı topyekün tıkanıklıkları açacağı, fizik, kimya, astrofizik ve biyoloji gibi ilimlerin kâinatı bir baştan bir başa keşfedecekleri ve tabiata ait bütün problemleri çözecekleri vehmediliyordu. Oysaki, aradan bunca yıl geçmiş olmasına rağmen, hayal edilen şeylerin tahakkuk etmesi bir yana, zan ve tahminlerin aksine çok ciddî gelişmeler oldu. Max Planck'den sonra başlayıp, oldukça hızlı bir tempoyla gelişen *"dalga mekaniği"* ve *"çekirdek fiziği"*, her şeyi maddede arayanların ve eşyayı buğulu bir cam arkasından seyredenlerin ilim sandıkları bitevî gümânlarını yıktı.. ve görünen âlemin yanında pek çok görünmeyen âlemlerin bulunabileceği gerçeğini de ortaya koydu. Bugün artık, paramparça olan, zaman-mekân-madde-enerji fanusu, kulaklarımıza alışageldiğimiz şeylerden farklı mânâlar fısıldıyor.. ve âdeta bizi, yeni anlayış, yeni izah ve yeni yorumlara zorluyor. Yıllardan beri ilim yuvaları üzerindeki hâkimiyetlerini devam ettiren bizim sâir fi'l-menâm (uyur gezer) entellerimiz, yarım asır önceki bayat şeyleri sayıklayadursunlar, dünya köklü değişmelerin ağında ve yepyeni yapılanmalara gebe. Var olduğu günden bu yana, ölüm anaforları etrafında, hep şüphe ve kuşku soluklayıp duran determinizm, bugün iflah etmeyen bir girdap içinde son sözlerini söylüyor.. daha doğarken, anomali olarak doğan materyalizm, babasının red ve inkârına uğradıktan sonra, anasının sarıp sarmalayıp bir kilise bahçesine bırakmasının hissettirdiği nesepsizlik duygusuyla iki büklüm.. zaten komünizmin yalancı semavî kuleleri çoktan yerle bir oldu ve onun yedeğinde hayatı yorumlayanlar gidip hezimet gayyalarını boyladı...

Evet, bir yandan böyle tarihî yalanlar, zamanın tefsiriyle gerçek yorumlarını

bulup birer birer tasfiye olurken, diğer yandan da, metafizik ve metapsişik gelişmeler, beş duyu çeperlerini zorlaya zorlaya onda üst üste gedikler meydana getirerek düşünce hayatında yeni ufuklar açmaya başladı. Orta Çağ'da dünyanın belli bir kesimi, eşya ve hâdiselere hiç mi hiç iltifat etmediği, iltifat etmek bir yana, ilim-irfan yuvalarının yerine sihir, kehanet ve falın tedris edildiği hurafehaneler ikame ettiği için, daha sonraki çağlarla başa çıkamamış ve devrilip gitmişti.. şu son çağ ise, gökleri ve gökler ötesini bütünüyle defterden sildiği ve yeryüzüne takılıp kaldığı için bu güne kadar hep sürüm sürüm süründü.. şimdilerde de kendi tezatlarının girdabıyla iç içe ve âdeta bir karadelikler ağında.

Evet, ömrünü, tabiatı tahlil ve yorumlamaya vakfetmiş bu dönemin materyalist ve bön insanı, kendi özüyle, kendi mânâsıyla hiç mi hiç ilgilenmediği gibi, Rabb'iyle münasebetlerinde de sığ kaldığı, hatta bütün bütün tabiata, eşyaya ve aklın oyunlarına teslim olduğu için bir bunalımlar "fasit daire"si içine girdi. Ne acıdır ki, ilim ve teknolojinin desteğinde, tabakat-ı beşer çapındaki umumî çalkantıların, menfaat ve çıkar uğrunda kıran kırana boğuşmaların, vahşilere rahmet okutturacak şekilde kan dökmelerin, kana girmelerin tabiî görüldüğü bu kanlı devrede, bizim zavallı entelijansiyamız körkütük batı hayranı yaşıyordu. Onun batı yamaçlarında böyle bir *"mâşuk-u meçhul"* adına türküler söyleyerek yanıp yakılmasına mukabil, garbı o ürperten ruhu ile tanımış Bergson, Boutroux, Hamlin ve daha niceleri ilim ve tekniğin her meseleyi halledemeyeceğini ilan ediyor, onları sorguluyor, batıyı ırgalıyor ve modern çağın bütün tabularına karşı yığınları uyarmaya çalışıyorlardı ki; biz de böyle bir uyanışın ve hele kendini bütün kesimlerde hissettirecek şekildeki bir uyanışın yaşı yirmi beş sene ya var ya da yok.

Evet, geç de olsa, nihayet bizde de, bugüne kadar sımsıkı bağlı bulunduğumuz o acayip tecrübî düşünceden (deneysellik) o putlaştırılan pozitivizmden, o tuhaf akliyecilikten (rasyonalizm) aşka ve kalbî hayata; tabiata bağlılıktan da ruhanîliğe ve uhrevîliğe doğru hızlı bir yöneliş hissedilmeye başladı. Bu yönelişin hedefine ulaşması ise, Allah'a, ahirete ve fizik ötesine inananların, materyalistlere ve tabiatçılara galebe çalmalarıyla gerçekleşecektir.. ve bu galebe aynı zamanda, yılların mağduru, mahkûmu mü'minlerin mâkus kaderlerini de değiştirecek en büyük zaferlerden biri olacaktır.

Çeyrek asırdan beri bizim neslimiz, her yerde bu zafer esintileri altında

tabiatperestliğin; dolayısıyla da ilmî maddeciliğin iflas ve hezimetini müşâhede ede ede, bunca zamandır ruhun, ruhaniyatın, metafiziğin, psikolojinin yerine ikame edilmek istenen o azgın akılcılık, o her şey olma iddiasındaki ilimcilik, kendi sahalarındaki yeni tespit ve yeni tecrübelerin ağına alınarak iddiaları sınırlandırıldı ve ağızlarına da fermuar vuruldu.

Ne var ki, çağlar boyu, belli bir dünya tarafından hep hüsnükabul görmüş ve âdeta bir ilâh gibi alkışlanmış bu şımarık ilimcilik, bu aptalca akılcılık, *"nefs-i emmâre"*den kurtulmuş ruhlarda, âsâb, hassasiyet ve damar gibi mekanizmalar, nefsin firavunluğuna vekalet ettikleri gibi, bunlar da teknik ve teknolojinin kefaleti altında daha bir süre mevhum rububiyetlerini devam ettireceğe benzerler. Ama bu, kat'iyen uzun sürmeyecektir; zira, bugün artık yüz elli yaşına ulaşmış batı kültürü ve batı medeniyetinin, kendi kendine verdiği mânâ bütünüyle değişmeye yüz tutmuştur. 19. asrın yarısından itibaren başlayıp düşe kalka bugünlere kadar gelip ulaşan ve bir kısım müstağriplerce hakikat ölçüsü sayılan nesnelerin çoğu şimdilerde, itibarlarını yitirmiş, gözden düşmüş ve yerlerini birer birer başka değerlere bırakmaya başlamışlardır.

Günümüzde sadece İslâm dünyasındaki düşünürler değil, batının cins kafaları da Allah'a ve dine yöneliyor ve bu yönelişi de insan olmanın ve salim düşünmenin gereği sayıyorlar. Bugün şairlerin ve ruhçu filozofların yanında, tabiat âlimleri, hatta materyalistler ve bir kısım eski Marksistler bile, sürekli fizik ötesi arayışlarıyla yeni bir bakış zaviyesi peşindeler.

Keşke Kur'ân arayan bu gönüllere, Kur'ân'la gelen mesajı, O'nun kendi solukları seviyesinde sunabilseydik.! Herhalde bu mesaj onlarda bir sayha tesiri icra edecekti. Ses bu kadar cılız, temsil bu kadar zayıf, samimiyet bu kadar yıkık dökük, "Düşman bu kadar kavî, tâli' de bu kadar zebun" olduğu halde, dünden bugüne Philip Hitti, Jean-Paul Raux, George Bernard, Fyodor Dostoyevski, G.M. Rodwei, Edward Montel, Descartes, Voltaire, John Davenport, Lamark, Paskal, Dr. Gustave Le Bon, V. Hugo, Carlyle, E. Renan gibi yüzlerce ilim, düşünce ve sanat adamı O'nun haşyet tüten mehabetli iklimi karşısında iki büklüm olup yerlere kadar eğildiler. Bunca devâsâ kâmetin, Kur'ân ve Sahib-i Kur'ân hakkındaki o muhteşem itirafları, o gürül gürül kabul gören solukları, yarım asır önceki batı temerrüdünü esas alan ve onların arkasında aptalca saf bağlayıp duran bizim entelijansiyamız için ne müthiş bir şamardır!

Kur'ân'ın, her biri bir hüccet has talebelerinin düşünce ve beyanları mahfuz,

dünyanın değişik yerlerinde neşet eden bu en seçkin dimağların, bu en âteşînî zekâların, Allah'a ve imana yönelişleri, mukavemetsiz, zayıf, beden varlığı mülhidlerin, sıkıştıklarında "el-amân Allahım!" diye bağırıp-çağırmaları şeklindeki ümitsizlik, çaresizlik ve dehşet psikolojisine de hamledilmemelidir; evvelâ, modern batı, bugün sahip bulunduğu imkânları itibarıyla çaresizler dünyası sayılamayacağı gibi, bu dünyada yeniden dine dönen aydınları da şaşkınlar ve şoke olmuş insanlar listesine almamız mümkün değildir.

Çağımızda dinî duygu ve dinî düşüncenin yeniden ön plana çıkması, ne şundan ne de bundan; o, insanın kendi kendini yeniden idrak etmesinden, Allah'a olan ihtiyacından ve Allah'sız edemeyeceği hakikatinden; yani vicdanın sesinin duyulmasından, varlığın perde arkası sırlarının dışarıya sızmasından, Allah rahmetinin gönüllerimizde bir kere daha perdesiz, hâilsiz hissedilmesinden kaynaklanmaktadır.

Aslında gerçek bir ilim adamı ve gerçek bir mütefekkirin inançsız olması ve hele Allah'ı kabul etmemesi anlaşılır gibi değildir. Bir kere, "Zât-ı Ulûhiyet"i inkâr etmek için varlığın perde önü, perde arkası her hâline ıttılâ' şarttır. Hiç kimse böyle küllî bir bilgiye sahip bulunduğunu iddia edemeyeceğine göre inkâra, cahilce ve aceleden verilmiş bir karar nazarıyla bakılabilir. Bu itibarladır ki, Allah'a inanmak değil, O'nu kabul etmemek insanın boyunu aşan bir mevzudur.

Bizdeki bir buçuk asırlık müstağriplerin, o anlaşılmaz tuhaflıklarından vazgeçerek bu gerçeği anlamalarını ne kadar arzu ederdim...

Kutlu Doğum

İnsanlığın İftihar Tablosu'nun doğumu, topyekün insanlığın da yeniden doğumu sayılır. O'nun dünyayı şereflendireceği güne kadar akın karadan, gecenin gündüzden, gülün de dikenden farkı yoktu; dünya âdeta umumî bir matemhane, varlık da tıpkı bir kaostu.. O'nun eşyanın yüzüne çaldığı nur sayesinde, zulmet ziyadan ayrıldı, geceler gündüze kalboldu; kâinat kelime kelime, cümle cümle, fasıl fasıl okunur bir kitap hâline geldi.. her şey âdeta yeniden dirildi ve gerçek değerini buldu.

Evet, O'nun yeryüzünü şereflendirmesi, kâinat çapında bir vak'a ve yer-gök adına en büyük bir hâdise olduğu gibi, aynı zamanda insanlığın da yeniden dirilişi sayılır. O, elindeki, cihanları aydınlatan nurefşan mesajıyla, dünyayı yeniden göklere göre tanzim edeceği, varlığın perde arkası hakikatlerine tercüman olacağı, eşya ve hâdiselere yeni tefsir ve yeni yorumlar getireceği güne kadar varlık bütünüyle mânâsız, ruhsuz, birbirinden kopuk ve birbirine yabancı gibiydi; cansızlar âdeta, abesler resm-i geçidinde birer figür, canlılar "natürel seleksiyon"un dişleri arasında ve her gün başka bir ölüm ağında.. bu kara yalnızlıkta insanlar ise, her an başka bir ayrılıkla inleyen birer yetim, birer mazlum, birer mağdur vaziyetindeydi. O'nun neşrettiği nur sayesinde birdenbire karanlıkların büyüsü bozuldu, şeytanlar bozguna uğradı ve dalâletler gidip gayyayı boyladı.. eşyanın mahiyeti değişti; tahripler tamire dönüştü, inkırazlar da onarım hazırlığı şekline girdi.. dünya üzerindeki konup-göçmeler, gelip-gitmeler birer resm-i geçit hâlini aldı; doğumlar birer toy-düğün, ölümler de birer "şeb-i arûs" oldu.

O'nun ışığı başlarımızı okşamaya başladığı günden itibaren, ruhlarımızda "ebedî yok olma"nın tesiri kırıldı; hicranla çarpan sinelere dost ikliminden vuslat muştuları geldi-ulaştı. Bütün bir insanlık olarak biz hepimiz, O'nun gönüllerimize üflediği hayat sayesinde kendimizi idrak edip eşya ile münasebete geçebildik.. özümüzdeki cevherleri değerlendirip, benliğimizdeki sonsuzluk buudunu sezebildik. O olmasaydı, ne ruhumuzdaki bu derinlikleri kavrayabilir, ne de kabirden geçip sonsuzluğa uzayan bu yolu ve bu yolculuğu bu kadar şirin görebilirdik. Gönüllerimize aşk u heyecan salan O, gözlerimize ışıklar çalan O ve bizleri ebedler ülkesine seyahate hazırlayan da yine O'dur.

O, bu uzun ve sırlı yolculukta, bulunduğumuz sahil itibarıyla, bizim için bir kaptan ve rehnümâ, varacağımız âlem itibarıyla da bir mihmandar ve şefaatçi

ise, bizim de O'na karşı bir kısım sorumluluklarımız vardır ve bu mevzuda lakayt kalmamız da mümkün değildir. Ama, ne gariptir ki, bizler asırlardan beri bu ışık insan ve O'nun nurlu mesajına karşı hep lakayt kalmışızdır.. lakayt kalmak bir yana çok defa saygısız davranmışızdır...

Vâkıa, dar bir dairede ve belli ölçüler içinde, merasim türünden bir mevlid, birkaç paket şeker ve birkaç şişe güllapla.. bazen de birkaç ses sanatkârı ve birkaç ilâhîci ile veladeti tes'id etmeye, O'nunla irtibatımızı ortaya koymaya çalışmışızdır; ama, bunlar kat'iyen O'nun büyüklüğüyle orantılı olmamıştır; orantılı olmak şöyle dursun, O'nun kapıkullarına gösterilen saygı ve ihtiram seviyesine bile ulaşamamıştır. Hele Hz. Mesih'in doğum günü veya şöyle-böyle O'nunla alâkalı gösterilen Noel, paskalya ve daha başka yortu ve karnavallar seviyesinde bir neşe ve cûşişin yaşanması kat'iyen söz konusu olmamıştır...

Bu mevzuda yapılması teklif edilen şeylerin "ef'âl-i mükellefîn" arasında yeri olmadığı muhakkak; kimse de böyle bir iddiada bulunamaz. Ancak, acaba bu Kutlu Doğum'u O'nun nurefşan mesajı adına daha derince, daha içten ve daha ciddî olarak değerlendiremez miyiz?

Hz. İsa ile alâkalı günler, halkı Hristiyan olsun-olmasın, hemen her ülkede âdeta neşe, sevinç kıyametleriyle kutlanır; haftalarca, hatta aylarca her mahfilde sözler, muhavereler hep o istikamette cereyan eder.. her tarafa O'nun adına tebrikler, hediyeler yağar.. hediye ve tebrik teatisi, o günlerde postanelerin biricik işi hâline gelir. Telefonlar, sürekli O'nun namına zil çalar, ahizeler O'nun namına konar-kalkar.. dört bir yan kandillerle süslenir; çarşı-pazar renklerle-ışıklarla kahkaha atar.. evler bir arı kovanı gibi, O'na ait duygularla uğuldar, mâbedler O'na ait neşidelerle inler.. ve her gece, âdeta şehrayinler gibi büyüleyici ve baş döndürücü olarak geçer.

Gerçi, bu karmakarışık karnavallarda çoğu kimse ne yaptığını bilemez ve neden, çoğu maskaralık olan bu işlerin içine girdiğini fark edemez. Ama, yine de o günlerde her saat ve her dakikası ile dinî bir vecd içinde ve ne yaptığının şuurunda olan bir sürü insan vardır.

Ne olursa olsun, Hz. Mesih'e ait gün ve geceler o kadar insanlığa mâl olmuştur ki, bilerek-bilmeyerek herkes kendini o acayip törenler içinde bulur; ibadet, eğlence veya maskaralık, Hristiyanlarla aynı duyguları paylaşır, aynı hislerle yatar-kalkar.. hatta çam, çınar devirir, hindi parçalar, şampanya patlatır ve körkütük sarhoş olup sokaklara dökülür...

Mübeccel veladetin böyle eğlenceli, cümbüşlü kutlanmasını ve mübarek İslâm Dini'nin de bir karnavala çevrilmesini ne biz ne de başkası arzu etmez.. zaten bunu yapmaya da kimsenin gücü yetmez. Ancak, yalancı ve riyakâr bir dünyanın, koskocaman insanlık âlemini nasıl bir iğfal ağına aldığını gördükçe, "Neden acaba İslâm dünyası, aynı zamanda kendi veladeti de sayılan Rebiyülevveli, Rebiyülevvelle gelen Nevruz-ı Sultanî'yi ve o günle gelen insanlığın kurtuluşunu aynı heyecan, aynı cûşiş içinde tes'id etmez?" diye hayıflanıyor ve kendi kendimizi sorguluyoruz.

Yukarıda serdedilen mülâhazalardan, Seyyidina Hz. Mesih ve arkasındakileri tezyif mânâsı da çıkarılmamalıdır. Biz Müslümanların Hz. İsa'ya karşı saygımız sonsuz olduğu gibi, O'nun getirdiği mesajın, bugünkü batı medeniyetinin önemli bir rüknü olduğunda da şüphemiz yoktur. Evet, tarihçilerin ve medeniyet felsefecilerinin de ifade ettikleri gibi, eğer Hz. İsa ve O'nun getirdiği ruh ve mânâ olmasaydı, batı medeniyeti hiçbir zaman vücut bulamazdı; zira onun bir esası Grek düşüncesi (matematik düşünce) diğer bir esası Roma hukuku olduğu gibi, önemli bir rüknü de gerçek mânâsıyla Hristiyan dinidir. Şu hususu da önemle kaydetmek icap eder ki, eğer insanlığın medar-ı fahri Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve O'nun nurlu mesajı olmasaydı, İslâm medeniyeti olmazdı.. İslâm medeniyeti olmayınca da "Batı uygarlığı" doğmazdı.

Evet, eğer İslâm, o yumuşak, o müsamahakâr, o sımsıcak, o ilme açık ve tefekkürü ödüllendiren semavî renkleri ile batı yamaçlarında tüllenmeseydi.. ve eğer onuncu asırdan itibaren İslâm âlimleri ve bu arada Türk düşünürleri, Greko-Latin kültürünü Avrupa'ya taşıyıp, Avrupalıya tanıtmasalardı, batı hâlâ orta çağları yaşıyor olacaktı. Zaten, matematik, fizik, kimya, astronomi, hendese ve tababet gibi ilim dallarının doğulu ve İslâm alaşımlı olduğunda kimsenin şüphesi yok. Bizim dünyamızda medeniyet adına her şeyi batılı görmeye kendini şartlandırmış bir kısım müstağripler kabul etmeseler de, batı medeniyeti, hali hazırdaki yerini alabilmesi ve modern şekliyle var olabilmesi için, Hz. Mesih'ten sonra tam altı asır daha bekleme mecburiyetindeydi.. bekledi, İslâm'la karşılaştı.. bu karşılaşmayı tam değerlendirdi veya değerlendiremedi, o ayrı mesele; ama ondan mutlaka müteessir oldu, çok yararlandı ve geleceğini onun ışığında dizayn etti.

Evet, batı, İslâm medeniyetine esas teşkil edecek olan prensipleri benimsemese bile ondan aldığı, alıp değerlendirdiği ve bu arada İslâm'ın ona

tedai ettirdiği pek çok şey vardır.. ve bunlar yeni batı kafası ve yeni batı düşüncesinin teşekkülünde, tahminler üstü tesir icra etmişlerdi...

Bu itibarla diyebiliriz ki:

"Dünya neye mâlikse O'nun vergisidir hep,
Medyun O'na cemiyeti, medyun O'na ferdi;
Medyundur O masuma bütün bir beşeriyet,
Yâ Rab, mahşerde bizi bu ikrar ile haşret!"
(M. Âkif)

Asırlar var ki, topyekün insanlığın medyun bulunduğu bu Zât'ı, kendi kâmet-i kıymetine uygun bir veladet günü, veladet haftası, veladet ayı, ile tes'id edemedik.. tes'id etmek bir yana, O'nun kapı kullarına gösterilen alâka ölçüsünde O'na karşı tazimde bulunamadık. Aylar, yıllar ve asırlar boyu O'nun için şehrayinler tertip edilse, her gece O'nun için yüzlerce, binlerce neşideler söylense, yine O'nun hakkı ödenemez ve O'nun için bir şeyler yapıldığı söylenemez. Ne var ki, "Sultan'a sultanlık, gedaya da gedalık yaraşır." düşüncesinden hareketle, "Hiçbir şey yapmamaktansa, az dahi olsa mümkün olanı yapmak daha iyidir." diyor ve "Ebedî Risalet Sempozyumu" gibi konferansların her sene ayrı bir ülkede icra edilmesini.. ve belli bir zaman diliminin bu işe tahsisini.. ve mümkünse önümüzdeki yılın –tabiî O'nun dünyasında, O'na sadece bir yıl tahsis etmenin ne denli bir cimrilik ve vefasızlık olduğunu ruhlarımızda duymanın ezikliği, ârı ve hicabıyla– "Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Yılı" olarak ilanını teklif ediyoruz.

Söz

İlk yaradılış, yokluğun bağrına atılan iki harf ve bir heceden ibaret olan "Kün!"[1] sözüyle başlamıştır. Tekten çoğa, vahdetten sonsuza uzayıp giden yollar sözle açığa çıkmış ve kelimelerle aydınlanmıştır.

Kalem ilk yaratıldığında neyi yazacağını bilememiş ve hayrette kalmıştı. Neden sonra kulağına "söz"ün sırrı fısıldanınca, o feryat etmeye, mürekkep de ağlamaya başladı. Ve o gün-bugündür, kalem söze ulaşınca hep çığlık koparır, mürekkep de yaş döker...

Söz olmasaydı, bizler, ezele ait hiçbir şeyi duyamaz ve Yüce Yaratıcı'nın, gönlümüzü, gözümüzü dolduracak esrarını anlayamazdık... Söz, gönüllerde yankılanmadan önce, insanın hayvandan, hayvanın da taştan, topraktan farkı yoktu. Söz sayesinde kâinat bir meşher, Hak'tan gelen kitaplar da birer dellâl kesildi. Söz, zebercet kakmalı bir taç gibi yeryüzü halifesinin başına konunca, varlığın mânâsı ayan oldu ve biz de bütün bütün ondan ibaret hâle geldik...

Yeri-göğü bir araya getirip birbirine bağlayan, dünyayı ukba ile bütünleştiren sözdür. Her ne kadar onun güzelliği ve yüceliği kendiliğinden görülmese de her şey ona muhtaç, her gizli güzelliğin kaynağı da odur.

O, burçları deviren öyle bir sancak ve kaleler fetheden öyle bir bayraktır ki; onun vesâyasına girmeyen cihangirler bir köyü bile fethedememişlerdir. Fatih kumandanlar onun girdikleri yerlere girememiş, sultanlar onun ulaştığı ihtişama ulaşamamış ve hiçbir fâni onun kadar uzun ömürlü olamamıştır. Gelenler gitmiş; gidenler unutulup hafızalardan silinmiş; ama o, hep taptaze ve olduğu gibi kalmıştır.

Söz erleri semavî bülbüllerdir. Onların dilleri, dostların sinelerinin inşirahı, düşmanların da korkulu rüyalarıdır. Bunların dillerinden dökülen söz süngüleri, muhariplerin kılıçlarından daha keskin, mızraklarından daha ürperticidir. Hekimler, kılıç yaralarını, ok yaralarını tedavi edebilmişlerdir; ama, söz yaralarını tedavi ettikleri görülmemiştir. Sözün en müessir ve en içlisini peygamberler, sonra da derecesine göre ilhama açık saf gönüller söylemişlerdir. Söylemiş ve yerinde karanlığın bağrına yağdırdıkları söz oklarıyla zulmetleri delik-deşik etmiş; yerinde sinelere saldıkları beyan kıvılcımlarıyla ruhlarda yangınlar meydana getirmiş ve yerinde de rahmet damlaları şeklindeki kelimeleri dört bir yana saçarak her yeri Cennetlere çevirmişlerdir.

Hele ilham üveyiklerinin kanatlandığı vakit, dudaklarından saçılan incileri toplamak için melekler bile onlara koşmuş ve onların dizlerine kapanmışlardır.

Söz erleri güneş gibidirler; kendilerine rağmen durmadan çevrelerini aydınlatırlar.. derya gibidirler; dünyanın en zengin hazinelerini hem de hiç hissettirmeden sinelerinde taşır ve bir mum gibi etraflarına ışık verir; fakat, başları önlerinde mahcup ve iki büklüm yaşarlar. Halk içinde mütevazilerden daha mütevazi, Hak'la beraber olunca da fevkalâde uyanıktırlar. Çevrelerine yığın yığın cevherler dağıtır dururlar da bunun farkında bile olmazlar. Olmazlar; zira, iç dünyalarında her an daha kıymetli pırlantalar peşindedirler. Buldukları o zebercetten nükteleri açıklarken, sesleri kıyamet sûru gibi çınlar; sihirleri insi-cinni büyüler; meyhanedekiler de mescittekiler de her yandan onların cevherlerine koşar.

Bugün o, Hârut ve Mârut'un büyülerini bile bozan söz sihirbazları var mıdır, yok mudur bilemeyeceğim.. Bildiğim bir şey varsa o da, sözün elden ayağa düşmüş olmasıdır. Günümüzde, söz sarrafı gibi görünenlerin çoğu ilhamsız, ötelere kapalı ve Allah'tan kopuk kimseler... Bu itibarla da, beyan sanatı büyük ölçüde başıboşların elinde.. ilham perisinin kanatları kırık ve ilhama muhtaç gönüllerde de taklit cadıları çadır kurmuş.. bütün bunlardan dolayı dilencilere dendiği gibi "inayet ola!" demekten başka elimizden bir şey gelmiyor.

1 *Kün:* Arapçadaki "Kâf" ve "Nun" kastedilmektedir.

Peygamberimiz ve Söz

Hakk'ın murad ve kelamına tercüman olma vazifesiyle gönderilmiş bulunan Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), aynı zamanda bir Söz Sultanı'ydı. Bugüne kadar herkesin derecesine göre ve belli ölçüde söylemeye muktedir olduğu bir hayli güzel söz olmuştur ama; Güzeller Güzeli'nin sözlerinde bir başka derinlik, bir başka lezzet, bir başka halâvet vardır.

O'nun beyanı o kadar tatlı, ifadeleri o kadar büyüleyiciydi ki, O (sallallâhu aleyhi ve sellem) konuşurken başlar döner, bakışlar başkalaşır, kalbler duracak hâle gelir, akıl ve muhakemeler teslim-i silah eder, insanî duygular dirilir ve ruhlar da âdeta kanatlanırdı. Allah O'nun diline öyle bir güç ihsan etmişti ki, O'nu dinleme bahtiyarlığına erenler, ifadeleri en özlü, beyanları en çarpıcı bir Söz Sultanı'nın huzurunda bulunma mehabetiyle âdeta dilleri tutulur ve büyülenirlerdi.. ne zaman O'nun dudaklarından hikmet pırlantaları dökülmeye başlasa, akıl ve muhakeme erbabının nutku tutulur; ne zaman O, iyiyi, güzeli, doğruyu anlatmaya koyulsa, ağzının şeker şerbeti dinleyenlerin ruhlarını sarar; ne zaman O, âteşîn sözleriyle fenalıkları hedeflese, küfür ve münkeratı kendi çirkinliklerinde boğar.. ve hele davası adına serdettiği hüccet, bürhan ve delillerle kükrediği zaman, bütün karanlık ruhların dillerine zincir vurur ve karanlıkları bozguna uğratırdı...

O, bütün bu mazhariyetlerin şuurundaydı ve tahdis-i nimet (şükür niyetiyle Hakk'ın nimetlerini ilan) sadedinde bunları izharda da beis görmezdi: *"Ben nebi-yi ümmî olan Muhammed'im. Ben'den sonra nebi yok! Ben sözün ilkiyle, sonuyla ve 'cevâmiu'l-kelim'le serfirâz kılındım."*[1] diyerek Hakk'ın ihsanlarını sayar-döker.. ve *"Ey insanlar, ben 'cevâmiu'l-kelim'le ve her şeyi hall u fasl edecek son sözü söylemekle şereflendirildim."*[2] nurefşân beyanlarıyla da geçmiş ve geleceğin Hatîb-i Zîşân'ı olduğunu ilan ederdi.

Gerçekten O Efendiler Efendisi, diriltici soluklarıyla, Hak bahçesinin güllerine ilâhiler besteleyen öyle bir bülbül idi ki, O ne zaman şakısa, gönlünü dile getirir ve gönlünün dilinden en büyüleyici nağmeler söylerdi. O'nun bağının taze fidanlarında filizlenmiş o tazelerden taze sözler, başkalarının baharında açılmış tomurcuklara, başkalarının sabahında güneşe uyanmış çiçeklere benzemezdi. O'nun söz sofrasında her şey bir gonca gibi şebnemi burnunda yepyeni ve turfandaydı.. ve bu turfanda nimetleri bütün derinlikleriyle tadıp tanımak, tanıyıp hazzına ermek de, sadece bu bezmin ilk tâli'lilerine

müyesser olmuştu.

O Beyan Sultanı (aleyhi ekmelüttehâyâ), söz cevherinden öyle bir kılıç yaptı ki, o kılıcın başlar üstünde bir kere dönüp helezonlar çizmesiyle bütün yalancı ve muzahref beyanlar kaçıp yarasaların tünedikleri yerlere saklandılar ve bütün masallar Kafdağı'nın arkasında ankaya sığındılar. O ifade ve beyandan öyle çeşmeler akıttı ki, bir anda cahiliye sahrasının dört bir yanı Cennet bahçelerine döndü ve öyle çağlayanlar meydana getirdi ki, bütün imana açık gönüller kendilerini sonsuzun okyanusuna akan o çağlayanlar içinde buluverdiler.

O'nun sözleri öteler kaynaklıydı.. eğer vahiy fitiliyle parlayan O'nun sözleri olmasaydı, cihanlar hep kaos olarak kalır giderdi. O, tabiatın yüzündeki perdeyi söz kılıcıyla delik-deşik etti ve şeriat kitabını da yine söz nakışlarıyla süsledi. Söz O'nun atının terkisine vurulmuş bir meta, sadağında altın tüylü bir oktu. O, uğradığı her yerde sözden anlayanların eteklerini mücevherlerle doldurdu ve yayını gerip atını karanlıklar üzerine sürdü. Allah, son bir kere daha sözlerle bir yeryüzü devleti kurmak murad buyurunca, bu devletin başbuğluğuna o Beyan Sultanı'nı getirdi; ifade, sikke ve tuğrasını O'nun eline verdi.

Gelmiş geçmiş ötelere açık bütün söz erleri, tecellî arşını terennüm eden koronun birer ferdiydi; O bu bülbüller topluluğunun idarecisi oldu.. nebiler ve veliler gelip gelip bir halka-i zikir teşkil ediyorlardı; O bu kudsîler halkasının serzâkirliği vazifesiyle geldi.. geldi ve o tok sesiyle Arş u ferşi velveleye verdi. O'nun sözlerle donatıp insanlığa takdim ettiği semavî sofrasındaki her yemiş, dost bağının en mahrem noktalarından alınıp, kimseye açılmadan, mahfazası içinde O'na sunulmuş eltaf-ı şahaneden has meyvelerdi. O'ndan evvel o meyveleri ne başkaları bakıp görmüş, ne de onlara el sürülmüştü...

Hele, mahremlerden mahrem en has bahçelerin, en has güllerini, en latîf nağmelerle terennüm eden bu Andelîb-i Zîşân'ın (aleyhissalâtü vesselâm) ilham üveyki şahlandığı vakit bütün diller susar, sineler kulak kesilir ve ruhlar O'nun beyan zemzemesi karşısında kendilerinden geçerlerdi.

Evet, O'nun sözleri, her dalgalanışıyla sahilleri incilerle bezeyen birer deniz, gönüllere ürpertiler salarak zirvelerden dökülen birer şelale ve derinliklerden kopup gelen fevvareler gibiydi.. ne o deryaları zenginlik ve muhtevasıyla tavsif etmek, ne o çağlayanlara tercüman olmak, ne de o fevvarelerin ulaştığı noktalara ulaşıp onları ihata etmek mümkün değildir.

Şimdiye kadar yüzlerce muhakkik ve edip O'nun söz cevheri etrafında dönüp

durdu.. binlerce ve binlerce mütefekkir o pırıl pırıl âb-ı hayat kaynağına başvurdu ve nice devâsâ kâmetler, ömürlerini O'nun derinliklerini kavramada tüketti ama; O hep ulaşılan noktaların ötesinde kaldı. Bir şairimizin Kur'ân hakkında söylediği bir şiirde az bir tasarrufla şöyle desek yerinde olur zannederim:

"Bikri, fikri kâinatın çak çak oldu fakat,
Perde-i ismette kaldı beyan-ı resûl henüz."

Evet, damla, deryayı bütünüyle ifade edemediği, zerre güneşe ait hususiyetleri tamamen gösteremediği gibi, Muhammedî hakikatin birer parçası sayılan ulema, evliya, asfiya da –başkalarına nispeten kâmil bile olsalar– O'nu tam temsil edemez ve aynıyla aksettiremezler.

1 Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/172, 212.

2 İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 1/261, 6/318; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 13/209.

Bir Millet Dirilirken

Yıllardan beri, bizim de bağlı bulunduğumuz İslâm dünyasına göz açtırmayan ve milletimize kan kusturan düşmanlarımız, bilmeyerek Müslümanları uyardı ve İslâmî dirilişi hızlandırdılar. Yakın tarihe kadar batının, sehhar fakat felç edici, şatafatlı ama aldatıcı güzellikleri karşısında özünü ve tarihî değerlerini tezyif ve inkâr eden pek çok Müslüman ülke, bugün daha objektif, daha şuurlu; hiç olmazsa daha titiz ve daha dikkatli davranmaktadır.

Evet, daha düne kadar bir kısım illizyonlarla, "Dışı süs içi pis; sureti menûs, sîreti mâkûs" bir şeytan ağına düşürülen yığınlar, bugün, bir yandan içinde bulundukları bu ağ iplerinin çok zayıf ve mukavemetsiz olduğunu, diğer yandan da bu ağların düşünceye benzeyen kuruntular hâlinde onların hayal dünyalarında üreyip geliştiğini, örülüp bütün benliklerini sardığını anlamış durumdalar.

Artık bugün bu mazlumlar ülkesinde hemen her millet asırlardan beri basar ve basiretini kapayan simsiyah bir perdenin, şurasından burasından açılan delikler ve sızan ışıklar sayesinde, dünya ve kendi çevresindeki hâdiseleri daha bir başka görmekte ve daha bir başka değerlendirmekte. Bu yeni bakış zaviyesi ve değerlendirme, onlara, özlerini keşfetme yollarını açacağı gibi, dinî duygu, dinî düşünce ve tarih şuurundaki potansiyel gücü kavramalarına da yardım edecektir. Bu sayede, yıllardan beri onları yıldıran haricî güç ve kuvvetlerin, haricî hâkimiyet ve satvetlerin büyük ölçüde kendi gafletlerine, kendi yanlışlıklarına hatta kendi imkân ve kendi iktidarlarına dayandığını yer yer üzülerek –heder olup gitmiş onca yıldan ötürü– zaman zaman da sevinerek –şu anda olsun gerçeklere uyandıklarından dolayı– görüp hissedenler çıkacak ve bunca yıldır gözlerinin içine baka baka yeraltı, yerüstü zenginliklerini yağmalayan kırk haramilere karşı, ihtimal, bundan sonra olsun, tavır belirleyecek ve bir daha da aynı oyunlara gelmemeye çalışacak.

Biz, kendi dünyamızda, her gün daha da artan bir tempo ile gelişen, çoğalan böyle bir düşünce ve böyle bir şuuru müşâhede ettikçe, kendi kendimize şöyle deriz: Muhtemel çok yakın bir gelecekte, her gün daha da coşan, pekişen bu heyecan ve şuur, öylesine ciddî bir feveranla kendisini hissettirecektir ki; o gün yüzü gülmedik bir mazlum ve mağdur, ettiklerine nadim olup ağlamadık da bir zalim kalmayacaktır.

Acaba bu umumî *"ba'sü ba'del mevt"* de bugüne kadar batı âlemi karşısında

İslâm dünyasının aşılmaz seddi, koruyan müstahkem kalesi olma vazifesini yüklenmiş ve asırlarca bu mükellefiyetini şanla-şerefle ifa etmiş soylu milletimizin vaziyet ve istikbali nasıl olacak diye düşünülebilir? Hiç şüphe yok ki, şimdiye kadar olduğu gibi, bundan sonra da, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) tebciliyle göklere çıkarılan Kostantiniyye fatihlerinin çocukları, yine İslâm dünyasının önünde yürüyecek.. yine mukaddes davanın temsilciliğini yapacak.. ve koskoca zalim bir dünyanın İslâm'ı imhaya yönelik bütün komplolarını ters-yüz edecek, bütün planlarını parçalayacak ve onlara karşı bir kere daha en mükemmel şekilde vasîlik sorumluluğunu yerine getirecektir.

Bunlar birer beklenti ve kuruntu değil; öyle de görülmemeli! İslâm dünyası, ülke ve insanımızı, düne nispeten bugün daha iyi tanımakta, daha sıcak bakmakta ve onu bu yeni dünyanın başı olarak selâmlamaktadır.. milletimize gösterilen bu yürekten alâka, onun gelecekte eda edeceği vazife adına bir avans ve bir ilk mukabele sayılabilir. Zira o, bağlı bulunduğu bu dünya için her şeydir. Onun ölümü, onunla irtibatlı bu âlemin de ölümü olmuştu; ümit ediyoruz ki dirilişi de İslâm dünyasının dirilişine vesile olur.

Bu itibarladır ki, bugün ülkemizde sürdürülen hizmetlerin münhasıran bizi alâkadar ediyor gibi görülüp gösterilmesi kat'iyen doğru değildir.. bizim nefes alıp verişimiz, İslâm dünyasının nefes borularının çalışması, bizim dirilişimiz de topyekün mazlumlar dünyasının derlenip toparlanması demektir. Bu durumu, ebedî hasımlarımız da çok iyi bildiklerindendir ki, baskılarını hiçbir zaman üzerimizden eksik etmemekte; yumruklarının birini başımızdan kaldırırken öbürünü indirmekte.. bir kere soluk aldırsa on defa ellerini gırtlaklarımıza götürmekte.. bir saat güldürse günlerce ağlatma yollarını araştırmakta.. hâsılı bize hiç mi hiç rahat vermeyi düşünmemektedirler. Evet, dünya nasıl değişirse değişsin, içtimaî, iktisadî sistemler ne hâl alırsa alsın, cihanlar ne şekle girerse girsin, bir kısım kimseler o haçlı seferleri sırasındaki hırçınlıklarından vazgeçemeyecek; batı her fırsatta, o derin kindarlığı, o eski fakat eskimeyen müsamahasızlığıyla sürekli Müslümanların karşısına çıkacak ve onlara kan kusturmaya devam edecektir.

Bundan dolayıdır ki, bilhassa bizim insanımız, tarihin bize tahmil ettiği en şanlı vazifeleri, en şerefli bir surette ifa edebilmek için daima zirveleri kollama, kendi dünyasında bayraktarlığı kimseye bırakmama, devletler arası muvazene ve dünya dengesinde, tarihî yerimizi istirdat edecek seviyede ve sorumluluk şuuruyla hareket etme mecburiyetindedir. Bu çok önemli ve

âlemşümul hedefi yakalamak için de, milletçe ilmî, içtimaî, iktisadî ve sınaî bir güzergâhın takip edilmesi; millî yapının kendi hususiyetleriyle bir kere daha gözden geçirilerek sağlamlaştırılması, sağlam esaslara bağlanması; millet ve idareci münasebetlerinin şanlı geçmişimiz çizgisinde yeniden ele alınması, halkın rehberlerini saygıyla selâmlayıp onlara temenna durması, rehberlerin de arkalarındaki kitleleri samimiyetle kucaklaması; güç ve kuvveti temsil edenlerin, millete, milletin de onlara güvenip itimat etmesi şarttır.

Geleceğin büyük Türkiye'sini kurmak isteyenler, her şeyden evvel, millet fertleri arasındaki bu güven ve itimadın tesisine çalışmalı ve mevcut olan durumun korunmasına da fevkalâde itina göstermelidirler ki, millet fertleri birbirinin hafiyesi olmasın ve vahdet-i ruhîye sarsılmasın...

Millet ruhunun sarsılmaması kadar, geleceğin dünyası adına, nelerin atılıp nelerin muhafaza edilmesi lâzım geldiğini tayin de çok önemlidir. Evet, bu yeni dünya hangi esaslar üzerine kurulmalıdır? Dünden bugüne milletçe yaşadığımız şeylerin hangileri atılmalı ve hangileri korunmalıdır? Bütün bunlar çok iyi araştırılmadan, aceleden karar verildiği takdirde millî ruh, millî seciye, tarihî değerler, ahlâk ve fazilet adına çok şey kaybedeceğimiz kaviyyen muhtemeldir.

Bir millet için istiklal ve hürriyet mücadelesi ne denli önemli ise, istiklal ve hürriyetini elde ettikten sonra, özünü koruması, millî benliğini muhafaza etmesi, kendi olarak kalması da o ölçüde önemli ve hayatîdir. Bizim istiklal ve hürriyet mücadelemiz, milletin ruhuna, onun mânâ köklerine, hissiyatına ve canına can katan tarihî değerlerine sığınılarak gerçekleştirilmişti.. ne acıdır ki, milletçe varlık ve bekâmızın esasları olan bu hayatî dinamiklere, daha sonra aynı ölçüde saygılı kalamadık. Saygılı kalmak bir yana, onları öldürdük, tahrip ettik ve gelecek nesilleri köksüz, mesnetsiz hatta bütün bütün tarihsiz bıraktık.

Keşke batı değerlerine saygılı olduğumuz kadar, kendi ruhumuza, tarihimize, gelecek nesillere, ülke ve insanımıza da saygılı olabilseydik..!

Gufranla Tüllenen Ay

Hiç dinmeyen bir neşe, hiç bitmeyen bir zevk ve hiç eksilmeyen bir aşkla tütüp giden bir ay varsa o da Ramazandır. Bir sene içinde geçen bütün nazlı mevsimlerin, ayların özünü, ruhunu, gerçek mânâsını ve onlardan süzülmüş, toplanmış usareleri en tatlı bir şive ile sunan Ramazan günleri, Ramazan geceleri, her lahza, gönülleri ayrı bir haz ve ayrı bir tatlılıkla sarar, şefkatle onları kucaklar, muhabbetle okşar ve yaşama zevkiyle coşturur.

Ramazan günleri, dünyanın her yanında, hususîyle Müslüman ülkelerde ve Müslümanlar arasında ve hele bizim dünyamızda bütün alâkalara merkez, bütün ruhanî zevklere meydan, bütün heyecanlara sahne, bütün terakkilere nurdan bir helezon ve bütün insanî hususiyetlerin inkişafına açık bir fırsat, bir ganimet alanıdır.

Geceleri ayrı bir duygu, gündüzleri ayrı bir aydınlıkla tulû' eden Ramazan günleri, gönüllere ayrı bir ruh çalar geçer.. ve toplumun birbirinden kopmuş parçalarını bir araya getirir, bütünleştirir, bütün inzivazedelere cemaat yolunu açar ve onların gurbetlerini izale eder.. herkese değişik buudda bir his ve fikir ziyafeti verir ve herkesi bir kere daha hayata uyarır.

Ramazan, minarelerin başındaki mahyalardan camilerin derunundaki avizelere, mescitlere uzanan yolların sağındaki, solundaki kandillerinden evlerimizin içindeki lambalara, mü'minlerin yüzlerindeki duruluktan, gönüllerindeki aydınlığa kadar her yerde ışıkla tüllenir. Hele, dinin yeniden gençliğe erdiği günümüzde o, seher yellerine açık sahurları ve gizli lütufların tecellîleriyle tüten iftarlarıyla öyle farklı bir hava, farklı bir ziya ve farklı bir şive ile gelip gönülleri okşar ki, olsa olsa ancak, aşkın vuslat ümidiyle kanatlanması bu kadar cezbedici, bu kadar imrendirici olabilir. Sanki Ramazan ayına kadar ruhun sonsuzluk iştiyakı ile insan arasında bir perde varmış da oruçla o perde aralanıyor gibi olur.. ve o âna kadar kalbin bir köşesinde sessiz sessiz uyuyan aşk u şevk birdenbire canlanır, kabarır, köpürür; bütün benliği sarar ve önüne geçilmez bir vuslat arzusuna inkılap eder. Bu mukaddes arzuyu gerçekleştirme yolunda, üfül üfül bâd-ı tecellîlerin estiği seherler kollanır, insanlar için hep ötelere açık birer menfez gibi müşahid bekleyen namaz vakitleri olabildiğince değerlendirilir.. ruhlara revh u reyhan teravihlerle gönüller coşturulur.. ve duygulara kâse kâse ilâhî nefahat içirilir.. derken, herkes derecesine göre âdeta uhrevîleşir, ledünnîleşir ve birer melek hâlini

alır.

Ramazan, Kur'ân ayı olması itibarıyla bütün bir sene Kur'ân'dan uzak kalmış olanlar bile ciddî bir susamışlık içinde, kendilerini o nurefşân iklime atar.. Kur'ân'ın sağanak sağanak onların başlarına boşalttığı ruh, mânâ, esrar ve eltafla benliklerinin kurumaya yüz tutmuş bütün vadilerini sular.. bir baştan bir başa gönül dünyalarını tıpkı bir çiçek bahçesi hâline getirir ve onları var olma zevkiyle coşturur. Onlar, Kur'ân'da bütün varlığı duyar ve dinler; duygu ve düşünceleriyle kanatlanır.. Kur'ân'da bütün hilkatin soluklandığını hisseder, ürperir.. yer yer ra'şelerle kendilerinden geçer; zaman zaman da gözyaşlarıyla nefes alır, gözyaşlarıyla boşalır, aradan perdelerin kalktığını duyar, Allah'a yakınlardan daha yakın olduklarını hisseder ve kendilerini âdeta bir zevk zemzemesi içinde bulurlar.

Kur'ân'ın ledünnî muhtevasını ancak, onda bütün varlığın sesini duyabilenler ve onun derinliklerinde insan ruhuna ait korku ve ümit, tasa ve sevinç, keder ve neşe mûsıkîsini birden dinleyebilenler anlar. Onu sanki kendine inmiş gibi dinleyebilen zamanüstü ruhlar, Onda Cennet meyvelerinin lezzetini, Firdevs bahçelerinin renk ve güzelliğini, Reyyan yamaçlarının çağlayan ve manzaralarını müşâhede eder ve onunla gürül gürül hâle gelirler. Kur'ân'ı, Ramazan'ın şeffaflaştırıcılığı ve kalbin kadirşinas ölçüleriyle ele alıp onun derinliklerine yelken açabilen saf gönüller, her lahza ayrı bir uhrevî kıymete ulaştıklarını hisseder ve her an "bekâ"nın ayrı bir buuduyla tanışırlar. Bu insanların düşünce ve hayatlarında "metafizik", "fizik"i tamamlar, mânâ da, maddenin gerçek muhteva ve değeri olur ve her şey perde arkası kıymetleriyle ortaya çıkar. Ve yine bu insanların çehrelerinde sanki, ilâhî isim ve sıfatların engin dairesine açık bulunmadan mülhem, gizli bir seziş, derin ve farklı bir anlayış ve Kur'ân'la inlemiş günlerin uhrevîliklerinden kalma bir olgunluk, bir doygunluk, bir safvet, bir içtenlik ve imanın altın zevkleriyle beslenmiş bir letafet, bir cazibe ve bir mürüvvet çağlıyor gibi bir büyü hissedilir. Onlar, hiçbir şey konuşmasa, hiçbir şey anlatmasalar bile, o anlamlı tavırlarından, edalarından, endamlarından, bakışlarından, duruşlarından bu mânâlar her zaman taşar gelir, gelir ve her tarafta yankılanır.

Kur'ân kanatlı ve Kur'ân buudlu Ramazan-ı şerif kadar gecesi ayrı nuranîliğe ve gündüzü de ayrı aydınlıklara açık bir başka ay yoktur. İnsan, her yeni Ramazan'la bir kere daha, hem de bütün tazeliğiyle Kur'ân'ı ve onun gökler ötesi kaynağını, tüllenen ilâhî mârifeti ve O'nun kevn ü mekânlara dağılmış

işaretlerini, Allah aşkını ve onun inanmış simalardaki pırıl pırıl izlerini görür, duyar ve sezer. Evet, Ramazan'da Kur'ân bütün bir kaderin yonttuğu bu pırıl pırıl yüzlerin ve bütün bir mânânın iç derinliğini gösteren bu ışıl ışıl gözlerin hepsinde ayrı bir uhrevîlikle parıldar.. kadın-erkek, yaşlı-genç, zengin-fakir, âlim-cahil, aristokrat-halk hemen herkes bu mübarek zaman diliminde hayat ve yaşayış basamakları itibarıyla Ramazanlaşır ve Ramazan'la gelen mânâları soluklar...

Evet, herkes istidadına göre ve kabiliyetinin elverdiği ölçüde onunla değişik bir buudda, çeşitli münasebetsizliklerden, insanı baş aşağı götüren rezilelerden ve bütün mânevî kirlerden arınır, nurlanır.. ve Cennetlere ehil hâle gelir. Ramazan ayı, yümün ve bereketiyle o kadar zengindir ki, gölgesine sığınan hemen herkes onun servet ve gınasından istifade eder ve uhrevî sultanlıklara erebilir: Gençler-ihtiyarlar, sağlam mü'minler-arızalılar, zekiler-ahmaklar, akıllılar-deliler, eşyanın perde arkasına kapalı olanlar-açık bulunanlar, bir işe yarayanlar-yaramayanlar, havadan nem kapanlar-yağmurun altında bile ıslanmayanlar, hâkim olmak için yaratılmış bulunanlar-mahkûm olarak dünyaya gönderilenler, bin bir gâile içinde dahi dimdik ayakta durmasını bilenler-en küçük sarsıntıya mukavemet edemeyerek devrilip gidenler, hayatlarını karamsarlık içinde ve inleyerek geçirenler-Cehennemlerin içinde bile ümit şakıyanlar, ömürlerini başkalarına dayanarak sürdüren dermansızlar-en onulmaz dertlerle kıvranırken dahi neşeyle gürleyen iradeler, yaşayışlarını yeme, içme ve uyumaya göre programlamış tenperverler-yemeyi, içmeyi ve uyumayı aşmış gerçek insanlar... Evet, bütün bu birbirinden ayrı, birbirinden farklı sınıflar, değişik ölçülerde de olsa, onun aydınlık ikliminde mutlaka başkalaşır, farklılaşır ve hâlinin müsaadesi nispetinde bir yerlere ulaşırlar.

Ramazan'ın güzellik ve nuraniyeti ve o nuraniyete açık gözlere akseden varlığın mânâ dolu ihtişamı, bu birbirinden ayrı ve farklı gruplar üzerine saldığı sır dalga boyundaki bir kısım tayflar sayesinde, o kendine has tadı, havası, ruhu ve mânâsıyla gönüllere öyle bir siner ki, en inatçı kafalar bile mukavemet edemez ve ona teslim olurlar.

Ramazanda, her şeyi kendi sırlarıyla bürüyen geceler o kadar munis ve tatlı, insanın duygu ve düşüncelerini ayrı bir halâvetle kucaklayan gündüzler o kadar sıcak ve yumuşak, inanmış simalar o kadar hisli ve derin, Allah'a davet eden sesler o kadar şefkatli ve bunların hepsinin ifade ettiği mânâlar o kadar duygulandırıcıdır ki, bu gufran ayına sinelerini açabilenler muvakkaten dahi

olsa, tasalardan, kederlerden bir bir sıyrılıp Cennet mutluluğunu duyabilirler

Bayram Düşünceleri -1

Ramazan öncüsü, hayırla, bereketle gelen aylar, sessiz, sakin, fakat dolu dolu bir feyzin taşıp bütün gönülleri saracağı mübarek günlerin ufukta olduğunun emareleri ve işaretleri gibidirler. Her inanmış gönül, bu ayların ilk günüyle Ramazan sath-ı mâiline girdiğini duyar, yaşar ve birkaç adım ileride kendini bekleyen bir bereket ayını olabildiğince değerlendirebilmek için şimdiden, sesi-soluğu ve sergileyeceği kulluğu itibarıyla bütün duygularını bir kere daha gözden geçirir.. sanki gözleri henüz uykudan uyanmamış ve yapılacak iş, seslendirilecek mevzu ile konsantrasyon sağlanamamış da, bir kısım mırıltı ve sayıklamalarla, bu büyük iş ve kudsî teveccühün mûsıkîsini bulma, ritmini yakalama gayretini gösteriyor gibi olur.

Gönüller bitevi heyecanla dolup, ruhlar da kıvamını bulunca, bu üst üste şafaklar değerindeki günlerin arkasından hilâl remziyle, fakat dolunay gibi Ramazan doğuverir. En tatlı yeller gibi inşirahla eser.. eser, gönüllerimizi sarar; canlarımızı, tenlerimizi ipekler gibi okşar geçer ve tıpkı bahar yamaçları gibi gözlerimizi güzelliklere uyarır, gönüllerimizde yükselme arzusunu coşturur.. ve şelaleler gibi, sinelerimize yumuşak, tatlı bir ürperti salar.

Nihayet bir aylık misafirlik biter, bin bir vâridâtla gelen Ramazan da gider.. gider ama, onun getirdiği ışığa uyanmış ve dirilmiş ruhlar, sürekli düşünmüş ve haşyetle ürpermiş gönüller, vuslat arzusuyla yollara dökülmüş ve köpürmüş vicdanlar bu defa da bayramın sımsıcak günleriyle kucaklaşırlar. Evet kendilerini denize salan insanların, bir müddet sonra dört bir yandan su ile sarıldıklarını duyup hissetmeleri gibi, biz de üç aylardan sonra, kendimizi bayramın rengârenk ikliminde, huzur ve itminan tüten atmosferinde buluruz.. bulur ve onu bütün duygularımızla hisseder, bütün benliğimizle yaşar ve mahiyetimizin bütün rükünleriyle paylaşırız.

Hemen bütün inanmış gönüller, bayramlardaki namazlardan, tekbirlerden, fıtır sadakalarından, kurbanlardan ve ziyaretlerden birer girizgâh birer hayal çıkışı bularak, tıpkı içleri rüzgârlarla dolmuş yelkenler gibi tatlı tatlı hülyalar âlemine doğru kaydıklarını sanırlar. Evet, bayramlardaki umumî hava, ses, söz ve davranışların sihriyle, insan kendini, uçan balonlar üstündeymiş de, yerden yavaş yavaş yükseliyor, bulunduğu yerden uzaklaşıyor gibi tahayyül eder ve bayramların garip bir füsunla üzerine boşalttığı ışıklar altında hep büyülü yaşar.

Bayramlarda, geçmişi, geleceği, hâli iç içe duyar ve zevk ederiz. Mâbedlerden yükselen seslerde, ziyaret ettiğimiz evlerde ve öptüğümüz mübarek ellerde, âdeta birer büyü varmış da, bizim hafif dokunmamızla, geçmişe bir sürü menfez birden açılıyor gibi olur.. derken kendimizi eski bir mescitte, dedemizle, dedemizin dedesi ve onun da dedesiyle aynı safta oturuyor gibi görür.. o gün üzerinde dudaklarımızı gezdirdiğimiz tertemiz ellerin tedaisiyle, üst üste, arka arkaya dünya kadar mübarek ellere yüz sürmüş olmanın sevincini yaşarız. Sarılıp kucakladığımız her dost ve ahbabı bağrımıza basarken, çok eski ve daha eski, ondan da eski devirlerde yaşamış yakınlarımızı da aynı anda sinemize bastırıyor ve kokluyor gibi oluruz.. oluruz da bayramın içinden sızan her düşünce, her tasavvur, her söz ve her davranışla, zamanın aydınlık dilimlerinden biri dirilir gelir, bütün ufkumuzu sarar, bizim olur, benliğimizde yaşar, herkese hayalinin vüsati nispetinde bir *"ba'sü ba'del mevt"* numunesi bahşeder geçer.

Bayramlar, şanlı soyumuzun ve mübarek kökümüzün gelip bize ulaşan mûsıkîleşmiş uğultularıdır. Bu uğultuların büyüsüyle çok defa, ulaşılması imkânsız âlemlere ulaşır, her yere rüya kolaylığı ile girer, her tarafı hayal süratiyle dolaşır ve pek çok zamanı katlar, birbirine giydirir, iç içe yaşarız. Evet, kendimizi Ramazanın sihirlerine kaptırabildiğimiz ölçüde, âdeta geçmiş bütün ihtişamıyla canlanır, geriye gelir.. bütün kayıplarımız dirilir, bütün yitirdiklerimiz yeniden bizim olur. O eski dupduru günleri bir kere daha soluklar, ciğerlerimize çeker, mazinin gürül gürül çeşmelerinden kana kana su içer ve başka bir âlemde dolaştığımızı sanırız... Hem o kadar derince ve o kadar kendimizi salmışçasına sanırız ki, âdeta bütün mezardakiler dirilir.. bütün çürümüş, dağılmış nesneler derlenip toparlanıp cana gelir.. parçalanıp şuraya-buraya saçılmış eşya birleşir, bütünleşir.. ömrümüzün zaman dilimleri gelip bir kere daha ruhumuzu kucaklar.. ve dün yaşadığımız, bugün de yaşıyor olduğumuz en derin, en engin zevklerin yanında, hatıra katmanlarıyla öyle büyüleyici ruhanî hazlara ulaşırız ki, artık ulaşılan bu noktada lezzet ve zevk unsurları, tıpkı rüyalarda olduğu gibi niyetlerimize, düşüncelerimize, gönüllerimize göre durmadan değişir, arzu ettiğimiz şekilde yenilenir, istediğimiz hâli alır ve bir iken bin olur. Her gördüğümüz, her duyduğumuz, her hissettiğimiz şey akıl almaz bir büyü ile şekilden şekle girer; bu sayede biz de, bir histen, bir düşünceden, bir zevkten bir başka hisse, bir başka düşünceye, bir başka zevke geçer ve hayatımızı televvünler içinde sürdürürüz.

Bayram şafağı söküp minarelerin başında temcidler tınlamaya başladığı ve her yanda lâhutîliğin tütüp durduğu dakikalarda hülyalarımızı coşturup köpürten öyle sırlı şeyler duyarız ki, bunlar alır bizi derinlere, derinlerden de daha derinlere götürür ve gönüllerimize hiçbir zaman söylenemeyen ve bir şeyler anlattıkları hâlde kat'iyen ifade edilemeyen, hele gündelik lisanla asla anlatılamayan en mahrem duyguları fısıldarlar.

Evet, Itri'lerin, Dede Efendi'lerin duygu ve düşüncelerinden birer usare gibi süzülüp gelen ezanlarımız, temcidlerimiz, tekbirlerimiz ve tehlillerimizdeki hava, üslûp ve estetik, milletimizin deminin, damarının, kalbinin müphem, çok buudlu bir sesi ve hususî bir lisanıdır. Duygularımızın ifadesi ve gönüllerimizin mûsıkîsi olan bu ürperten, bu coşturan ses hevenkleri, ruhlarımıza âdeta, zaman üstü ve ötelerden gelmiş söz zemzemeleri gibi tesir eder.

Bazen müezzinin komut veriyor gibi peşi peşine çığlıkları, bazen imamın ayrı bir fasıldan semavî nağmelerle inlemesi, bazen bütün cemaatin koro hâlinde gürlemesi o kadar mehîb, o kadar ürpertici ve o kadar bizdendir ki, hemen hepimiz mâbedden yükselen bu sesleri mırıldanırken, upuzun ve şanlı bir geçmişi, hatta ondan da öte, cihanşümul bir gerçeği, ezelden ebede uzanan bir hakikati bütün tazeliğiyle bir kere daha hisseder ve hazla geriliriz. Bilhassa bayram günlerinde mâbed, o ipekler kadar ince ve yumuşak, kuş yuvaları kadar canlı ve sıcak havasıyla hep, duyguların safvetini, vücudun rahatını, ruhun itminanını, yaşamanın gayesini, hayatın macerasını, milletimizin mânâ köklerini, kültürümüzün temellerini, dinimizin ölümsüzlüğünü, dilimizin mûsıkîsini, hayata bakışımızı, dünya görüşümüzü, üslûp ve şivemizi fısıldar ve bize gerçek insan olma yollarını gösterir.

Biz, hemen her zaman, mâbedde uğuldayan bu sıcak sesler içinde, göklerin yere doğru eğildiğini, yerin gidip göklerle bütünleştiğini, yıldızların yerdeki çiçeklere göz kırptıklarını, çiçeklerin gök ehline gamze çaktıklarını ve bu iki âlem arasında sırlı ve sihirli gelip gitmelerin yaşandığını duyuyor ve görüyor gibi oluruz.

Herkesi kendi ruh ve hülya derinlikleriyle bir başka âlemlere çekip götüren bu ses, bu söz ve bu görüntüler, inanmış sinelerde imrendirici güzellikleri, ürperten ra'şeleri, coşturan heyecanları ve dirilten soluklarıyla yankılana dursun, namaz bitip, semavî seyahat da tamamlanıp mâbede muvakkaten veda edilince, bu defa da Hak'tan halka "nüzûl" ediliyor gibi herkes bir başka derinlikle yeniden insanlara döner.. onlarla kucaklaşır, bayramlaşır ve mâbed

yoluyla mazhar olduğu vâridâtı, bu kez de çarşıda-pazarda, ovada-obada, evde-iş yerinde, mektepte-kışlada rastladığı kimselerle paylaşır.. bu suretle, saatlerle takdir edilmiş sınırlı zaman parçalarına, kalbin vüs'ati, ruhun zaman üstülüğü ölçüsünde sınırsızlık kazandırır, âdeta onu sonsuzlaştırır.. ve daha dünyada iken, ebediyet ve ötelerle ne kadar derinden derine irtibatlı olduğunu ortaya kor.

Yediden yetmişe bütün Müslümanların, bunca his, bunca hayal, bunca heyecan duyabilmeleri ve ruhlarında bu denli yankı uyarabilmeleri için, kim bilir başka yollarla ne kadar zamana, ne kadar düzenlemelere ihtiyaç hâsıl olur. Ama, yine de bu semaviliğe vâsıl olabileceğine ihtimal veremiyorum. Zira bayramların neşe, sevinç, keyif ve şevk u tarabı daha ziyade, yaşanılanla beraber yaşanılacağa da açık olan ukba buudundan kaynaklanmaktadır. Herkes bugün duyup tattığıyla biraz da gönüllerinin fildişi kulelerinde duyup tadacağı şeylerin büyüsünü yaşar.. ve gelip geçici bu hayattan daha çok, iç dünyasına daha uygun, daha yumuşak, daha sıcak, muhakkak bir geleceğin düşleri arasında dolaşır. Aslında insan, bir bekleyişin çocuğudur. O, ömrünün büyük bir bölümünü, ümit ümit tüllenen bekleyiş yamaçlarında geçirir. Hemen hepimiz, özümüzdeki bir mânâ ile sımsıkı irtibatlı olan bir Cenneti bekleriz. Bu bekleyiş, bulduklarımızı, yaşadıklarımızı beğenmeme bekleyişi değil; bu bekleyiş, duyup tatma avanslarının çehrelerinde insan olma farklılığına, insan olma imtiyazına terettüp eden ve istiabına tasavvurlarımızın dar geldiği ilâhî sürprizler bekleyişidir. Bayramlar, bunun haklılığını ve isabetliliğini, kalbin kadirşinas menfezlerinden ruhlarımızın derinliklerine fısıldayan talakatli lisanlardır!

Bayram Düşünceleri -2

Kurban Bayramı, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'den günümüze kadar, hep bir kahramanlık, bir fedakârlık, bir hasbîlik ve bir teslimiyet sembolü olagelmiştir. Kurban Bayramı, tıpkı orduların savaşa gidişi gibi gürül gürül tekbirlerle gelir ve bir velvele olur, her yanda yankılanır. Onda hem bir mûsıkî ve şiir hem de muharebelerin bin tarraka ile gürleyen hakkı ilan sesleri iç içedir.

Kurban Bayramında evler, sokaklar, mâbedler, dağlar, taşlar tekbirlerle lerzeye gelir inler. Minarelerden yükselen temcidler en bayıltıcı nağmelerle, dalga dalga ta evlerimizin içine kadar gelip yayılırken, köy-kent, şehir-kasaba, ova-oba koyun-kuzu meleyişleriyle sarsılır. O kutlu zaman diliminde hemen herkes, her şey ve her yer âdeta dile gelir ve konuşur. Arafat bir mahşer gibi kaynar ve köpürür, bir hesap meydanı gibi endişe ve ümit soluklar.. Müzdelife, Mina yoldakilerin telaş ve tedarikiyle uğuldar.. Kâbe, sinesi hasretle yanan gufrana susamışların nabzı gibi atar.. ve bütün bu sesler, soluklar Hak karşısında divan durmuş inleyen en mükerrem kulların çığlıkları gibi gider veraların kapılarına dayanır. Sanki ebediyet gamzeden bu seslerle, hislerimizin sınırsızlığını, hülyalarımızın sonsuzluğunu eda ediyormuşuz gibi, duygularımızın bütün hazineleri açılır.. ve bütün mahrem hislerimiz bağı kopmuş tesbih taneleri gibi dört bir yana saçılır. Her yanda köpürüp köpürüp Hak katına yükselen bu sihirli sesleri duyup ve gönüllerimizde Cennetler gibi esen şevk ü tarâbı yaşadıkça, aşktan, şevkten ve bayramın büyüsünden süzülmüş diriltici bir iksiri içiyor gibi oluruz.

İmana mazhariyetin, Hakk'a kulluğun, kullukta şuurun gönüllerimizi yükseltmiş bulunduğu zirvelerden yürüdüğümüz yolu seyreder, kader kitabımızı okur, "İşte kitap bu!" der ve tâli'imize tebessümler yağdırırız. Bu mazhariyet ve mevhibelerin tadı, lezzeti ruhlarımızı o kadar yumuşakça sarar ki, gözlerimiz şükranla açılır-kapanır, duygularımız baharlar gibi yeşerir.. derken ruhlarımıza gelip vâsıl olan ilham ve ruhlarımızdan ötelere yükselen inayet kanatlı duâlar, münâcatlar, sızlanışlar, âdeta tabiatlarımızı aşan semavî bir mânâ, bir hâl ve bir tesire ulaşır. Öyle ki, her yeni saat, her yeni dakika, her yeni iş, her yeni imkân daha derince yaşanmaya, daha şuurluca değerlendirilmeye layık birer kıymet alır; alır da, ruhanî zevklerle coşmuş vicdanlar "Lütfunu artır Allahım!" der daha da mest olmak isterler.

Bayram günleri, dinin ve meşru âdetlerin ferahfeza ikliminde ibadetlerle

hazza ve ruhanî hazlarla ibadet neşvesine büründükçe, yepyeni bir varlığa erdiğimizi, ebedîleştiğimizi, sinelerimizin kevn ü mekanlar kadar genişlediğini ve şuurlarımızın ilâhî vâridâtla aydınlandığını daha açık seçik duyar.. ve maddiyatımızın bütün bütün çözüldüğünü, tamamen mânevîleştiğimizi sanırız.. sanırız da, hep imanın gönüllerimize saldığı ezelî vaadlere doğru akarız.

Bayram günlerinde yaşadığımız dolu dolu duygularla çok defa kendimizi havada uçuyor veya neşeli, ahenkli ve pürüzsüz bir yolla ruh iklimine doğru kayıyor gibi hissederiz. Bazen gökyüzünde hiç kanat çırpmadan sağa-sola süzülen kuşlar gibi, bazen ağaçların başlarında ince ince salınan dallar gibi, bazen de rüzgârların dokunmasıyla yatıp kalkan, yatıp kalktıkça da, çevreye kokular salan çiçekler gibi incelir, zarifleşir ve şiirleşiriz.

Bazen bütün bütün rikkate gömülür ve duyduğumuz her tekbir, her tehlil, her uhrevî ses ve sözle kendimizi öyle bir ağlamaya salarız ki, tepeden tırnağa sırılsıklam oluruz. Bazen pürneşe kesilir ve kendimizi havaî fişeklere binmiş ışık ışık gökyüzünde dolaşıyor sanırız.. bazen de sihirli bir seccade üzerinde yıldızlar arası seyahat ediyor gibi oluruz. Bazen koyun-kuzu meleyişiyle rikkate gelir, duygulanır ve bir kısım tuhaf hislerin tesiriyle içten içe mumlar gibi eririz.. bazen de bunları o kadar tabiî, yerli yerinde ve baş döndürücü bir ahenk içinde görürüz ki, “Böylesinden daha mükemmeli olamaz.” der kaderin sırlı nakışları karşısında büyüleniriz.

Bazen minarelerden yükselen temcidler, ezanlar, camilerden taşıp dört bir yanda yankılanan tekbirler, Kur’ân’lar ve bunların vicdanlarda meydana getirdiği aks-i sadâlar öyle şiirleşir, öyle insanların içine akar ve onları büyüler ki; zannediyorum gönül dünyamızda hiçbir zevk ne bu derinliğe ulaşabilir ne de bu müessiriyete. Hele bu ses ve bu sözlere bir fon müziği gibi seher yeli de karışıp esince, heyecanlarımız tarif edilmez bir noktaya yükselir, hislerimiz de bir tûfan halini alır.

Hususiyle hac esnasında hemen her yerin umumî lisanı ve umumî şivesi olan “tekbir”ler ve “telbiye”lerle en gizli düşüncelerimizi, en muhterem kanaatlerimizi en yüksek bir âvâz ile ilan ederek ve en mahrem hislerimizi en yakıcı nağmelerle dile getirerek âdeta bir mahşer provası yaparız. Bu çok munis ve o kadar da ürperten tablolar karşısında, bu alabildiğine derin ve o kadar da fıtrî sözlerle hep ayrı ayrı yerlerde dolaşır, ayrı ayrı vazifeler yaparız; ama, her zaman arkamız Cehennemlere dönük, gözlerimiz Cennetlerin tüllenen şafaklarıyla mest, kalblerimiz de ilâhî rıdvan avında olarak...

İşte bu duygularla bütün bütün hudutlarımızı aşarak, bitevî hodgâmlıklarımızdan sıyrılarak, tahtlarımızı kalb ve ruh ufkuna kurar; dünyaya bakan yönleriyle beden ve cismaniyetin küllerini sağa-sola savurur ve vicdanın bir köşesinde muhafaza ettiğimiz, Cennetten getirilmiş kıvılcımları bir kere daha tutuşturur.. ve o alev, o hararet, o ışık altında bu yeni varlığımızı yürekten selâmlar, bahtımıza tebessümler yağdırırız.

Düşlerdeki Türkiye

Gözlerimi yummuş Türkiye'yi düşlüyorum. Yer yer ümitlerin, inkisarların, sevinçlerin, tasaların, zaferlerin, sarsıntıların gece-gündüz münavebetiyle birbirini takip ettiği; fakat daha çok da, baharı, yazı, sonbaharı ve kışıyla hep güzellikler içinde salınan nazlı Türkiye'yi. Tabiat güzelliklerinin imanî hazlarla, sanat düşüncesinin de ilâhi vuslatla bütünleşerek bizi, hayatı zevk edip duymanın zirvelerine yükselten ve yükseltecek olan sırlı günleri ve geceleri ile aydınlık Türkiye'yi...

Evet, mazinin o başları döndüren ihtişamı, hâlin o sertlerden daha sert gerilmiş bir yay gibi, insanımızı Kehkeşanların merkezine fırlatacak kadar gergin duygu, düşünce, tecessüs, tedbir ve temkini; geleceğin de lütuf yamaçlarına kurulmuş; düne ait sevinç ve neşelerimizle, yakın geçmişe ait hasret ve kederlerimizle, şimdilerde de yeşeren ümitlerimizle tüllenen mamur bir dünyayı düşlüyor ve bizden sonra gelecek nesillerin tâli'lerine tebessüm ediyorum.. tebessüm ediyorum da saadet dolu ruhumla, asırlık korkunç bir kaos ve simsiyah bir yoklukta bin bir varlık cilvesi gösteren Rahmeti Sonsuz'a nasıl şükredeceğimi bilemiyorum. Zannediyorum, içinde bulunduğumuz durumun kasvetinden sıyrılıp, kudsîlerin himmetiyle, Allah'ın inayetinin bütünleştiği o her şeyin rahmete dönüşme kuşağı sayılan ihsan noktalarına nazarları ulaşabilenler de, temâşâlarının derinliği ölçüsünde, bizimle aynı lezzet ve aynı halâveti duyup yaşayabilirler.

Evet, bazen böyle bir temâşâ ile duygular o kadar incelir, tahayyüller o kadar yumuşar ve tasavvurlar o kadar zaman üstü bir hâl alır ki, insan âdeta, olmuşu, olacağı bir anda duyar ve mazinin müstakbeldeki tenasühlerini yaşar gibi olur.. olur da dünün çelikten sesleriyle yarının elmastan nağmelerini aynı anda dinler ve bu tek sesli, çok zamanlı koroyla kendini büyülü bir kısım zaman katmanları içinde bulur; her şeyin sırlara bürünüp aktığı bu iklimde duyduğumuz bütün sihirli sesler, sanki gelmiş geçmiş fâni cedlerimizin soluklarıymış da bilinmez bir büyü ile gelip gönüllerimizin en mahrem yerlerine akıyor gibi olur ve sinelerimizde hiç dinmeyen ebedî çağıltılar bırakırlar.

Bazen Türkiye'yi dinlerken, her şey o kadar neşe olup çağlar ki; insan, ruhunu saran bu uğultuların tedaileri ile, asırlar öncesini ve asırlar sonrasını aynı anda duyabilir ve bir sürü kaderî levhalar arasında lezzetten heyecana, aşktan fedakârlığa, faziletten diğergâmlığa kadar nelere nelere sahip olur.

İnsan, Türkiye'yi dinlerken, bazen her şeyi ırmakların çağıltısı, ormanların uğultusu, kuşların cıvıltısı ve bülbüllerin sesi gibi dinler.. bazen de her yanı velveleye veren mehterler ve gülbanklar gibi ordu nağmeli neşidelerle...

Bazen her şey, hayallerimizi o kadar saf, o kadar duru okşar geçer ki, insan bu cennetâsâ levhalar karşısında diz çöküp de: "Bu tablolar hiç değişmesin, bu seslerdeki âhenk hiç bozulmasın, hep böyle kalsın Allahım!" diyesi gelir.

Bazen poyraz biraz serince eser ve ümitlerimiz hazan korkusuyla yaprak yaprak sararır; ama bir bakarsın, hazana en açık yerlerde bile "gül açar, bülbül öter" çiçekler nara atar ve çemenler firdevs soluklar.

Bazen, hizmet o kadar canlı, hizmet insanları o kadar duyarlı, ifadeler o kadar sıcak, düşünceler o kadar yumuşak, hisler de o kadar coşkun bir hâl alır ki, her hizmet eri süvarisini bulmuş bir küheylan gibi, gece-gündüz demeden koşar ve çatlayacağı ana kadar da yorgunluğunu hissetmez. Çatlayınca da bunu Hak rızasının bedeli bilir.. bilir ve alacaklılar gibi değil de verecekliler gibi davranır "Bana Seni gerek Seni!" der; sonra da bütün yolların boşluğa açıldığı böyle bir noktada varlıkların en erişilmezleri ile hemdem olur.

Bazen, hizmet erlerinin sineleri o kadar saflaşıp, o kadar semavîleşir ki, bu saflardan saf ruhlarla her karşılaştığımızda, onları, göklerin o sırlı mânâlarını gönüllerimize boşaltan birer ilham meleği gibi görür ve kendi kendimize: "Herhalde insan olmaktan maksat da bu olsa gerek..." diye mırıldanırız.

Bu hizmete açık sinelerde, bazen hizmet düşüncesi o denli köpürüp ve onları öylesine baskı altına alır ki, ruhlarının tavanı delinircesine coşar, göklerin ezelî neşesiyle bütünleşir ve sık sık duygularının menfezlerinden rasat edegeldikleri ötelere ait sırların harem dairesine ulaşırlar.

Hizmet erlerinin bazen sarsıldıkları ve şiddetli bir zelzelenin merkez üssünde yaşama tâli'sizliğine uğramış cisimlerin bozulup dağılması, şuraya-buraya saçılması gibi dağıldıkları da olur; ama, bu kat'iyen temadî etmez ve hele "çözülme fasit dairesi" içine asla girmez. Siz, "çözüldü çözülüyor", dediğiniz zaman, bir de bakarsınız, bir kuvve-i kudsiyye[1] ile bütün parçalar bir araya gelmiş, o azametli kubbe tamamen eski halini almış.. bazen de düz yolda umumî heyetten ayrılıp tek başına yürüyenler olur.. bunlar, tıpkı sürüden ayrılıp bir miktar havada kanat gererek durduktan sonra, yeniden yoluna devam eden turnalar gibidirler; azıcık toplumdan ayrılsalar da, hemen *"Kidtu uhlek"*[2] der ve gider merkeze iltihak ederler.

Bazen bu şevk dolu sineler, harikalara açık ruh güçlerinin bir örneği olarak tevfik yamaçlarında öyle şeyler sergilerler ki; insan "İşte bunlar, onlar!" deyip kendini nebilerin vaadinde, velilerin yâdında yaşanagelen kudsîlerin arasında sanır ve onların şimşek bakışlarında, en yakından en uzağa kadar bütün ümit enginliklerini birden müşâhede eder.

Bazen onların aşk u şevklerinin genişliği ile, ümitlerimiz, tasavvurlarımız, beklentilerimiz o kadar enginleşir ki, cihan hâkimiyeti mefkûremiz göklerin ve yerin istiab edemeyeceği genişliğe ulaşır ve fütuhat neşideleri ile inler.. inler de, bize yepyeni bir perdenin yepyeni bir şivesi ile neler ve neler anlatır..!

Bazen onlar, bütün duyguları ile bahara uyanmış da, her şeyden kâm alma arzusuyla bir oraya, bir buraya koşan neşenin çocukları gibi, hayallerinde dağlar aşar, ovalardan-obalardan geçer.. tıpkı arılar gibi her şeye konar kalkar; bin-bir güzellikle kucaklaşır ve doyma bilmeyen bir arzu ile bir ömür boyu göç eder dururlar.

Hemen her zaman onların ruh dünyalarında öylesine engin, dinî, millî ve vatanî bir hava hissedilir ki, onların bu ince, bu tabiî, bu nazlı, bu yürekten tavırları karşısında en katı vicdanlar bile rikkate gelir ve onların civanmertliklerini itiraf ederler.

Bazen onların sesi soluğu her yanda öyle mâkes bulur ki, şuurlu-şuursuz herkes, bu sese gelecek cevabın, bütün hayatın seyrini değiştireceğine, bütün tabiîlikleri fevkalâdeliğe çevireceğine inanır ve huysuz ruhlar daha aks-i sedayı duymadan arş-ı emânında hissettiği sûr sesiyle hezeyana girer ve kendi cinnetleri altında ezilir giderler.

1 *Kuvve-i kudsiyye:* Allah'ın fevkalâdeden lütfu.

2 *Kidtu uhlek:* Bir seferde, Allah Resulü'nden en geri kalıp da, sonra yeniden yetişip iltihak eden bir sahabenin "Nerdeyse helâk olacaktım!" mânâsına gelen sözü. Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 6/31.

Mâbedlerin Sırlı Dünyası

Bizim dünyamız, ilâhî sanatın, ilâhî sanattaki tabiî güzelliklerin baş döndürücü mübalâğalara ulaştığı, varlığımızın esasını teşkil eden maddî-mânevî dinamiklerdeki tenasübün büyüleyici bir armoni hâlini aldığı, güzelliğin kemalle, kemalin de güzellik ile kuşaklaştığı bir sihir ülkesidir. Sinesi bedîiyâta açık mütehassısları hayretten hayrete sürükleyen ve güzellik tiryakilerini mest eden bu güzeller güzeli dünya; mâbedleri, tekyeleri ve zaviyeleri ile daha bir büyülü derinliğe ulaşır.

Evet, ülkemiz hemen her zaman, yeryüzünde sonsuzluğun rasathaneleri bu kutlu yuvalarla âdeta deryalar kadar mehibleşip ebediyet düşüncesi ile dalgalanır; gökyüzü kadar derinleşip ihtişamla gönüllerimize akar. Bu ülkede ibadet ve ibadet düşüncesi, kulluk ve kulluk felsefesi, ta eskilere, eskilerden de eskilere dayanan camileriyle, minareleriyle, minarelerden yükselen ezanlarıyla, gözlere ışık saçan, gönülleri hoplatan semavî edalara ulaşmıştır. Hele, duyguların duru, düşüncelerin uhrevî, sokakların emin, çarşı-pazarın da nezih olduğu dönemlerde o, güzellik ve cazibesine doyum olmayan Cennet yamaçları gibi tüllenmiş ve âdeta bir semavî ülke hâline gelmiştir.

Biz, dünden bugüne bu ülkede ibadet saatlerini, ezan seslerini hep gök kapılarının gıcırtıları gibi duymuş, dinlemiş ve ötelere açıldığına inandığımız bu menfezlerden sonsuzluğu rasat etmeye koşuyor gibi mâbede koşmuş, ibadetle gerilime geçmiş ve ötelerin hülyalı âlemlerine açılmışızdır. Evet, hemen her zaman, ezan ve ibadet dakikalarında güya öbür âlemin rengârenk güzellikleri ve meleklerin ruhlarımızı kanatlandıran nefesleri gönüllerimize doluyor gibi olmuş ve varlığın daha bir bayıltıcı hâl aldığı o sihirli zaman parçalarında daha esrarlı bir güzellik ruhlarımızı sarmıştır.

Ülkemiz kadar güzel, füsunlu ve biraz da gönüllerimize uhrevî rikkat salacak şekilde hüzünlü bir başka yer görmedim.. ve göreceğime de ihtimal vermiyorum.. bilhassa, göklerin yere tenezzül mevsimlerinde ve mâbedlerden ışıkların boşaldığı günlerde o efsanevî güzellik âdeta tasavvurlar üstü bir hâl alır ve bize yerin-göğün füsununu birden yaşatır...

Evet, bu büyülü günlerde mâbedlerin çevrelerine serpiştirilmiş bulunan bütün evler ve bu evleri saran mahalleler bir bir silinir ve ortada sadece, şerefelerindeki kandilleriyle başını yıldızlar arasına sokan minareler, minareler arasındaki mahyalar ve bu ışık dantelâsı içinde o buğulu ve mehip

görünüşleriyle mâbedler kalır. Kalır da, günde birkaç defa minarelerinden boşalan lâhutî sesler bütün çevreyi sarar, bütün sineleri hoplatır, herkesi ve her şeyi kucaklar ve göklerin meçhul fakat aydınlık derinliklerinde gezdirir. Öyle ki, herkes kendini, ötelerin ışığıyla sarılmış ve sonsuza doğru kayıyor gibi hisseder, her an ayrı bir mârifet iklimiyle tanışır, her an ayrı bir ledünnî zevkin eşiğine kadar ulaşır.. ve şayet bu fikrî seyahatin şuurunda ise, her an ayrı bir irfan derinliğiyle başkalaşır ve bambaşka şeyler duyar ve yaşar.

Bu ülkenin gerçek sesi ve mûsıkîsi, günün hiçbir saatinde susmayan ve her vakit bir değişik buudda kendini hissettiren mâbedlerden, ibadetin o her zaman hissedilen ışıklarının büyüleyici mânâlarından ve aşk u şevkin gönüllerimizi hoplatan derinliklerinden gelir.

Mâbed bazen, en derin ve en mahrem fısıltılarıyla içlerimize inşirah salar ve ruhlarımızdaki ihtiyaçları, arzuları, hülyaları bir bir tatmin eder; herkesin his ve düşünce dünyasına göre mutlaka ona bir şeyler anlatır ve dikkatini çeker...

Mâbed bazen öyle derin bir lezzet ve iştiyakla duyulur ki, sanki onun o ışıktan ikliminde herkes ebedî yolculuğa azmediyormuş da, bir sırlı, bir bilinmez yol telâşıyla eli-ayağı dolaşıyor, heyecandan heyecana sürükleniyor gibi olur; olur da, yer yer dağınıklığa düşer, zaman zaman ciddîleşir, bir yakarışın inşirahıyla dopdolu, bir diğer yakarışın endişesiyle sapsarı.. kâh yeryüzünde mesafelerle savaşıyor gibi yol alır.. kâh göklerde zaman üstü keyfiyetlere ulaşır ve mesafelerin üstüne çıkar.. ama mutlaka, O'nu düşünür, O'nu sayıklar ve hep O'na ermenin yollarını arar.

Mâbed, her zaman değişik telden sesler verir ve hiçbir zaman bütün bütün sessizleşmez.. onun aydınlık ikliminde hemen her vakit gizli-açık bir mırıltı duyulur ama, herkes onu sezip anlayamaz. Bu mırıltılar bazen minare endamlı, bazen kubbe görkemli nağmeler hâlinde bütün ufkumuzu sarar, her yerde "tın tın" duyulur ve her bucak onun aks-i sadâsıyla inler. Bazen de, minarelerin şerefelerinden, mescitlerin mihrap ve minberlerinden yükselerek havada tatlı tatlı dalgalanır, dalgalanıp varacağı yere varır; sonra da yukarılardaki nemlerin çiy noktasına ulaşınca yağmurlaşıp yeryüzüne geri döndükleri gibi, onlarda değişerek, katlanarak, rahmet damlaları hâline gelerek başımıza boşalırlar.

Bazen bu sesler o kadar muammalaşır ve içimize öyle derin bir rikkat aşılar ki, insan bu seslerle âdeta ukbayı dinliyor ve ötelerle hasbıhâl ediyor gibi olur; olur ve yer yer ürperir, zaman zaman da sevinç naraları atası gelir.

Günde birkaç defa semtine uğradığımız veya çevresinden geçtiğimiz,

geçerken de durup doya doya seyrettiğimiz mâbed, yukarılara el açmış yalvaran yakarış insanları gibi umumî edası, sekineye ermiş başı yerde, huşû soluklayan âbidler görünümündeki revakları, hiç durmadan sürekli günahlarına ağlayan muhasebe erleri endamındaki şadırvanları ve her zaman konup göçmeyi, inleyip pervaz etmeyi canlandıran kuşları ve kuşçuklarıyla, bizim için o kadar derin mânâlar ifade eder ve öylesine muhtevalı şeyler anlatır ki, onun bize anlattığı bu şeylerin çok azını bile, en büyük bir filozof ve eşyanın perde arkası sırlarına açık bir hakimden duyamayız.

Mâbeddeki bu güzellik ve mânânın, gözleri, gönülleri dolduran ve doyuran bir mûsıkî gibi ruhlarımıza nasıl nüfûz ettiğini anlamak için imana uyanmış olmak ve mâbedin kendine has şivesine de âşina bulunmak şarttır. Böyle olduğu takdirdedir ki, bu kutlu bina insana o kadar işler, o kadar tesir eder ki, ruhlarımız onun havasının, ikliminin, mânâsının sesi soluğu hâline gelir ve bu güzellik, muhteva, mânâ âbidesinin bağlı bulunduğu altın silsileden hangi halka ile karşılaşsa hep aynı şeyleri mırıldanır.

Mâbedler, en dâhiyane ellerden çıkmış resimler gibi öyle hislerle, mânâlarla taşkın mübarek mekânlardır ki, insan muhtevalarıyla onları seyredebilse kendini bir rüya ve hülya ülkesinin büyülü koridorlarında tenezzühe hazırlanıyormuş gibi görür ve üç kadem ötede ebedî vuslata erecekmişçesine adımlarını atar ve hep “şeb-i arûs” düşüncesiyle gezer-dolaşır, oturur-kalkar...

Mâbed, her yanıyla, ruhumuzun alışık olduğu bir nesneymiş gibi, bizim için her zaman hisli, içli, yumuşak ve mûnis olmuştur. Onun hariminde her defasında ayrı ayrı şeyler duymuş, ayrı ayrı şeyler hissetmiş ve ibadetlerimizle, zikr u fikrimizle bunları dile getirmeye çalışmışızdır.

Mâbedlerin hayat ve mâneviyat tüten iklimlerinde, bütün göklerin ve gökler ötesi ışık âlemlerin derinlik ve parıltıları ışıldar durur. Evet, oralarda, göklerden yeryüzüne inmiş gibi durmadan parıldayan.. ve şerefelerin çevresindeki kandillere, minareler arasındaki mahyalara ve caminin içindeki avizelere çarparak gelip gönüllerimize akan, aktıkça da hislerimize daha bir derinlik kazandıran bütün bir ukba âleminin cümbüşü mevcuttur.. ve bu mâbedde, arzuları gökyüzündeki yıldızlar kadar çok, ışığa uyanmış gönüllere öteden hep nurlar yağar...

Bütün muhteva ve mânâsı, imandan, düşünceden, duygudan, histen ve şiirden yoğrulmuş bu dünyada, insan, murakabe gibi engin sükûtlardan, kulaklara

Cennet çağıltıları gibi gelip ulaşan seslerden, gözlere çarpıp duygulara akan ışıklardan buğu buğu ruhları saran mânâlara kadar her şeyde gece-gündüz devam eden, yaz-kış sürüp giden bir hülya lezzeti duyar.

Evet, ülkenin karanlıklara gömülüp gittiği dönemlerde bile mâbed o kendine has edası, o sırlı şivesi ve o lahut endamlı üslûbuyla hep kendi şiirini söylemeye devam etmişti. Herkes ve her şey daldığı uykulara daladursun, karanlıkların yine karanlıklarla boğuştuğu o dönemde mâbed, Ak Çağın hususiyetlerine bürünerek, en engin hisler ve en beliğ ifadelerle en derin mânâları seslendirmişti.

Mâbed, sesi-sükûtu, gölgesi-ışığı, maddesi ve mânâsıyla şimdiye kadar sessiz sessiz sinelerimize boşalttığı ilhamlarını bundan sonra da boşaltmaya devam edecek.. ve öyle inanıyoruz ki, bütün samimi gönüllere sinmiş bu ruh, bu şiir ve bu mânâ, ömürlerimizin ufûlüne kadar da kendine has renkleri ve ışıklarıyla yenilenip duracaktır.

Tekye

Zaviye, dergâh, âsitâne de diyebileceğimiz tekye, ilim, fen ve edeb tahsil ederek ruhanî seyr ile terakkiye çalışanlar için bina edilmiş veya daha sonra bu işe müsait hâle getirilmiş mübarek bir mekân mânâsına gelmenin yanında, daha çok hususî yollarla Allah'a yaklaşmanın araştırıldığı bir *"ihsan evi"*dir.

Tekyeler, ülke ve insanımız için ziyası en uzun ömürlü, vâridâtı da en bereketli bir ışık kaynağı olmuştur. Şimdilerde idrak edilemeyen büyüklüğü, anlayışlarımızı aşan ihtişamı ve âdeta efsaneleşen büyüleriyle ukba buudlu bir ışık kaynağı... Gürül gürül oldukları dönemde tekyelere alıcı gözle bakabilenler, onları o kadar tılsımlı bulurlardı ki, onun büyüsüne kapılır gider ve kendilerini ebedî bir füsun içinde hissederlerdi. Bilhassa, aydınlık ve inkişaf döneminde âdeta, gökten sarkıtılmış gibi duran bu nurdan avizelerin ziyasına sığınan ruhlar, göklerin yerle bütünleşme noktaları sayılan bu yerlerde zikr u fikirle aydınlanmış gündüzleri, derinleşmiş geceleri, Yaradan'ın gönüllere hususî iltifatı gibi görür ve bütün benlikleriyle bu iltifatın tüllendiği ufuklara yönelirlerdi.

Medresenin, her ferde açık olması ve bir kışla, bir mektep gibi müntesiplerine belli seviyede bir şeyler verip bir şeyler aşılamasına karşılık, tekye, kâmil insanlar yetiştiren bir akademi ve çıraklarına, ruhun, mânânın kurmayları olma düşüncesini fısıldayan bir müessesedir. Bu iki müesseseye ait vâridâtın birleşip bir çağlayan hâline geldiği dönemler bizim i'tilâ dönemlerimiz ve altın çağımız olmuştur.. bu iki müessesenin birbirinden kopup kendi kendilerine kaldıkları ve ayrı düştükleri devirlerde ise, biri gidip bağnazlık ve taassup gayyalarına yuvarlanmış, diğeri de mistisizmin felç edici ağına düşmüştür.

Bir zamanlar, tekyelerin ukbaya açık zebercetten iklimi sayesinde bu ülke bir baştan bir başa aşk solukluyor, heyecan solukluyor, fikir solukluyor ve her yöre âdeta uhrevî renklerle tülleniyordu. Dağ-bayır, köy-kent, şehir-kasaba kaynaşır gibi iç içe bulunduğu bu dönemde, her yanı o kadar canlı, o kadar baş döndürücü, o kadar büyülüydü ki görenler kendilerini bir rüyada sanırlardı.

Tekyenin mâbedi aşan ayrı bir füsunu da vardı; belki bu, mâbede resmiyetin karışmasından ve onun, kendine ait fonksiyonlarını bihakkın eda edemeyişindendi.. belki de başka bir şeydendi..? O her zaman aşkla, şevkle, heyecanla tüterdi. Evet, tekyede, ibadet saatlerinin dışında da, hemen her zaman

onun özünden kaynaklanan bir güzellik, bir sihir ve bir ürperti duyulurdu. Biraz da tekyeye devam eden büyülü ruhlardan mıydı, neydi; insan kendini onun "üns" esintili iklimine atınca âdeta, yazın kavurucu sıcağından kurtulup, üfül üfül esen bir ormanlıkta, ruhlara inşirah veren bir çağlayanın başında ve rengârenk güzellikler arasında bulunduğunu sanır ve "oh!" deyip huzur soluklardı.

Tekye, içine girdiğimiz andan itibaren –bu ekseriya böyle olurdu– bir rüya denizi gibi büyür, çepeçevre her yanımızı sarar, göklerin sınırlarını aşar, bütün varlığı kucaklayacak kadar genişler; alabildiğine derinleşir, muammalaşır ve sonsuzluk gamzetmeye başlardı. Evet, orada her şey, sonsuza açılmaya hazır rıhtımdaki bir gemi, pistteki bir uçak veya rampadaki bir füze gibi görünürdü. Herkes ve her şey âdeta startı bekleyen bir maratoncu gibi "pîr" veya serzâkirin işaretini beklerdi.. işaret ve iş'âr alınca da, bütün mekân lerzeye gelir, zakirlerin zikrine ses vermeye başlar.. gaz lambaları söner, çerağ uçar gider.. basar sem'â tâbi olur.. rü'yet lisanın arkasına saklanır.. kalb-ruh, cismaniyet ve bedenin üstünde raks etmeye dururdu. Ritim biraz hızlanınca, kelimeler bütün bütün "hayhuy"a inkılap eder ve hırıltılarda da sadece O duyulurdu...

Serzâkir, bazen halkanın içinde, bazen de halkanın ortasında ötelere doğru kanatlanmaya hazırmış gibi o kadar mehîb görünürdü ki, hayallerimizde onu tesbihin imamesine benzetir ve gökten gelen vâridâtın ondan başlayıp yine onda noktalandığını düşünürdük. Halkalar, kalbî ve ruhî hayata sıçrama faslı gibiydi.. gönüllerini göklere bağlamış ve kendilerini uhrevîliklere salmış zakirler, kim bilir bu tül pembe gecelerin elinden ne kevserler ne kevserler içerlerdi.

Kudret, tekyenin o kendine has ışıktan lisanı, insanı büyüleyen umumî manzarası ve içindeki zikr u fikr erlerinin imrendiren hâlleriyle, her zaman "sehl-i mümtenî" üslûbu içinde en ezelî ve en yüksek bir şiiri söyletir ve hayatın bu kuytu yerlerdeki hazzını en bâkir buğularıyla gönüllerimize boşaltırdı.

Tekyenin, gümüş bir fanustan sızıyor gibi dökülen ışığı her zaman ayrı bir büyü taşırdı. Zikr u fikr için insandaki romantik duyguların coştuğu gecelerin seçilmesinden, mekânın uhrevîliklerle dopdolu olmasına, ondan da müdavimlerin simalarındaki esrâra ve ledünnîliğe kadar her şey çok çarpıcıydı. Evet, sanki zikr u fikrin atlas ikliminde bir kısım sırlı âlemlerin kapılarını zorlama ile geceler ve onun loş, ürperten, düşündüren havası beraber seçilmiş

gibiydi...

Bin seneden beri feyzini, bereketini, ışığını ve romantizmini bir baştan bir başa ülkemize neşrederek gürleyen tekye, bilhassa çok mübarek bir zaman diliminde, milletin hayat damarlarında kan olmuş, can olmuş akmış ve hep bir kalb gibi, bir nabız gibi atmıştır.

Tekye, halli güç bir bilmece ve kapalı, karanlık bir bilinmez değil; o teneffüs edilen uhrevî bir nesîm, yaşanan bir lezzet, duyulan bir haz ve ruhun derinliklerinin rasat edildiği bir rasathaneydi. Orada, gözler, gönüller idrak üstü aydınlıklara ulaşır ve gördüklerimiz inanılmaz bir rüya ve bir hülya hâlini alırdı.

Bazen tekye, o güçlü tesiriyle sâlikleri, âdeta beden ve cesetlerinden uzaklaştırır, onları bütün bütün kalbin ve ruhun bendeleri hâline getirir ve tıpkı bahara uyanan canlıların neşeyle şuraya-buraya koştukları gibi, onları şevk u târâbla coştururdu.

Tekye bazen, bütün mânâ ve derinlikleriyle, sezilmedik şekilde ruhlarımıza siner, bizi, insanî muhtevamızla avucunun içine alır; şekillerimizi bozup yeni bir hâle ifrağ etmek için sallar, çalkalar, ezer, öğütür, eritir ve âdeta uhrevîlik adına her şey olmaya müsait bir mâyi hâline getirirdi.

Tekye bazen, o derece, his ve gönüllerimizi aşan mânâ-larla inlerdi ki, serzâkir veya muğannînin:

"Ey tâlib-i feyz-i Hüdâ gel halkaya, gir halkaya;
Ey âşık-ı nûr-u Hüdâ gel halkaya, gir halkaya."

sözleri, her sinede yankılanır, herkes ötelere doğru bir adım daha atar gibi olur ve herkes sırlı bir vuslata çağrıldığını sanırdı.

Hemen her zaman bir serzâkirin rehberliğinde sevk u idare edilen bu halkalar, kuşlar gibi kanat çırparak sonsuzluğa ulaşma yollarını araştırırken, halkayı teşkil edenler ve pîr-i muğan bize hep güneş manzumesini hatırlatırdı.. ve bunların böyle döne döne Şemsü'ş-şumûs'a (güneşler güneşi) doğru yükseldiklerini tahayyül ederdik.

Sinelerden kopup gelen inanç ritimli sesler ve rikkat yüklü iniltiler dalga dalga çevreye yayılırken, en latîf ipeklerin yırtılışını andıran incelerden ince bir letafetle ruhlara haşyet salar geçer, sonra da ebedî yolculuğa azmetmiş kuşlar gibi gidip fezanın boşluğunda saklanırlardı. Veya biz öyle olduğunu sanırdık...

Tekye hemen her zaman, sanki ötelere seyahatin limanı ve istasyonu gibiydi.. oraya giden herkes, ruhunun kanatları ve o kanatların buudları ölçüsünde, esmâ ve sıfat âleminde gezinti yapmış ve zaman üstü bir yerlere girip-çıkmış gibi, duygularının şurasına-burasına bir kısım garip şeyler bulaşmış olma hissiyle geriye dönerdi.

Tekye, durmadan servet ve vâridâtını etrafa saçan, ikram duygusuyla dopdolu bir bonkör gibiydi.. müntesiplerine saçtığı uhrevî cevherlerde âdeta bir israf manzarası sezilirdi. Öyle ki, onun bu cömertliği karşısında hiç kimse kasdî mahrumiyetten bahsedemezdi.

Esasen tekye, ruh ve mânâsıyla ve var olduğu dönemler itibarıyla, hâlâ ruhlarımızda bir kandil gibi parıldamaktadır. Onun ışığıyla aydınlanmış nûrefşân geçmişimizi ve onun ruhlarımıza saldığı o pırıl pırıl dönemleri düşündükçe “gerçek hayat bu olsa gerek” diyor, içlerimizi çekiyoruz.

O günleri gören hemen hepimizin gönlünde, hislerinin derinliklerine sinmiş öyle engin mânâlar vardır ki, aradan bunca yıl geçip her şey sustuktan ve herkes şuraya-buraya dağıldıktan sonra bile, ruhlarımızın katmanlarında uğuldayıp duran o mânâları hâlâ duymakta ve ürpermekteyiz.

Tekye, hatıraların, ömürlerin kapkaranlık dönemlerinde dahi, hep bir gün geriye dönüp ruhlarımızı kucaklayacağı sinyallerini verdi.. ve o altın nefesiyle “hele biraz sabır!” deyip inledi.

Şimdi belki, bize ait pek çok şey gibi tekyenin de sesi kısıldı.. zaviye, dergâh, halka, mutrib bize bir şey söylemez oldu. Yahut biz onları duymaz olduk.. duymaz olduk da, ruhlarımız onları geçmişte arıyor ve hayallerimiz dönüp dönüp o döneme ait neşe, huzur ve itminan gecelerinden bir nefes bekliyor.

Tekye, bize veda ederken gözümüzün içine baka baka ve sayılamayacak kadar gurûb emarelerinin bağrında gidip ufka kapandı. Dönüşünün nasıl olacağını şimdiden kestirmek çok zor.. ve hele, Kitap yörüngeli ve Sünnet televvünlü hâliyle... Ama, belki de, hiç beklenmedik bir anda, tıpkı ne zaman geleceği belli olmayan bir kuyruklu yıldız gibi, bütün hususiyetleriyle ufkumuzu sarar ve vâridâtını bir kere daha her yana saçar.

Ümit ve Endişe

Yirminci asrın ilk yarısı Türk tarihinde eşi görülmedik hâdiselerle dolup taştığı gibi, yirmi birinci asra girmeye hazırlandığımız onun şu son senelerini de sevinç-endişe, korku-ümit iç içe yaşıyoruz. Her gün değişik bir ufukta, yeni doğuşların emareleri saydığımız fecirleri temâşâya daldıkça ümitle şahlanıyor, sevinçle naralar atıyoruz.. milletçe henüz ne olmamız gerektiğine bir türlü karar verememiş bulunmamızı ve bir-iki asırdan beri sürekli sağa-sola yalpalanıp durduğumuzu düşündükçe de korkuyla titriyor, endişelerle sarsılıyoruz.

Bugünkü batı medeniyetinin temel esaslarından klasik kültür, insana bir yandan madde ve eşyayı gösteriyor, diğer yandan da onun ruhuna kozmolojinin sırlarını, teolojinin büyülerini üflüyor ve ona madde ve mânânın terkibini sunmaya çalışıyordu. Batılı Orta Çağ, tek buudlu bir yola girdi ve her şeyi teolojik görüş üzerine bina etti.. etti ve bununla dünya ve varlık ötesi muammaları çözebileceği vehmine kapıldı. Heyhât, asırlar ve asırlar boyu tek kürekli bir sandal ile sonsuza yelken açar gibi hep bir karanlık etrafında dolaşıp durdu ve bir çuvaldız boyu yol alamadı.. daha sonraki çağlar ise bir zaruret varmışçasına, bunun tam aksini yaptı: Her şeyi maddeci ve tabiatçı görüş üzerine bina etti. Yani sol yandan kürekli bir sandal ile varlığın keşfine koyuldu.. yollar vefa etmedi mesafelere takıldı.. ve kendi çevresinde daire çize çize başı döndü, bakışı bulandı, derken sendeledi ve devrildi.

Birincisi, kendi anlayışı içinde gözlerini göklerden ayırmadığı ve hayalleriyle yaşadığı için yıkılmış, arkada da korkunç bir buhran bırakmıştı. Gözü eşya ve tabiattan başka bir şey görmeyen modern çağ ise, anomali doğdu, sürüm sürüm yaşadı ve daha gelişme döneminde ele-ayağa düştü.

Şu ilim ve teknoloji çağına gelince o, daha da ileri giderek, her şeyi dar bir maddecilik düşüncesi ve insan merkezli bir dünya görüşüne bağlayarak bize, asıl mânâmızı kavrayıp tanımaktan ziyade, Allah'tan koparılmış tabiat kanunlarını düşündüre düşündüre ruhlarımızı sersemleştirdi; varlıkla aramızdaki dengeyi bozdu ve hepimizi, çılgın bir ilim, çılgın bir teknoloji Frankeştaynları hâline getirdi. Evet, atom bombasını, nükleer silahları icat ettik; ama onu insanî ruh ve mânânın emrine veremedik.. insanî ruh ve mânânın emrine vermek bir yana, onunla vahşileri utandıracak cinayetler işledik... İlim ve teknoloji sayesinde arzın derinliklerine, semanın sonsuzluğuna açıldık; ama insanlık hesabına bütün bunlardan nasıl yararlanacağımızı bilemedik.. ve şimdi

kendi oyunuyla yenilmiş bir sporcu veya cinleri istihdam edeyim derken onların eline esir düşmüş bir medyum gibi, büyük basiretlerin müstehzî bakışları altında yutkunup duruyoruz.

Evet, varlık ve eşya ile olan münasebetlerimizdeki vukuf ve derinliğe karşılık kendi özümüz, kendi ruhumuz ve kendi iç âlemimizle münasebetlerimizde fevkalâde sığ, alabildiğine dağınık ve acınacak kadar da zavallı durumdayız. Kim bilir belki de bugünkü buhranlarımızı doğuran da işte bu korkunç tezattır...

Önümüzdeki asrı derli toplu karşılamaya çalışsak da henüz yirminci asrın tezatlarından, dengesizliklerinden ve bunların getirdiği sıkıntılardan sıyrılmış sayılmayız. Evet, onca gayrete rağmen henüz istikrara, emniyete, iç huzura ve iç barışa ulaşmış değiliz. Bunca yıldır üzerinde durduğumuz halde, hâlâ ciddî bir eğitim politikamızın var olduğu söylenemez. İlimde, teknolojide, sanayide çok kötümser olmasak da durumumuzun iç açıcı olmadığı meydanda.. ahlâkta, edebiyatta, güzel sanatlarda hatta hukuk ve idarede, mazideki değerleri koruyamadığımız gibi, onların ruh dünyamızla çatışmayan yenilerini bulup buluşturup yerlerine koyamamışızdır. Bu durum ister karşı tarafın amansızlığına ve imansızlığına verilsin, ister bizdeki idarecilerin yetersizliğine; olup bitenler bir fiyaskodur ve tarihimizin ayıp hanesine kaydedilecektir.

Bilmem ki, çağ değişimi bunalımlarına denk şu yığın yığın buhranlarımız, buhranlarımızdan kaynaklanan kuşkularımız, tereddütlerimiz ve huzursuzluklarımız, ilim ve teknolojinin her derde derman olduğunu vehmedenlere hiçbir şey anlatmıyor mu!?

Kudreti Sonsuz tarafından yaratılıp sahneye konmuş vak'aları tespit etmekten öte bir işe yaramayan bilim –bilhassa "bilim" tabirini kullanıyorum– insanın beden ve cismaniyetine ait bir kısım sıkıntıları giderip yine bir kısım yaşama zorluklarını bertaraf eden teknoloji hiçbir zaman bizim gerçek beklentilerimize cevap vermedi, veremezdi de ve vereceğe de benzemiyor.

Arkamızda bıraktığımız asrın sonlarına doğru pozitif ilimler o kadar şımardı, o kadar küstahlaştı ki, onun bu hezeyan ve lâubalîlikleri karşısında, modern bilimin dili ve tercümanı sayılan Ruben Alves, Paul Feyerabend, Rene Guenon'lar onun zimamını çekme ve onu tokatlama lüzumunu duydular. Keşke, onlar kadar olsun dengeli, rasyonel ve akl-ı selîme itibar ediyor olabilseydik! Aslında, gelecek nesilleri makinenin azat kabul etmez köleleri olmaktan kurtarmak ve milletimizin bir iki asırlık sekme ve sendelemelerini aşmak da

böyle bir ilmî anlayışa bağlıdır. Bu anlayışı gerçekleştirdiğimiz takdirdedir ki, çağın televvünatıyla metafizik yeniden doğacak, insanlık ilim ve teknolojinin esiri olmaktan kurtulacak.. derken, her yerde kâinat bir kitap gibi okunacak, okunan şeyler birer münacat gibi hem sinelerimizin derinliklerine hem de Arş-ı Rahmet'e ulaşacak; tabiat bir meşher gibi temâşâ edilecek, her temâşâ bir Cennet zevkiyle ufuklaşacak ve bu inkılaplar silsilesi sayesinde tarihimiz bir altın çağ daha yakalayacak...

Vâkıa, yirminci asrın son çeyreğinde insanlık bir kısım tabulardan sıyrılmaya yöneldi ve belli bir ölçüde bunda başarılı da oldu; ama tam mânâsıyla eski alışkanlıklarından kurtulduğu söylenemez. Çünkü o, hâlâ, bilim ve teknolojiyi en hakikî bir mürşit, en yanılmaz bir rehber görmekte ve henüz bu kronik esaretini de fark edememekte. Ne var ki, dünya değişik bir tekevvün yoluna girmiştir ve girdiği bu yoldan geri dönmesi de ihtimal haricidir.

Evet, bugün henüz düşünce ve tasavvur dünyamızın ufuklarında tam şafaklaşmamış, nice fecir emareleri var ki, her biri onu sezebilen bahtsızların arş-ı ümitlerinde bir sûr sesi gibi tınlıyor ve onların imansız gönüllerinde kıyamet ürpertileri hâsıl ediyor. Bir de bu fecirlerin güneşi doğsa, kim bilir her taraf bu velvele ile nasıl inleyecek..! Bir gün o da olacak ama, varlığımızı onlara borçlu bulunduğumuz tarihî dinamiklerin kolları arasında. Milletçe kendi durumumuzu aydınlığa kavuşturmadan, dünya devletleri arasındaki yerimizi belirlemeden, kendi düşünce sistemimizi kurmadan, kendi hayat nizamımızı hayata taşımadan ve kendi üslûbumuzu bulmadan oturup olacak şeylerin kendi kendine olmasını beklemek bir kuru hülya olsa gerek. Fikir hayatımızın sistemleştirilmesi henüz emekleme safhasında, dinî düşünce formüller ağında.. İslâm'ı da, batıyı da yanlış anlayışımızdan kaynaklanan çarpıklık, sürekli bizi belirsizliklerin 'gelgit'ine itiyor. Dine, ilme, akla, medeniyete, varlığa, eşyaya, ruha, tabiata ve insana verdiğimiz mânâlardan hiçbiri ne İslâmiyet'e ne de batı felsefesine uyar gibi değil. Tali'siz bir dönemde birkaç bin senelik millî harsımız ve dinî mirasımız, değersiz bir emtia gibi kaldırılıp bir kenara atılırken, fevkalâde lâubâliyâne ve sorumsuzca hareket edildi.. ve yapılan şeyler hiç mi hiç herhangi bir kritiğe tâbi tutulmadı. Tabiî, bu arada, bugünkü batıyı batı yapan esasların da hiçbiri bize ulaşmadı.. bizim olmadı.. ve sahibini gülünç duruma düşüren bir iki taklidin dışında batı kaynaklı hiçbir ciddî düşünce sanatımıza, edebiyatımıza yansımadı. Yansıyanlar da modası geçmiş şeylerdi.

Evet biz, batı illüzyonuna kapıldığımız günden bu yana o, elli defa kendi kendini değişik şekillerde mânâlandırdı. Elli defa hakikat ölçüsü saydığı şeyleri kaldırıp bir kenara attı ve kim bilir kaç defa istihale geçirdi... Durum böyle olunca, o zaman, kimin, hangi devreye ait nesini alacak ve hangi batıyı taklit edeceksiniz? Biz batıda her meselenin halledildiğini ve her şeyin müşterek bir ölçüye bağlandığını sayıklayıp duralım; o, dün her düşüncesini kürenin hendesî durumu içinde sınırlandırıyor, mânâlandırıyor, insanı kendi kendine bağlıyor, dünyayı tesadüflerin kolları arasına atıyor ve ona göre yorumluyordu. Şimdi ise, insanın, belirli bir var oluş keyfiyetinde olduğunu (situation) ve hakikati kendi özünün derinliklerinde bulup, yine kendi kendine göre kavrayabileceğini propaganda ediyor.. ona göre, bir bakıyorsun, kâinat insan merkezli oluyor.. bir bakıyorsun, kâinat dahil hiçbir şeyin merkezi yok; her nesne, onu müşâhede edenin bulunduğu yer ve görüş açısına göre değişik merkezlerle irtibatlandırılıyor.

Einstein, sistemlerin kendilerine göre ayrı ayrı ölçü vasıtaları olduğunu ve bu vasıtaların öteki sistemlerde işe yaramayacağını ortaya koydu.. ve o güne kadar müdafaa edilen başka sistemleri temelden sarstı. Evet o, her objeyi kendi hareket zaviyesinden kucaklayabileceğimizi, hiçbir şeyin objektif bir realitesi olmadığını ispat ettiği gibi, Planck ve Heisenberg de her yerde geçerli bir ölçünün olamayacağını iddia ve ilan ettiler.

Aslında bu görüşlerin hepsi bir zaviyeden doğru; fakat başka zaviyelerden eksikti. Doğruya en yakın olanı ise, doğruların da eksiklerin de kendi zaviyeleriyle ele alınmasıydı. Zaten zamanımızda en çok itibar gören düşünce de sabit hakikatlere zıt olmayan ve bütün farklı görüşlere karşı saygılı bulunan işte bu düşüncedir. Evet, herkes, kendi düşünce ve görüşünün sınırlı olabileceğini kabul etmeli ve kendi tespit ettiği bir hakikatin bazı parçalarının da, diğer görüş ve düşünce sistemleri içinde bulunacağına ihtimal vermeli ve her zaman ihtiyatlı davranmalıdır.

İlim adamları ve düşünürler henüz bu olgunluğa ulaşmış görünmüyorlar.. kitleler ise onların iğfal ağında.. millî ve tarihî değerlere saygılı görünenlere gelince, bu Kafdağı'ndan ağır yükü taşıyamayacak kadar çelimsiz ve problemlerini Orta Çağ formülleriyle çözme peşindeler.. "çağ çağ!" diye kulaklarımızı sağır eden devrimbazlardan söz etmeye ne hacet; düşünceleri seslerinden ve sözlerinden belli, yaptıkları yapacaklarına emare.! Bir buçuk asırdan beri yazıp çizmedik şey bırakmadılar ama alınan mesafe ortada...

Bütün bu tersliklere rağmen, milletçe, hasretini çektiğimiz mânevîlik ve ruhanîliğe uyanışının yüzlerce emaresiyle iç içe bulunuyoruz. İnsan zekâsı, onu inkıraza sürükleyen faktörler karşısında uzun zaman duyarsız kalamaz.. kalmadı da.. ve hele insan ruhu hiç mi hiç yalnızlığa razı olamaz. Demek ki, arkada bıraktığımız bir asırlık gurbet, önümüzdeki birkaç asırlık vuslata kuluçkalık yapmış.. ümitle sarmaş dolaş geleceği kucaklayanların, sosyolojik ve psiko-sosyolojik destekli tasavvurları ise, ayrı bir buudun doğuş emareleri... Bütün bunlar bir yana içlerindeki elem, ızdırap ve burkuntularla hâlihazırdaki duruma baş kaldıran karamsar ve bedbinler bile âdeta bu işin seher solukları.

Evet, herkes, her şey ve hatta materyalistler bile bugün Allah'a yöneliyorlar. Düne kadar her şeyi maddede arayan, mânâ ve ruha karşı bütün bütün kapalı, Marksizmin başka hiçbir alternatife tahammülü olmayan sofuları bile, bu cebrî yönelişten kendilerini alamıyorlar. Evet, daha düne kadar, sonsuz ve sınırsız ulûhiyet hakikatini, minik ihsaslarının tecrübe, müşâhede ve değerlendirme çerçevesi içine hapsedip, madde ve onun mahdut dünyası dışında hiçbir şey tanımayan bir kısım pozitivist kafalar bile bugün, uykularındaki hırıltıların ritmini değiştirip daha munis, daha yumuşak sesler çıkarmaya başladılar. Evet artık, maddeciler arasında dahi, genç-ihtiyar, bilgili-bilgisiz, halk-düşünce insanı, dünya kadar dini merak eden var.. dünya çapındaki böyle bir hidayetler korosunun, varlığın enginliklerinden getirip seslendirdiği bu çeşit çeşit nağmeleri duydukça Allah'ı inkâr etmenin, dine karşı tavır almanın ne kadar zor, ne kadar fıtrata muhalif ve ne kadar beşer ruhuna ters olduğunu daha iyi anlıyor ve avazımız çıktığı kadar haykırıyoruz:

"Allah'ı ne yolla etsek de inkâr,
Neticede çıkan yine ikrâr, yine ikrâr, yine ikrâr."

Hak ve Kuvvet Muvazenesi

Hak, bütün şubeleriyle Allah'ın "Hak" isminin değişik dalga boyundaki şuâlarından ibarettir.. ve ne kadar saygı duyulsa değer. Hikmet, bütün esaslarıyla Cenâb-ı Hakk'ın hususî meşîetinden gelmiş bir ziyadır; nerede bulunursa alınmalı ve insanlığa mâl edilmelidir. Ne var ki, bir yerde hak da, hikmet de zorba ve mütegalliplere karşı kuvvetle desteklenmelidir ki, hayata geçirildikten sonra uzun ömürlü olabilsin.

Yakın geçmişimiz itibarıyla bizim tarihimiz, bir katliamlar, tagallüpler, esaretler, tahakkümler ve zilletler tarihi olmuştur. Evet, bir-iki asır süren bu karanlık dönemde gözümüzün yaşına bakılmadan milletçe katliamların en ürperticisine, tagallüplerin en ızdıraplısına, esaretlerin en acısına, tahakküm ve zilletlerin de en utandırıcısına maruz bırakılmışızdır. Hem de, insanlık, medeniyet, hukuk, müsavat, sulh ve hürriyet teranelerini dillerinden düşürmeyen, sözüm ona bir kısım insaniyetperver dostlarımız tarafından! İnsanlık mı? Zerresini görüp duyan varsa söylesin! İnsan haklarına saygı mı? Hakkı, hikmeti kuvvetin emrine verenlerden beklendiği kadar beklenmeli! Şefkat ve merhamet mi? Müslümanları Hristiyanlaştırmak için, bir kısım misyonerlerin riyakârca beyan ve davranışlarından başka bir şey işiten varsa gelsin beri! Hürriyet mi? Bölücü ve anarşistlerin daha rahat mefsedette bulunabilmeleri için koskocaman bir eski yalan olduğunu bilmeyen mi kaldı?!.

Bir iki asır var ki, milletimiz hep bu aldatmacalarla iğfal edildi ve bu yaldızlı sözlerle uyutuldu.. o uyutuldu ama, yıllardan beri onu değişik meralarda dolaştırıp ot yemeye alıştıranlar, bir an bile kendi diş ve pençelerini bilemeyi ihmal etmediler. Keşke şu anda olsun bunu tam mânâsıyla anlayabilseydik.! Anlayıp da, en buhranlı dönemlerimizde "Allah'a dayanıp sa'ye sarıldığımız", kuvvetin hikmet-i vücudunu kavrayıp kılıçlarımızın hakkını da verebilseydik; verebilseydik de, hareket hâline geçmeyen ve geçme istidadında da olmayan düşünce urbası giymiş heva ve heves kılıflı fantezi şeylerden vazgeçerek, hak buudlu, hikmet televvünlü şu kudretler, liyakatler dünyasında lâf üretmek yerine biraz da kuvvet ve aksiyonla kendimizi anlatabilseydik! Yani koyunlar gibi canavar gölgelerinden dahi korkup titreyeceğimize tahdis-i nimet[1] nev'inden olsun, birkaç fasılda diş ve pençelerimizden bahsedebilseydik...

Yirminci asır, insanlık için bir imtihan ve iptila asrı oldu. Harpleri

kargaşalar, kargaşaları da harpler takip edip durdu.

Birinci Cihan Harbi bir nizam ve sistem mücadelesi değildi. Onda, içtimaî, iktisadî, idarî ve siyasî hiçbir değişiklik hedeflenmemişti.. taraflar sadece ve sadece toprak peşinde, müstemleke arayışında ve çıkar avındaydılar. Tabiî, yine en çok dillerde dolaşan şey de: Mazlum milletlere hürriyet, müstemlekelere istiklal ve cihanşümul adaletin tesisi.. gibi aldatmacalardı.. ve bunlarla, topyekün insanlık, pastırma kokusuyla kapana kıstırılan fare gibi derdest ediliyordu.

İkinci Cihan Harbi askerî olduğu kadar aynı zamanda içtimaî buudluydu.. dolayısıyla beraberinde dünya çapında büyük komplikasyonlar da getiriyordu. Denebilir ki, bu harpte dünya muvazenesi, o güne kadar hiç bozulmadığı şekilde bozuldu, bütün değerler altüst oldu, topyekün kriterler değişti; derken, insanlık tam yarım asır devam edecek olan bir bocalama devresine girdi. Bu geniş zaman diliminde, değişik sistem arayışı ve sistem denemelerinin yanında çok korkunç içtimaî gelgitler yaşandı: Yığınlar kâh sağa tos, kâh sola tos, bir girdaptan başka bir girdaba koşup durdu ve âdeta bir mahşer dehşeti yaşadı. Bugün hâlâ duyup durduğumuz, sosyalizm, komünizm, Maoizm, Leninizm, nasyonel sosyalizm ve proletarya hâkimiyeti gibi tabirler, o karanlık günlerin acı hatıralarıdır ve ileride, içtimaî hareketler tarihi medfeninde birer müstehâse (fosil) olarak sık sık hatırlanacak ve bu “veyl” çağına lânetler yağdırılacaktır.

Şimdilerin zulmü, gadri, tecavüzü, tasallutu ise, perdesiz, hâilsiz, mümaşatsız, açıktan açığa ve mazlumun, mağdurun gözünün içine bakıla bakıla icra ediliyor. Buna ister hakkın kuvvete yenik düşmesi, isterse kuvvetin çılgınlığı, hak ve hikmet bilmezliği densin, netice değişmez.. geçmişte beş-altı asırda işlenmiş bütün cinayetlerin, yıkılan hanümanların, harap olan umranların, bilmem kaç katının, şu beş-altı seneye sıkıştırıldığını ürpererek müşâhede etmedik mi? Saraybosna’dan Cezayir’e, Habeşistan’dan Suriye’ye, Filistin’den Asya Steplerine kadar çok geniş bir dairede, yıllardan beri görüp duyduğumuz vahşet değil de ya nedir.? Ve daha kim bilir ne kadar yerde duyulmayan ne kadar zalim “hayhuy”u ve mazlum çığlıkları inleyip duruyor..?

Yeryüzünün gerçek mirasçıları dünya muvazenesindeki yerlerini alacakları güne kadar bu fırtınaların dineceğini ve bu âh u efgânın kesileceğini beklemek beyhude olsa gerek. Evet, belki zaman zaman bu vahşetlere sebebiyet veren sâikler, piyonlar değişebilir ama kat’iyen anarşi dinmez ve terör bütünüyle bertaraf edilemez; çünkü bunların arkasında dünyayı idare eden güçler var.

Dün Yunan'la, Bulgar'la, Ermeni'yle, Slav'la her yerde kargaşa çıkarıp başımıza gâile açanlar, şimdi de Sırplı'yla, PKK ile, Ermeni'yle, Nusayri'yle, Râfizi'yle aynı şeyi yapıyorlar… ve vazgeçeceğe de benzemiyorlar.

Ne var ki, bütün bu fecaatler, şenaatler, bir taraftan zehirli birer hançer gibi sinelerimize saplanırken, diğer taraftan da hamiyet-i İslâmiye ve hamiyet-i millîyemizi bir hayli tahrik etti.. bugüne kadar sessiz ve samit infialleriyle bekleyişte bulunan İslâmî ve millî ruhu, İslâmî ve millî ruhun altındaki içtimaî rabıtaları uyardı.. ve aynı kaderi paylaşan bütün mazlumları, mağdurları aynı çizgide düşünmeye sevk etti.

Evet, böyle durumlarda, İslâmî ruh ve millî düşünce şahsî iştihaları susturur; egonun yerini diğergâmlık ve kolektif şuur alır; derken bütün ferdî çıkarlar arka planda kalır.. ve yine böyle hallerde, birbirini tanımayan fertler, kendileri gibi kimselerin varlıklarını hisseder ve hemen herkes içtimaî bir varlık olduğunu yeniden bir kere daha duyar ve yaşar.

Evet, böyle dönemlerde, mensubu bulunduğumuz milletler manzumesinin kaderine ait meseleler, herkeste fevkalâde bir merak uyardığı için, bu milletlerin tarihlerine, idare şekillerine, içtimaî, iktisadî, siyasî davalarına ait çok geniş etütler yapılır ve bundan da bir kısım fikrî akımlar, cereyanlar doğar. İmam Gazzâlî, İmam Rabbânî, Mevlâna ve Bediüzzaman gibi büyük mütefekkirlerin eserleri, böyle buhranlı dönemlerin, sarsıntılı çağların bereketli semereleridir. Hemen bütün dünyada, en derli toplu düşünce eserlerinin, en seviyeli edebiyat ve sanatın doğuşu da yine, harplerin, kargaşa ve büyük çalkantıların olduğu devrelere rastlar.

Bu itibarla, içinde bulunduğumuz ve duyup yaşadığımız hâdiselerin, insanımızın aşk u heyecanı, fikir ve aksiyon hayatı, sanat ve edebiyat telâkkisi üzerinde büyük tesiri olacağı muhakkaktır. Öyle ise daha şimdiden, çok büyük tesir ve değişiklikler arefesinde olduğumuzu söyleyebiliriz.

Evet, diyebiliriz ki, bugün duyup yaşadığımız bu felaketlerde kaybımız bir ise –inşaallah– kazancımız bin olacaktır.

Ciddî bir tenebbüh için bir değil, bin bela da olsa ne leziz!

1 *Tahdis-i nimet:* Mazhar olunan İlâhî lütuflara itiraf.

Yeni Dünyalara Doğru

Yıllar var ki, biz kurtuluşu hep batıda ve batılıda aramışızdır. Hatta o, kendi iç buhranlarıyla kıvrım kıvrım kıvrandığı bedaheti, sıradan insanlar tarafından sezildiği dönemlerde bile biz bu teslimiyetçi tiryakilikten vazgeçememişizdir. Vazgeçmek bir yana, yerinde onun teknolojik başarıları, yerinde de boş fantazyaları –sanırım göz bağcılıkları demek daha uygun olur– karşısında, apışıp kalmış ve küçük dilimizi yutmuşuzdur. Bir de, batı hayranlığını bir tutku, bir huy hâline getirenlerin durumu var ki, o, bütün bütün şaşırtıcı, şaşırtmadan da öte utandırıcı.. bunlar, batı ile münasebetlerinde o denli ileri giderler ki; âdeta onu semavileştirip yanılmaz, yanıltmaz tek örnek olarak görür ve onun sorgulanmasına kat'iyen tahammül edemezler.

Bizde, bu bön yığınların büyük çoğunluğunu okur-yazar takımı teşkil eder ki, bu mesele aynı zamanda milletimiz için bir züldür ve üzerinde ne kadar durulup düşünülse değer. En az bunun kadar önemli bir mevzu da, bizim bu şaşırtıcı halimizi başkalarının nasıl karşıladığı ve karşılayacağı keyfiyetidir. Şayet biz, vaslına erilmez bir yâr-ı bîvefadârın, aşk-ı memnuu uğruna yüz elli seneden beri sürdüregeldiğimiz bir öldürücü maratonu ve ruhumuzda hummalaşan visal arzusunu, elin oğlu hafife alıyor, istihza ediyor ve gülüp geçiyorsa; oturup kendi kendimizi yeniden sorgulamamız icap etmez mi? Ama, ne gezer; tahkirin en utandırıcısına, tezyifin en lâubâlicesine hem de yüz defadan fazla maruz kaldığımız halde, hâlâ o şımarık dünyaya şirin görünme, ona yakın olabilme, onunla bütünleşme gibi hayaller peşinde koşuyor ve bu hedefsiz, ufuksuz maratonda bir şeyler kazanacağımızı vehmediyoruz.. oysaki, her merhalede ayrı bir mefistoya ruhumuzu peyliyor; benliğimizi zaafa uğratıyor ve özümüzden bir şeyler kaybediyoruz.

Evet, keşke bu uzun ve muhataralı yolda, batı ile visale erme uğrunda bütün tarihî değerlerimizi feda eden, içimizdeki bu özüne yabancı ve mağrur ruhlar, âleme peşkeş çektikleri onca değerlerimiz karşısında, hiç olmazsa kayda değer bazı şeyler elde edebilselerdi..! Heyhât, elden çıkardıkları onca şey karşısında elde ettikleri sadece çalımdı, gururdu, bencillikti, ihtirastı, serâzâd ve çakırkeyf yaşama felsefesiydi, gayrı meşru kazanç usulleri, kazanç iştihalarıydı... Aslında, insanı gayeleştiren ve onun ötesindeki bütün değerler mâverâsına kapanan bir dünya ve onun karakura insanlarından başka bir şey de beklenemezdi.

Kaldı ki batı, bir-iki asırdan beri, kendine verdiği bu yeni mânânın, yani maddeyi esas almanın, insanı putlaştırmanın ve insan merkezli bir dünya tesis etmenin doğurduğu bunalımlarla iç içe ve inim inim yaşadı. Şu anda da o, dün bin bir ihtimamla fizik ve mantık üzerine kurmaya çalıştığı hâlihazırdaki medeniyetin "arş-ı vücud"undan sûr sesi geldiğini duydukça iliklerine kadar ürperiyor ve korkuyla tir tir titriyor. Tabiî her medeniyet gibi batı "uygarlığı"nın da bir sadme ve birkaç krizle devrilip yerle bir olması beklenmemelidir. Ne var ki, bu yeni batı medeniyeti, yürüdüğü yol itibarıyla çoktan ölüm koridoruna ve ölüm turnikesine girmiş sayılır. Çünkü bu medeniyet maddeyi tanıdığı, insanı cismaniyetiyle değerlendirdiği, tabiatı keşif ve kâinatı hallaç ettiği, nihayet bugünkü teknik ve teknolojik başarıları ölçüsünde, insanı özüyle ve hakikî yüzüyle mânâlandıramadığı.. değişik sahalardaki keşif ve tespitleri seviyesinde onun derinliklerine dalamadığı, varlık ve eşyaya yaklaşımı *"olan"*ı anlamadan ibaret kalıp *"olması lâzım gelen"*i sezemediği, hatta böyle bir şey düşünmediği için maddesi itibarıyla anomali doğmuştur; mânâsı itibarıyla da ölü...

Ta baştan bu dünyanın kurulmasında esas teşkil eden unsurlardan mantık, bağrında diyalektik felsefeyi ve mugalâtayı yetiştirdi; fiziğin biricik semeresi ise, sayesinde toptan imhanın ne demek olduğunu öğrendiğimiz *"atom bombası"* oldu. Şimdilerde mantık gibi, fiziğin de kötü ellerde, nelere sebebiyet verdiğini ve vereceğini görüp hisseden günümüzün insanı, bütün politik gücünü, bu canavarın dişini kırmaya ve dişinin dibindeki zehiri almaya harcıyor. Bakalım çağın Frankeştaynları, kendi elleriyle hazırlayıp insanlığın içine saldıkları, onunkinden bin beter çağın hortlaklarını zapturapt altına alabilecekler mi..?

Bugün, insanlığın birkaç asırlık kemikleşmiş problemlerine çare arayan ve yeni bir dünyanın rüyalarıyla yatıp kalkan batının, küre-i arzın âdeta büzüldüğü, mesafelerin daraldığı, milletler arası temasların sıklaştığı ve dünyanın muhabere ve muvasala itibarıyla küçük bir köy hâline geldiği şu günlerde olsun, bütün tarih boyu bir bölge medeniyeti olarak kalan kendi "uygarlığını" şimdiye kadar kendine zıt gördüğü, dolayısıyla da uzak durduğu, başka medeniyetlerden, hususiyle de İslâm medeniyetinin o canlı ve nurlu dinamiklerinden yararlanarak daha beşerîleştirmesi ve daha derinleştirmesi gerekmez miydi? Batı şimdiye kadar bunu yapamadı ve hep bir ölüm girdabı etrafında döndü durdu. Ne var ki, onun sonuna kadar böyle bir çıkmazda

kalacağı da düşünülemez; bir gün mutlaka ya bir çıkış menfezi bulup kurtulacak veya temerrütlerinde ısrarı yüzünden zamanın dişleri arasında çiğnenip gidecektir.

Zimamdarlarımız itibarıyla bizim durumumuzla batı arasında bir fark olduğu da söylenemez; en son çıkmaza kadar, körebe oynuyor gibi, gözleri bağlı onu takip eden bizdeki resmî ideolojinin temsilcileri, şayet bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da, artık kadavralaşmış ve gerilerin gerisinde kalmış batı medeniyeti modeli karşısında, yine şaşkın, yine hayran, yine idealsiz, yine ibdâ' ve inşâ gücünden yoksun ve başkalarının alkışçısı olarak kalacaklarsa, bunların da, zamanın kazdığı çukurlardan birine yuvarlanıp gitmeleri kaçınılmaz olacaktır.

Yıllardan beri bizi istedikleri gibi oynatan ve istedikleri istikamete sevk edenlerin ellerinden kurtulmak için henüz vakit geçmiş değil; hatta düne nispeten bugün, şartlar daha da müsait sayılabilir.. ve buhranların, sınıf kavgalarının, sistem mücadelelerinin, bir teneffüs fasılası nispetinde kapı araladıkları da söylenebilir... Bundan önceki asırlarda, insanı sadece beden olarak ele alan sistemler, kitlelere yeni bir dünyadan söz edip onların iştihalarını kabartmış, başlarını döndürmüş; bilhassa gençleri, his ve heveslerinden yakalayarak sokağa çekmiş, hatta bu umumî curcunada, içi geçmiş bir kısım kart entellere bile, gençlik aşısı ruh hâletiyle, akla hayale gelmedik şeyler yaptırtmışlardı. Düşünce, idrak ve şuurunu yeninin cazibesine kaptırmış yığınlar, kendilerine vaad edilen şeylerin olup olmayacağına bakmadan ve uğrunda sokaklara döküldükleri meselelerin yararlı veya zararlı olduğunu muhakeme etmeden ateşe koşan kelebekler gibi önü alınmayan bir arzu ile gidip gidip kendilerini ateşlere attılar.. ve tabiî bu arada eski diye, nice eskimez şeyleri de kendileriyle beraber mahvettiler.

Şimdi bütün dünya ve topyekün insanlık kanlı gözlerle, bir zamanlar, acımadan zamanın seline attığı o eski şeyleri –estağfirullah– eskimeyen değerlerleri, bir bir bulup çıkarma hummasını yaşıyor.. ve eğer insanoğlu bütün bütün insanî melekelerini kaybetmemişse –ki kaybetmediği ümidini taşıyoruz– yıllar öncesi gerdanından söküp attığı o değerler kolyesini *"Doğrusu bu yolculuğumuzda bir hayli yorgun ve bîtâp düştük."*[1] ufkuna ulaşınca mutlaka elde edecek ve aynı noktada Hızır'la buluşup "âb-ı hayat"a erecektir.

Bütün insanlık, bu buluş ve bulunuşu canlandıracak vicdan topluluğunun, Hz. Musa gibi atılması gerekli olan adımı atıp berzahı aşmasını bekliyor. Bir adım

veya birkaç adım, onu atabilenler, Tûr'dan dönen babayiğitler gibi cihanları aydınlatacak bir nurla dönecek ve her tarafta *"ba'sü ba'del mevt"* soluklayacaklardır. Ümidim var ki, bu yeni dirilişe, gerçek ölüm bile kement vuramayacaktır.. vuramayacaktır; zira temelinde ilâhî inayet, arkasında sonsuz kudret ve ruhunda peygamberane bir himmet var.. enbiya tarihi ise yüzlerce misaliyle ayrı bir levha-i ibret...

Evet, tarihte öyle milletler görülmüştür ki, herkes onların dirilmemek üzere yok olup gittiklerini düşündüğü bir anda, bir ferd-i ferîd veya bir avuç kudsînin üfledikleri hayat, tutuşturdukları meşale ve taşıdıkları enerjiyle bir hamlede dirilmiş ve dört bir yanda iman, ümit ve diriliş soluklamaya başlamışlardır. Bilhassa her zaman *"Hira"* bağlantılı kalabilmiş ve *"Tûr"*lara açık yaşamış bizim dünyamızın insanı ruh safveti, zekâ duruluğu ve Kudreti Sonsuz'la sımsıkı irtibatı sayesinde şimdiye kadar bin ölüm çukurunu atladığı gibi, bu defa da önünü kesen ve aşılmaz gibi görünen şu handikapları bir bir aşacak ve ölümsüzlük arasatına ulaşacaktır.

Aslında, daha şimdiden bir sürü başkalaşmanın var olduğundan dahi söz edilebilir. Bir hayli zamandan beri fikrî, ahlâkî, içtimaî, iktisadî ve siyasî hayatın çarkları, büyük ölçüde, toplumdaki bu önemli istihaleyi netice verecek şekilde cereyan ediyor. Evet, eski dünya bütün olumsuz yanlarına rağmen döl yatağında yepyeni bir dünya geliştiriyor. Hak erlerinin esbab dairesindeki istek, dilek, yalvarış, yakarış, dua ve niyazlarına, Allah'ın o evvelsiz-âhirsiz, zamansız, merhalesiz ve her zaman sebepleri aşan meşîet ve iradesinden cevab-ı tevfîk beklemek, hem bilmem kaç yüz hikmet buudlu bir cevab-ı tevfîk beklemek, elbette istek, dilek, yalvarış ve yakarış sahiplerinin acz u ihtiyaçlarının gereği, Allah'ın da ululuk ve engin rahmetinin iktizasıdır...

[1] Kehf sûresi, 18/62.

Dinin Yenilmeyen Gücü

Dünya değişip ne hâl alırsa alsın, ilim ve fen ne seviyede ilerlerse ilerlesin, insanoğlunun telâkkileri ne denli değişirse değişsin, din hissi, tarih boyu, ilmî ve fikrî hayatın şekillenmesinde, yeni yeni medeniyetlerin doğup-büyümesinde ve insanlığın tekâmülünde en birinci âmil olduğu gibi, bugün de hâlâ o büyüleyici gücüyle, dünyanın büyük bir bölümünde, bir numaralı müessir olarak tesirini sürdürmektedir ve gelecekte de sürdürmeye namzettir. Bugün yeryüzünde iki büyük medeniyetten birinin Müslümanlığa, diğerinin de Hristiyanlığa ait olması bunun en canlı, en çarpıcı misalidir.

Bizdeki bir kısım müstağripler görmezlikten gelseler bile, batılı kendi hesabına oldukça kadirşinas ve bugünkü medeniyet ve kültürünün kaynağına karşı da bizi utandıracak kadar saygılı görünmektedir. Evet o, bir yandan İncil buudlu parti ve iktidarlarıyla, kendi kültürünün bu önemli rüknüne karşı vefa borcunu eda etmeye çalışırken, diğer yandan da Hz. Mesih adına, dünyaya kurtuluş ve ümit mesajları sunmayı ihmal etmemekte, hatta bu mevzuda havariyane bir gayret içinde bulunmaktadır.

Bu itibarla denebilir ki, din, medenî dünya üzerinde, her gün biraz daha tesirini artıra artıra, geçmişte olduğu gibi, gelecekte de fonksiyonunu devam ettirecektir. Daha şimdiden, onca yıl komünizm baskısı altında esaret hayatı yaşadıktan sonra, gücünden hiçbir şey kaybetmemiş gibi, yepyeni bir azimle derlenip toparlanan Ortodoks kilisesi, dün komünizmaya kaptırdığı bütün dinî ve hayatî müesseseleri birer birer istirdat etmesi (geriye alma).. Avrupa'da peşi peşine din buudlu siyasî partilerin teşekkülü; hatta bazı yerlerde bunların iktidar olmaları.. hemen hemen bütün batı ülkelerinde yeminlerin hâlâ büyük bir titizlikle İncil üzerine yapılması –ilhad yobazlarının kör gözlerine, sağır kulaklarına sokulsun!– bütün eğitim ve öğretim müesseselerinde din eğitimine oldukça geniş bir yer verilmesi ve bu işin ciddî bir plan ve programla yürütülmesi.. radyo ve televizyonların bütünüyle dinî propagandaya açık bulunması, değil safvet-i aslîyesiyle ayakta duran din, onun gölgesindeki ürpertici gücün bile kolay kolay ters-yüz edilemeyeceğini göstermesi bakımından ne müthiş bir tablodur..!

Ayrıca, düne kadar dinin müdafileri sadece ilâhiyatçılar arasından çıkıyordu.. şimdi, bu müdafi kadroya, biyologlar, fizyolojistler, antropologlar, zoologlar, hekimler, matematikçiler, fizikçiler, kimyacılar, psikologlar,

sosyologlar gibi pek çok fen ve ilim adamı da katılmakta ve din gerçeğinin ölümsüzlüğünü ilan etmektedir.

Bizde hâlâ bazı çevrelerin "pozitivizm" deyip materyalizmi müdafaa etmeleri, materyalizmi müdafaa ederken de "Marksizm"in çerik çürük ve modası geçmiş ütopyasına takılıp kalmaları ne hazin, ne acı ve ne utandırıcıdır! Allah'tan, bunların propagandaları çok aptalca ve ancak çocukları kandırabilecek seviyede olduğundan hedeflenen noktalara kat'iyen ulaşamamakta, akıl, firaset, basiret ve iz'an insanlarına çarpıp kırılmakta; dolayısıyla da, dünyanın gaflet yıllarına nispeten tesiri daha da mevziî kalmakta ve bu mevziî durum da her geçen gün biraz daha daralmaktadır.

Evet, günümüzde az buçuk okuyup anlayanlar, anladıklarıyla yeni terkiplere ulaşabilenler, pozitif ilimlerin her şey olmadığını, aksine, onun o dar ve tek buudlu çerçevesinin dışında daha dünya kadar akıl kaynaklı, ruh kaynaklı, vicdan kaynaklı ve ilham kaynaklı pek çok ilimlerin bulunduğunu; bazen bunlardan birinin, bazen de birkaçının, insanlık tarihinde oldukça derin ve silinmez izler bıraktığını, ona nispeten pozitivizmin deryada katre kaldığını çok iyi bilirler.

Kaldı ki, pozitif ilimlerin insanlık adına ahlâkî bir hedeflerinin bulunduğunu söylemek de oldukça zordur. Zordur; zira onların biricik gayesi maddeyi tahlil edip tanıma ve ondan olabildiğince yararlanmaktan ibarettir. Atom fiziği ve kimyevî reaksiyonlar, tevlid edecekleri şeyin ahlâkî neticelerinden sorumlu değillerdir. Bu itibarla da bunlar, mü'min ve emin ellerde olmadıkları sürece, Hiroşimaları, Nagazakileri ve daha kim bilir nice yerleri, açık-kapalı saran sis ve duman, daha nice yerlere fezaat ve fecaat yağdırmaya devam edecektir...

Atom bombası ve NBC gibi, hayra da-şerre de alet olabilecek nice ilim ürünü var ki, bunların iyi ve yararlı, kötü ve zararlı olmaları onları elinde bulunduranlara göre değişir.. hayatının her lahzasını, ötelerle sımsıkı münasebeti sayesinde, hep ayrı bir derinlik içinde ve fazilet soluklayarak geçiren vicdan ve ruh insanının elinde en korkunç silahlar, ormanlar kadar mehîb, ama ağaçlar kadar ruha yakın, ırmaklar kadar coşkun ama su sesi gibi gönüllere inşirah vericidirler.. sessiz dururken merhamet endamlıdırlar ama, gürleyişlerinde caydırıcılık soluklarlar.. evet, bin bir tarraka ile zalim ve mütecavizlerin sinelerine korkular saldıkları aynı anda, bütün mazlum ve mağdurların gönüllerini de meltemler gibi okşar geçerler.

Zaten, dünya çapındaki büyük düşünürler de, mutlak ve mücerret bilginin,

insana vereceği çok fazla şey olmadığında, ondaki izafî kıymetin ancak ahlâk ve fazilet insanları tarafından temsil edildiğinde ortaya çıkabileceğinde ittifak hâlindedirler. Einstein, "İlim bize, vak'aların birbirlerine nasıl bağlı olduklarını ve birbirleriyle kendi şartları içinde nasıl var olduklarını gösterir; ama, 'olan'ın bilgisinden ibaret sayılan bu şey, bize, olması gerekeni öğretmez." der. Ona göre, insana, olması gerekeni de ve onun zati kıymetine göre yüksek hedefleri de gösteren sadece dindir. Mevzu ile alâkalı şu müthiş sözler de yine ona ait: "İnsana gerçek hedefini din tayin eder. Ancak, hangi vasıtalara başvurulması lâzım geldiği hususunda ilmin de söyleyeceği bir hayli şey vardır. İlim, hakikati eksiksiz öğrenmek isteyenler tarafından şekillendirilip belli çerçevelere irca edilerek kurulur. Ama, temelde, bunun kaynağında da büyük ölçüde yine din vardır. Ben, derin bir imana sahip olmayan herhangi bir ilim adamı düşünemiyorum... Aslında "Dinsiz ilim topal, ilimsiz din de kördür." Günümüze kadar daha niceleri, aynı duygu, aynı düşünceyi onunla paylaştı.. o mahfuz; biz burada bir lahza durup, ilmi dinsizliklerine alet etmek isteyen ve ömrünü başkalarını taklitle geçiren bir kısım şuursuz müstağriplere karşı bir *"Fe eyne tezhebûn; (gerçek bu iken, başınızı almış böyle) nereye gidiyorsunuz?"*[1] çekerek, düşünceye küçük bir mola verip sıkılmış ruhlara nefes aldırtmak istiyoruz...

Evet, bir batılı düşünürün de ifade ettiği gibi, biz, fikirlerin ilmî çerçevesi dahilinde mahsur kaldığımız sürece, dünya bize, dümdüz, tek buudlu bir nizam içinde ve hiç değişmeyen kanunlara bağlı bir mekanizma gibi görünür. Oysaki, kâinatın, doğumu da, ölümü de öyle bir hududa dayanmaktadır ki, orada bu türlü düşüncelerin hiç mi hiç ilmî bir değeri yoktur. Bizim buudlarımızı aşan bu hususları anlamak için, ilmin bilmediği, fakat dinin tefsir ettiği bazı yorum ve tespitleri nazar-ı itibara almak şarttır.

Bu şart ve lüzumu çok iyi kavrayanlardan S.J. Jean ve Eddington gibi muasır ilim ve fen adamları –Jean'ın (Meçhul Kâinat'ı) biraz panteizm alaşımlı olsa da, bu mevzuda mütalâası yararlı olabilecek bir eserdir– ilmî materyalizmin akış istikametine ters yeni düşünceler üretmiş, yeni bir şehrah açmış ve ilim dünyasına, ilimlerdeki tıkanıklığın ancak bu yolla açılabileceğini teklif etmişlerdir. Bu yol, bütün semavî dinlerin işaret ettiği Allah'a iman yoludur.

Bu itibarla denebilir ki, tarihin hiçbir devrinde, hatta bir ölçüde pozitif ilimler de dahil, hemen her dalıyla ilim, bu kadar Allah'a yaklaşıp imanla bu kadar içli dışlı olmamıştır...

1 Bkz.: Tekvir sûresi, 81/26.

Mâbed

Bu ülkenin en önemli bir güzellik buudunu, hiç şüphe yok ki, dört bir yanda şaha kalkmış gibi mehîb mehîb duran mâbedler teşkil eder.. ve mâbedin içli, derin ukba buudlu güzelliğine denk bir başka güzelliğin bulunması da mümkün değildir.

Mâbed, madde âleminin serhaddinden ötelere açılmak için hazırlanmış bir liman ve insan ruhunun derinliklerine ulaşabilmek için de bir tahtelbahir (denizaltı) mesabesindedir. Mâbede gönül gözleri açık olarak girebilen her tâli'li, aynı zamanda upuzun bir seyahate karar vermiş ve baş döndürücü ukba güzelliklerini temâşâya da azmetmiş sayılır. Mâbedin içinde geçirilen zamanlar, eğer şuur, his ve kalb refakatinde geçirilebilse, saatler, dakikalar, saniyeler, hatta âşireler ebedî bir ömrü netice verecek kadar bereketli olabilir.

Evet, mâbede adımını atan her gönül sahibi, onun tedai ettirdiklerini düşüne düşüne ve bu düşüncelerden sinesine akan vâridâtı hissede ede, âdeta uhrevîleşir ve benliğinin derinliklerinde, sürekli öteleri duymaya ve eşyanın perde arkasını mırıldanmaya başlar. Mâbedde, hemen herkes, kendi gönlünde olduğu kadar, diğer insanlardan ve çevresindeki eşyadan –estağfirullah– her biri binlerce rüya ve hülyanın anahtarı, duygularımızla bütünleşmiş mâbedin o ukba renkli aksesuarından en derin bir şiiri dinler, en bayıltıcı mânâ tomurcuklarını koklar. Şiirin en güçlü unsurları sayılan ışıklar, sesler, burada insan ruhunu bütünüyle sarar ve ebediyen hatırdan silinmeyecek edalara ulaşırlar. Hele, mübarek gün ve gecelere ait tat ve şivenin buğu buğu her yanı sardığı dakikalarda, mâbed, akıl almaz bir füsuna ulaşır.. ve güya göğün renkleri, ruhanîlerin sesleri gelip gelip ruhlara doluyor gibi olur; olur da, bu semavî büyü ile hayat ve kâinat daha esrarlı bir hâl alır. Bu sihirli dünyada seyahate azmedenlere mâbed, en büyük mürşitler, en olgun ruh insanları gibi varlığın perde arkası sırlarını fısıldar ve onları sonsuzun serhatlerinde dolaştırır.

Dünyada mâbed kadar vakur, mâbed kadar mehîb, mâbed kadar sonsuza açık ve mâbed kadar füsunlu başka bir mekân bilmiyorum. Orada, âdeta semanın ışıkları, avize ve kandillerin ziyalarıyla bütünleşir ve gönüllere akmaya başlar. Derken âdiyattan olan şeyler bir bir fevkalâdeleşir ve her taraf efsanevî bir güzelliğe bürünür.

Hemen her zaman mâbedde, gizli gizli esip duran ve ancak uyanık gönüllerin

sezebileceği, vicdanın âşina olduğu ve ruhun bir ömür boyu arayıp durduğu öyle bir "üns" esintisi hissedilir ki, insan, tıpkı çiçeklerin içine giren bir kısım mini böceklerin lezzetle aynîleşmeleri gibi, onu ayn-ı haz olarak duyar ve yaşar.

Mâbedin asıl sesi ve mûsıkîsi, her zaman derununda yankılanan şuur ve idrakten gelir. Evet o, her an değişen ayrı bir duygu tufanıyla, ancak temiz ruhların sezebileceği, ibadete ait derin mânâlardan, bu mânâların hayallerdeki büyüleyici şekillerinden iklimine sığınan ruhlara öyle mahrem şeyler fısıldar ki, insan, varlığın ezelî nefahatla sarıldığını hisseder; hisseder de, ruhundaki ihtiyaçların, arzuların, beklentilerin hemencecik yerine getirileceği bir kapının önünde olduğunu sanır.. ve bir coşar bir coşar ki; sanki bulunduğu yer yedi kat göğün üstüymüş ve o da bu makamın şerefli sakinlerinden biriymiş gibi, en baş döndürücü manzaraların, en ürpertici solukların ve en çarpıcı televvünlerin, hem de bilmem kaçını iç içe görüyormuş ve duyuyormuşçasına hayretlerle irkilir.. irkilir de, ruhunda, denizlerin derinliklerindeki dev dalgaların yüzlercesinin, binlercesinin çarpışmasını birden yaşıyormuş gibi zevkten ürpertiye, ürpertiden zevke geçer durur.

Mâbed hiçbir zaman bütün bütün susmaz ve susmamıştır da.. aksine o, her an ayrı bir dalga boyunda gürleyip durmuştur. Bütün seslerin kesildiği, bütün heyecanların söndüğü ve atmosferin hazanla tir tir titrediği dönemlerde bile o, ruhunun derinliklerinde her zaman bir şeyler mırıldanmış ve bize ümit soluklamıştır. Evet o; hiç durmadan hep bir şeyler fısıldamıştır; ama, bilmem ki milletçe, onun anlatmak istediği hususların kaçta kaçını anlamışızdır.

Evet mâbedden ve mâbedin uhrevî nağmelerinden rahatsız olan bir kısım yarasa topluluğunun, onun kendince konuşmalarına hacr koydukları dönemde bile o, az bir üslûp farklılığıyla hep "Haydin felâha!" demeye devam etti. Hâlâ onun, rikkatime çok dokunan o zamanki garip çığlıklarını düşündükçe, sanki mâbed, kendi mânâ ve muhtevasını ifade etmek için, ağzını açıyormuş da, bir kısım karanlık güçler onun kendine has sırlarını açmasına fırsat vermeyip, ağzına fermuar vuruyorlarmış gibi gelir bana.

Çok defa önünden veya bir kenarından geçip giderken seyrettiğimiz mâbed ve çevresindeki külliye, meşruta, imaret veya şurada burada küme küme salınan ağaçlar, ruhlarımıza öyle derin, öyle ledünnî şeyler fısıldarlar ki, duyup anladıklarımızın onda birini bile en büyük filozofların anlatması mümkün değildir. Mâbedin gerçek güzellik ve derinliğini anlamak için onun gözleri ve

gönülleri dolduran Cennet ikliminde doğmak, onun aydınlık hariminde hayata uyanmak lâzımdır. İşte o zaman mâbed her şeyiyle ruhlarınıza öyle işler ve gönüllerinizi öyle büyüler ki, kendinizi ukbanın meşcereliklerinde sanırsınız...

Bir zamanlar mâbed, mânâlarla, duygularla dopdolu, en ledünnî hislerle taşkın ve semtine uğrayanlarla konuşan, dertleşen, içini çeken, içini döken, onların sevinç ve tasalarını paylaşan bir canlı gibiydi. Günde birkaç defa ona ulaşabilenler, içlerini boşaltır, gamdan, kederden uzaklaşır ve öteler adına azıklarını alır, sonra da bir uhrevî seyahate hazırlanmış gibi beklerlerdi. O zamanlar mâbed, öyle bir rüya ve hülya ülkesiydi ki, insan orada bütün derinlikleriyle gerçek huzuru ve mutluluğu bulur.. ruhî ve bedenî hazların en erişilmezlerine ererdi. Gözleri ötelerin ufuklarında olanlar için orada her şey, sanki daha önce bir başka yerde görülmüş, tanınmış gibi sımsıcak, içli ve âdeta ruhlarının aksesuarı gibiydi.. oraya adımlarını atar atmaz, birdenbire cismaniyetin panjurları aralanıyor gibi olur; o aralıkların genişlikleri nispetinde, ötelere ait güzellikler ve ışıklar, onlardan içeriye akmaya başlar ve gelir namaz kılanların sinelerine dökülürdü.. veya biz öyle itikat ederdik...

Hayatını, ev-iş-mâbed arası bir kanaviçe gibi ören bahtiyarlar, günde birkaç defa, gökleri ve gökler ötesi âlemleri, hem de o baş döndürücü armonileriyle, düşünce dünyalarından geçirir, bir meşher gibi tekrar tekrar temâşâ eder ve bu semavî ziyafetin çevresinde, bal özü arayan arılar gibi hazdan hazza uçar dururlardı.

Mâbedi düşünüp de, arzuları, istekleri, emelleri yıldızlar kadar çok olan mü'min gönüllere ondan fışkıran ziyayı, nuru, lezzeti, huzuru, hazzı ve zevki hatırlamamak mümkün mü?

Şimdi mâbed, bilhassa, ona eski fonksiyonunu kazandırmanın yolları arandığı şu günlerde, kırılmış mızrabı ve gevşemiş bam teliyle, boynu buruk, yeniden onu konuşturacak, gökten indiği günlerin tat, lezzet ve şivesine ulaştıracak sihirli eller ve sihirli diller beklemekte. Öyle bir el, öyle bir dil ki, çağın bütün vefasızlıklarına rağmen, mâbede o mümtaz şivesiyle, o ince üslûbuyla, kendi şiirini söylettirsin; söylettirsin de, bütün uyuyan gönülleri uyarsın ve o keskin büyüsüyle her sineye girsin. Evet, dört bir yana, binlerce telden binlerce nağmeler yayarak cihanı öyle bir velveleye versin ki, duyanlar: "İsrafil sûra mı üfledi, yoksa Hz. Muhammed mi (sallallâhu aleyhi ve sellem) dirildi?" desinler…

Dinin Yenilmezliği

Günümüzde insan ilmi, insan idraki ve insan zekâsı oldukça önemli mesafeler katetmiş olsalar da henüz işin başında sayılırlar. Evet, bugün varlık didik didik edilmiş; eşya defaatle teleskoplarla, mikroskoplarla, x ışınlarıyla taranmış; makro ve mikro âlemler arasında bir kısım koordinatlar tespit edilerek kâinatın özü, esası, mahiyeti ve gidişatı hakkında iyi-kötü çok şey söylenmiş, pek çok sır perdesi aralanmış; pek uzak mesafelerden sesler-sözler, hareketli-hareketsiz resimler nakledilmiş ve küre-i arz değişik muhabere ve muvasala imkânları sayesinde büzülmüş, küçülmüş âdeta bir köy, bir kasaba hâline gelmiş veya getirilmiş; fizik, kimya pek çok buudlarıyla sokaktaki insanın bile hayatına girmiş; metafizik ve metapsişik o esrarlı mahfazalarından çıkıp eski cadılıklarına bedel, bizlerin enîsi, evlerimizin de şeref misafirleri durumuna gelmiş; ama insan ilmi de, insan zekâsı da, insan idraki de henüz çocukluk dönemini yaşamakta...

Evet, ilim ve zekânın, kâinatın başlangıcı ve sonu hakkında bugüne kadar tatminkâr hiçbir ifadeleri olmadı. Yaratılış ve hayatın sırları mevzuunda ne bilim ne de insan muhakemesi ciddî hiçbir açıklama getiremedi. İnsanoğlunu öteden beri meşgul eden bu önemli hususlar, insan idraki ve insan zekâsı için hâlâ ürperten birer muamma.. ve bütün metapsişik vak'alar da âdeta birer hayret ufku... İnsan ilmi, insan zekâsı, ihtisaslarımız dışı (duyu dışı) idrakleri, vahyi, ilhamı, önseziyi, birer sır yumağı sayılan rüyaları, ruhun mekân ve zaman üstü bilgi kaynaklarını, insan benliğinin derinliklerine ıttılaı, tenasüb-ü illiyet prensibiyle izah edilemeyecek şekilde cereyan eden metafiziğin fiziğe tesirlerini, kerametli elleri, harika solukları ve duaları, mevcut bilgilerimizi aşan müessiriyetlerini izah edememektedir. Bu gibi meselelerde insanlık, büyük çoğunluğu itibarıyla hâlâ dinin teklif ettiği çözümlere sığınmakta; onlara müracaat etmekte ve problemlerin çözümünü gökler ötesi referanslarda aramakta.. bütün çarpıtmalara rağmen buna, vicdan ibresinin doğruyu göstermesi diyebiliriz.

Bırakın bunları, telepati (kriptomnezi) gibi paranormal hâdiselerden olan, yaşayan insanların henüz bilinmeyen kabiliyetlerini, ruh güçlerini, fizik ötesi âlemlerle münasebete geçme istidatlarını bugünkü bilgilerimizle izah edebilecek miyiz? Evet, değil insanüstü varlıkların, yaşayan insanların bile bu gizli yanlarını, ne şuur fizyolojisiyle ne de bir başka kabiliyetle açıklamak

mümkün değildir. Dünyada pek çok fizikçi, matematikçi, astronom, biyolog, fizyolog, psikolog ve filozof bu hâdiselerin insan şahsiyeti ve insan özünün sonsuzla irtibatının dışında hiçbir faraziye ile izah edilemeyeceği kanaatini taşır.

Rica ederim, "metapsişik" veya "parapsikoloji" gibi gizli ilimlerle alâkalı hangi mesele hakkında bugüne kadar tatminkâr bir yorum getirebilmişizdir. Bu konular etrafında dünyanın değişik yerlerinde sayısız eserler neşredilmiştir. İçte ve dıştaki bir kısım bilim yobazları bunları kabul etmeseler de, bunlar vardır ve gerçek araştırmacıların bunlara karşı lakayt kalmaları da mümkün değildir.

Daha şimdiden bazı batı ülkeleri hastanelerinde dua, telkin, hipnotizma, ruh yoluyla tedavi gibi psikoterapik sistemler, –tenkit edilecek bazı yanlarının bulunmasına rağmen– tatbik edilmeye başlandı bile. Bunları, bir kısım kimselerin zannettikleri gibi, üfürükçülük saymak kat'iyen doğru değildir. Aksine bunlar batıda, modern hekimliğin usullerinden kabul edilmektedir. Duanın, marazî durumlar üzerindeki tesirine ait bu şekildeki telâkkiler, çeşitli hastalıklardan mesela; kemik veya periton vereminden soğuk apseye, cerahatli yaralardan kansere kadar daha bir sürü rahatsızlıkta hem de birdenbire şifa bulmuş yüzlerce hasta üzerindeki müşâhedeye dayanmaktadır. Bunları aşamayanların dine hücum etmeleri ne kadar garip! Keşke daha temkinli olabilselerdi.! Ama ne gezer...!

Aslında, insanoğlunun, ölüm, yokluk, hiçlik, kıyamet ve dünyanın toz duman olup gitmesi karşısındaki acılarına, korkularına, endişelerine çözüm ve teselli bulamayan ideolojilerin, bütün bu problemlere çare vaad eden dine saldırıları da beyhudedir; zira öyle görünüyor ki, bir gün ilim de, insan zekâsı da dönüp dolaşıp mutlaka dinin eşya ve hâdiselere bakış çizgisine gelecektir. Ne var ki, bu arada, *"ilim"* deyip, *"düşünce"* deyip şurada burada ömür tüketenler de kendilerine yazıklar etmiş olacaklardır.

Dinin, bütün buudlarıyla varlık ve hayat adına teklif ettiği çözümler, insan ilminin, insan zekâsının sınırlarını aştığı için, bazılarını ve bilhassa da çağın bilim disiplinlerine sımsıkı bağlı bulunanları zahiren tatmin etmeyebilir.. hatta böyleleri, dinin, hassasiyetle üzerinde durduğu pek çok yüksek hakikati, üzerinde durulmaya değmeyen bir kısım gerçek dışı hayaller, faraziyeler görebilirler. Ancak ilim tarihine bakıldığında görülecektir ki, ilâhî kitaplarda anlatılıp da bizim bir türlü akıl erdiremediğimiz nice mesele var ki, dün bir

çırpıda her şeyi inkâr edenler bile bugün onlara yumuşak bakıyorlar. Aslında dinin ne onlara ne de onların teyit, tasdik ve imzalarına ihtiyacı yoktur (vardır?). Ancak, düne kadar dinin de, dindarın da can alıcı hasmı gibi davranan pek çok aydının (!) bugün birdenbire çark edip metafizik meselelerde, Kur'ân'ın ezel ve ebed buudlu mesajlarını, en sağlam referanslar kabul etmeleri de üzerinde durup düşünmeye değer bir husustur...

Vâkıa, dinin ahlâkî değerler ve fazilet açısından müessiriyetini, dünden bugüne aklı başında hiç kimse münakaşa etmemişti ve edememişti; ama, bu mesele günümüzde daha bir münakaşaya kapalı hâle gelmiştir.

Evet, bunca yıldır Çin'den, Maçin'den getirilen ahlâkî düşünce ve felsefenin kitleler üzerinde ciddî hiçbir yapıcı tesiri olmadığını gördükçe dinin o yenilmez ve âlemşümul gücü karşısında hepimiz daha da bir büyüleniyor ve ona koşuyoruz.

Paradokslar Cenderesinde Bir Millet

Yıllar var ki milletçe pek çoğumuz, hususiyle de zirvedekiler, bir türlü düşüncelerimizi saran vehimlerden sıyrılarak gerçeklerle yüz yüze gelmeye cesaret edememişizdir. Yalan-doğru ayırımı yapmadan her söze kanmış, mesnetsiz ve nesepsiz düşüncelerin tesirinde kalmış, bilim yaftalı plastize hurafelere kapılmış ve bâtıl anlayışların kulu-kölesi olarak yaşamışızdır... Oysaki, hakikatlere göz kapamadan daha tehlikeli bir körlük ve onları araştırıp öğrenmemeden de daha büyük bir tâli'sizlik yoktur. Böyle bir körlük ve tâli'sizliğe maruz kalan fert de, cemiyet de iflah olmamıştır.

Bir ülkede yığınlar hakikate karşı böylesine kör, aydınlar da vurdum duymaz veya *"Düşünce hürriyeti, fikir hürriyeti"* deyip kimseye bir şey anlatamıyorlarsa ya da onlara, bir şeyler anlatma fırsatı verilmiyorsa, o ülkede, umumî inhiraflar, vicdanî ve ruhî rahatsızlıklar sürüp gidecek, dolayısıyla da yığınlar bir türlü "infialler fasit dairesi"nden kurtulamayacaktır.

Yakın geçmişimiz itibarıyla biz, sürekli inhiraflar içinde yaşadık; defaatle onun zehir zemberek neticeleriyle sarsıldık.. ve kim bilir kaç kere, ölüm çukurlarına yuvarlanıp gitmekten kıl payı kurtulduk. Geçirdiğimiz badirelerden bir tanesi dahi, mezardakilerin dirilip gelmesine yetecek kadar kıyamet endamlıydı; ama, "Yâ mahşer!" deyip kendini ölüm uykusuna salanlar üzerinde hiç mi hiç tesiri olmadı.

Şimdiye kadar çevremizde meydana gelen bunca kızıl-kıyametle uyanmamış kafaların, şu andaki hâdiselerle uyanacaklarına ihtimal vermek bir hayli zor. Görünen şu ki bunlar, hâdiseler ne kadar ürpertici olursa olsun, yatakta vaziyet değiştirip eski uykusuna devam eden bir uykukolik gibi, bu çıldırtan gafletlerini sürdüreceklerdir...

Bir zamanlar "Kimse başımızı ağrıtmasın, oturup biraz da keyfimize bakalım" diye, ülke topraklarını bahşiş gibi sağa-sola tevzi ederek onun daralmasına, büzülmesine hatta maddî-mânevî çoraklaşmasına göz yuman bahtsızların, şu anda olsun, o korkunç tarihî hatalarıyla karşı tarafın iştihasını kabartıp onlarda yeni yeni arzular uyardıklarının farkına varıp bu büyük yanlışlığı tamir etmelerini ne kadar arzu ederdik..! Heyhât; ne o anlayış, ne o idrak, ne de o basiret, *"Ne olmuş, ben de bilmem, pek karanlık şimdi hissiyat!"* (M. Âkif).

Uyanıp kendine gelmek şöyle dursun, belli bir dönemde bu ülkede,

başkalarının hesap ve çıkarları çizgisinde sürekli, zafer kılıklı falsoların gururu yaşandı.. ve bu karanlık devrede, milletçe, değişik muvazaaların ortak paydasını bir başarıymış gibi görüp göstererek, o günün sahte kahramanlarının yalancı destanları altında iki büklüm olup, bilerek veya bilmeyerek o günün en merğûb metaı düzmeciliğe yahşiler çekip alkış tuttuk.

Ve işte ta o zaman defaatle tarihe yön vermiş bir milletin hayatı ruh ve mânâ planında sona eriyordu.. ona yeni bir hayat üflemeye çalışan mesih soluklular ise, ya sık sık dostların vefasızlığına çarpılıyor veya düşmanların husumet ağında derdest edilip, "sabr-ı cemîl" çekiyorlardı. Şimdilerde çokları, "Aylardır çevremizde olup biten kızıl kıyameti, bir cansız cenaze sessizliği içinde seyrediyoruz." diyor ve hayıflanıyorlar. Hayır, benim safderun dostlarım! Aylardır değil, hatta senelerdir de değil; biz bir asırdan beri, daha doğrusu can alıcı hasımlarımızın visaline koşmaya başladığımız günden beri "cihanda sulh"ün büyüleyici atmosferinde çevremizi, sinema seyrediyor gibi mahmur mahmur temâşâ etmiş ve zalimlerin her seviyedeki satranç oyunlarına karşı hep alâkasız kalmışızdır.

Bu tâli'siz dönemde işin serkârı olanlar, hiç mi hiç müteşebbis olamamış, medenî cesaret gösterememiş, üç adım ötesini görememiş, dünya gündemine katkıda bulanamamış; hemen her zaman başkalarının ruznamesine mevzu, başkalarının oyunlarına piyon olmuş, doğrudan doğruya milletimizi alâkadar eden meselelerde bile başkalarının kararlarını esas almıştır. Bugünün işini, yüzlerine-gözlerine bulaştırarak eda ettiklerine ve birkaç günlük ihtiyaçlarını yerine getirdiklerine inanınca da, daha doğrusu sorumluluklarını yerine getirdikleri vehmine kapılınca hemen yan gelip yatmadan başka hiçbir dertleri olmamıştır. Bunların çoğuna göre oturmak ayakta durmaktan, yatmak oturmaktan, uyumak da yatmaktan, kim bilir belki de ölmek yaşamaktan daha dinlendirici, daha akıllıcaydı..!

Biri diğerini yiyip bitirmeden başka bir emel taşımayan bu ufuksuz insanların teşkil ettiği heyet, kaynağı kendi ruhunda bunca entropiyi aşarak gelip bugünlere nasıl ulaştı? Bence, asıl hayret edilecek husus da işte budur..!

Zerreleri arasında cazibe bulunmayan bir bütünün dağılıp gitmesi mukadderdir. Hususiyle bu bütün cüz-i fertleri itibarıyla bozulup çözülmeye açıksa.. evet bu dönemde, milletin önünde bulunanlar milleti, millet de onları sevememiş; hemen herkes birbirini koltuk değneği gibi kullanmak istemiş, vâkıa zaman zaman bir kısım çıkarlar etrafında ve dar bir dairede bir araya gelmeler

olmuş ise de, beklenen şeyler elde edilemeyince eskisinden daha beter çözülmelere, dağılmalara gidilmiştir.

İçimizde millet fertlerinin birbirlerine karşı davranışları böyle olduğu gibi; dünkü tarihî beraberliğimizin bedelini ödeyen, vesayemizde bulunmanın âh u efgânını yaşayan mazlum ve mağdur milletlere karşı da aynı olmuştur: Saraybosna'dan Somali'ye, Karabağ'dan Filistin'e, çok geniş bir dairede, soydaşlarımızın cesetleri kan seylapları önünde sürüklenirken.. ırz çiğnenip namus pâyimâl olurken.. Güneydoğu'da eşkıya haysiyetimize tükürüp gezerken.. Kıbrıs'ta ezelî hasımlarımız tarafından iki ayağımız bir 'kab'a sıkıştırılırken, biz, behimî hislerimizi yaşamış, keyfimize bakmış, deliler gibi çalıp çığırıp oynamış ve bir Hristiyan gecesinde televizyon kanallarıyla evlerimizin içine levsiyat akıtmadan utanmamışızdır.

Bir-iki asırdan beri milletimiz, kendi kendinin musibeti ve kendi kendinin mağduru olarak yaşamıştır. Evet, millet ruhuna, Allah ve Peygamberine baş kaldırmanın dışında ciddî hiçbir şeyin öğretilmediği bu karanlık dönemde, bütün kara seslerin, kapkara ağızların yaptıkları tek şey geçmişi tezyif, atalarımızı tahkir ve bin senelik muazzam mirası inkâr olmuştur. Yine bu tâli'siz dönemde, en mebzul metâ, gururdur, çalımdır, cakadır. Şair-i şehîrimizin de ifade ettiği gibi; deve izi derin gölde (!) saman çöpüne binip yüzen bir sineğin kendini bir diritnotda zannetmesi gibi, bunlar da bir kısım levsiyat bataklıklarında düşe kalka yürürken, kendilerini, okyanuslarda hem de transatlantiklerde seyahat ediyor sanıyorlardı. Kanları sürüngenler gibi soğuk, zekâları bütün bütün şehvetin ağında, keseleri sefahatle delinmiş ve hayatları, sindirim-dolaşım-ıtrâhata göre programlanmış bu bedenin kulları, gelecekte, tarihimizin dünüyle yarını arasında rutubetlenmiş, güvelenmiş bir bölüm olarak hatırlanacak ve nefretlerle anılacaklardır.

Bilindiği gibi, Osmanlı'nın son döneminde bazı kimseler, bir yolunu bulur, bir memuriyete intisap eder ve şahsî, ailevî masraflarını "Dersaadet"e yüklemeye bakarlardı. Vali, hâkim, defterdar, üniversite hocası, asker, hekim, postacı gibi devletin bakım-görüm mecburiyetinde olduğu değişik sınıfların yanında ne işe yaradığı belli olmayan bir kısım nazırlıklar, müşavirlikler, müdîr-i umumîlikler vardı ki bunlar da parazit gibi devletin sırtından geçinirlerdi.. ve çok defa bu tufeylî güruh için iş icat ederlerdi. Meselâ; beyefendi "Semaya yol nazırı veya müdir-i umumisi" tayin edilseydi. "Bu memuriyetten maksat nedir? Böyle bir memuriyete intisap edenler ne iş

yaparlar?" demeden, hemen bir müsteşar, birkaç müdür, birkaç müşavir alarak bu hayali nazırlığı teşkilatlandırmaya çalışırdı. Hatta her sene bir kısım yeni yeni şubeler ihdas ederek dünya kadar amelimandaya maaş bağlar ve bağlatırdı.

Günümüzde de durum bundan çok farklı değil; millete zimamdarlık yapanların bir kısmı siyaset malulü.. hemen hepsi yorgun ve asabi.. büyük çoğunluk, hep korkulu bekleyişlerin streslerinde.. riyâ ve tabasbus en büyük sermaye ve mavi kart.. hemen herkes hayalî mesai ile göze girme yarışında.. rica ederim yürüyeceğine yerinde tepinmeye takılmış bu tâli'sizlerden ne beklenir ki..?

Evet, etrafımızı saran bunca fezaî ve fecâinin tek sorumlusu bizler ve zimamdarlarımızdır. Boş yere hilâli-haçı, müezzini-nâkûsu, imamı-papazı çekiştirip durmayalım.. biz İncil ve Tevrat'ın, Zebûr ve suhufun kahrına uğramadık; biz milletçe şahsiyetsizliğin, mihrapsızlığın, sürekli yüzüp gezmenin, her gün ayrı bir âlûftenin arkasında koşmanın, bir kısım paradokslara takılıp kalmanın ve mânâ kökümüzü baltalamanın kahrına uğradık...

Bu ülkede bir iki asırdır, bir anlayış tıkanıklığı, düşünce tıkanıklığı ve fikir hayatımızın önünü kesen bir inkıbaz yaşanmaktadır.. belki ara sıra hükümet şekli değiştirilerek bir kısım teselli devreleri yaşanmış, idare şekli plastize edilerek kitlelerin hiddet ve öfkesi dindirilmiş ama, bunların hiçbiri milletin beklentilerine cevap vermemiştir.

Aslında, idare şekli ve idare edenlerin kalb ve kafaları değiştirilmedikten sonra hiçbir şeyin olmayacağı muhakkaktı; fakat ister fantezi densin, ister kitlelerin kin ve nefretinin yatıştırılması ameliyesi densin, bazı şeyler yapıyor gibi görünmeyi maslahat saydık.

Evet, son bir iki asrın insanı, Tanzimat'tan meşrutiyete, meşrutiyetten cumhuriyete, ondan da demokrasiye uzanan yolda dünya kadar değişikliklere şahit oldu ve olduk ama, bağı kopmuş tesellileri istisna edecek olursak, bu sistemlerin en ilklerinin bile henüz bütünüyle toplum hayatına mâl olmadığının münakaşası yapılabilir... Rica ederim, siyasî ideolojiye rağmen bir kısım vatan evladının tarih şuuru ve tarihî dinamiklere dayanarak kendi gayretleriyle elde ettikleri başarıların dışında iftiharla dem vurduğumuz aydınlık ve ilericilik adına gösterebileceğimiz ne vardır?..

Bereket ki, Hakk'ın inayetinin temsilcisi bu bir avuç insan da vardı. Yoksa, inkisarlarımız ümitlerimizi de alıp götürecek ve bizler hasımlarımızın tahakkuk

eden rüyaları olacaktık.

Evet, hiçbir milletin cihangirliğinin “ilelebed” devam etmeyeceği muhakkaktır.. tabiî mânâ köküyle münasebetini devam ettiriyorsa “ilâ nihaye” kuruyup gitmesi de. Her millet gibi biz de, bir tarihî engebeye takılıp sendeledik, hatta belki yüzü koyun kapaklandık.. bunları inkâra mecal yok.. yok ama, Yaratan’ın inayetiyle dirilip toparlanacağımızda da şüphe edilmemelidir. Elverir ki, sinelerimizde, hayattan kâm almaktan daha ziyade biraz da başkaları için yaşama arzusu yeşerebilsin. Ve meflûç insanlar gibi tir tir titreyen iradelerimiz, yeni bir *“ba’sü ba’del mevt”*le canlansın, canlansın ve iradesinin yaradılış gayesini ortaya koysun.

Biz, düşmanlarımızın sarsmasıyla değil, kendi iç sarsıntılarımızla yıkıldık.. ve yine kendi sinelerimizde tutuşturacağımız korla ve vicdanlarımızda kaynayıp köpüren var olma aşkıyla dirileceğiz...

Bir Kere Daha Ramazanlaşırken

Gönüllerimizde hüzün ve zevki iç içe yaşadığımız bir dönemde; gözlerimizi yummuş, ruhlarımızla yeni bir gufran ayını süzüyoruz. Bu ışık ayının hem hülya hem de tahassür dolu ikliminde his ve hayal dünyamızı hem bir ilkbahar hem de bir sonbahar gibi duyuyoruz.

Ramazanda her ses ve soluk derinlerden derin o ruhanî edasıyla, dünyada yaşamak istediğimiz hemen bütün zevkleri ve gönüllerimizin iyilik düşüncesi adına beslediği bütün ümitleri en ulvî, en coşturucu bir üslûpla söyler. Hemen her zaman, Ramazanın nazlı günleri bir ışık yumağı gibi gelip her yanımızı sarar ve tedai ettirdiği hülyaları, emelleri, sevinçleri, neşeleri, ziyafetleri ve renk renk öteler buudlu televvünleriyle bize Cennetlerden demet demet numuneler sunar.

Ramazanın başlamasıyla, düşüncelerin bir kere daha yenilendiği, duyguların zindeleştiği ve rahmetin her türlü dalga boyu ile gidip insanın ümit ve recâsıyla bütünleştiği, bütünleşip gönüllere sindiği onun o sihirli günlerinde ve aydınlık gecelerinde, sanki insanın Allah'a kavuşmasına mâni bütün engeller ortadan kalkıyor, bütün olumsuzluklar bertaraf ediliyor gibi, vuslata giden yollardaki tepeler dümdüz, düzlükler de pürüzsüz hâle gelir...

Her zaman rahmete susamışlığını hisseden gönüllere Ramazan, toprağın bağrına inen yağmur gibi, onların başlarından aşağıya boşalttığı his ve mânâ ile gönüllerin kurumaya yüz tutmuş bütün yamaçlarını sular, duyguların ta derinliklerine iner ve insan benliğini yepyeni mânâların yemyeşil meşcereliği hâline getirir. Öyleki bu mübarek zaman diliminin hayata aksettirdiği bin bir televvünlü mübarek zaman parçalarının, ışıktan dakikaların gözlere, gönüllere saçtığı nurlar sayesinde bütün bütün uhrevîleşen ruhlar, artık mânâya ve ledünniyata öyle bir uyanmış ve alışmış olurlar ki, bir daha da bu masmavi iklimden ayrılmak istemezler.

Ramazan, fecr-i kâzibi, fecr-i sadıkı ve tulûuyla tıpkı bir gün gibi doğar üzerimize.. daha ufukta emareleri belirir-belirmez, onun için ne tatlı, ne sıcak, ne heyecanlı bir hazırlık dönemi yaşarız. Günler ve haftalar önce, yiyecekler-içecekler olağanüstü ve Ramazana mahsus bir cömertlikle akar mutfaklara.. akar da, günler öncesinde, değişik çağrışımlarla bizi hep O'nun rengârenk ikliminde dolaştırır...

... Ve nihayet; herkesin bunca sabırsızlıkla beklediği rahmet televvünlü,

gufran buudlu mübarek ay gelir.. ve onun gelişiyle herkes kendini semalara doğru uzayıp giden ışıktan bir helezonun merdivenlerinde bulur.. bulur ve gündüzleri ayrı bir derinlikte, geceleri de ayrı bir derinlikte O “mevcud u meçhul”e doğru seyreder durur. Sabaha uyanırken ayrı bir temkin, ayrı bir dikkat, ayrı bir disiplinle uyanır; akşamla kucaklaşırken de ayrı bir haz, ayrı bir büyü ve ayrı bir füsunla buluşuruz...

Ramazanın nazlı geceleri, bütün ruhlara, gönüllere âdeta taht kurmak üzere gelir; onda bakışlar derinleşir, muhabbetler tebessüme inkılap eder. Sürekli iyilik duygusu soluklanır; hatta bir ölçüde bütün kötü duygular ve tutkular baskı altına alınır; derken herkes derecesine göre bir çeşit melekleşme yoluna girer. Gerçekten Ramazanda insanlar, Allah’la o kadar irtibatlı, kullukta o kadar itinalı ve muamelelerinde o kadar ince, o kadar nazik bir hâl alırlar ki, bunu görüp sezmemek mümkün değildir.

Evet onlar, her halleriyle iman nimetinin lezzetlerini, İslâm ahlâkının büyülerini, ihsan şuurunun ledünnî hazlarını hem yaşar hem de yaşama istidadında olan bütün gönüllere duyururlar.. duyurur ve âdeta hepimize semavîliklerden bazı şeyler fısıldarlar.

Evet, bu doymuş ve itminana ulaşmış ruhlar, yaşanılan bu hayatın bir gün mutlaka ebedî bir mutluluğa inkılap edeceğini; burada, Allah’ın hoşnutluğu istikametinde gösterilen fedakârlıkların, katlanılan sıkıntıların, hatta bunların en önemsizlerinin bile, ötede değerler üstü değerlere ulaşacağını bildiklerinden açlığı, susuzluğu, nefsin arzularına karşı savaşı ve cismanî arzularla yaka paça olmayı derin bir ibadet neşvesi içinde yerine getirirler. Onların düşünce dünyalarında, iftarlar ibadetler gibi icra edilir ve âdeta teravihlerle bitevîleşir; sahurlar teheccütle iç içe girer ve Allah’a yakınlıktan bir hisse alır.. sokaklar cami yolcularıyla dolar-taşar.. mâbedler Kâbe gibi tekbirlerle inler.. çarşı-pazar aynen mâbed olur; mâbed de gider Kâbe ile bütünleşir.

Böylece, bu fâni insanlar ebedî ve mânevî birer varlık seviyesine; onların ibadet ruhuna göre programlanmış her davranışları da uhrevî birer merasim kıymetine ulaşır.

Ramazanda hemen her gece, bildiğimiz gecelerden çok daha derin ve ukba buudlu; gündüzler de o çarpıcı renkliliği ve temkiniyle âdeta bir irade ve azim atmosferi olarak duyulur ve hissedilir. Oruçlu ruhlar, her gece ayrı bir visale hazırlanıyor gibi sımsıcak, olabildiğine heyecanlı, fevkalâde yumuşak ve şaşırtacak kadar naziktirler. Her sabah yeni bir güne uyanırken, yeni bir

arasat'a, yeni bir imtihana çağrılıyor gibi hem bir ürperti hem de ümitle uyanırlar. Yüzlerinde tevazu ile vakarın, mahviyet ile ciddiyetin, emniyet ile hüznün, olmak ile görünmenin karışımından meydana gelen hoş, latîf, biraz da buruksu bir mânâ nümâyândır. Bunların her davranışında, Allah'a mensubiyetten gizli gizli sezilen bir itminan ve olgunluk, hatta bir iftihar ve inşirah; Kur'ân çağlayanlarında yıkana yıkana bir safvet, bir arınmışlık, bir incelik ve bir zarafet hissedilir. Hemen hepsi de ışıktan, mânâdan yaratılmış gibi görülüp sezilseler bile, âdeta gölgeleri andırır ve kat'iyen kimseyi rahatsız etmezler. Ruhî saygı ve terbiye, benliklerine öylesine işlemiştir ki, upuzun bir günü açlık, susuzluk ve arzularına başkaldırmanın cenderesinde geçirdikleri hâlde melekler kadar ince, ruhanîler kadar da içtendirler. Korku-saygı, nizam-rahatlık, nezaket-ciddiyet karışımı bir ruh hâli onların en bariz yanlarından biridir. Allah'a karşı tavırlarında hep ürpertili, hep dengeli ve hep nazik, birbirlerine karşı da saygılı, tekellüfsüz ve yürektendirler.

Ramazanda, bütünüyle Allah'a yönelmiş her çizgisi bir büyü bu sihirli yüzlerin ve mânâ âlemlerinden bir kısım derinlikleri aksettiren bu sırlı gözlerin hemen hepsi de bir bilinmez âlemin ışıklarıyla pırıl pırıldır. Farklı dünyaların, farklı iklimlerin, farklı düşüncelerin yontup şekillendirdiği bu insanlar, saf olanı-akıllısı, mazbut yaşayanı-biraz dağınığı, uslusu-afacanı, her şeyi görüp bileni-hiçbir şeye aklı ermeyeni, milletine yararlı olma düşüncesiyle oturup kalkanı-hiçbir yararlı düşüncesi bulunmayanı, duyarlı olanı-alabildiğine duygusuzu, mutlu yaşayanı-saadet arayanı, hastalıklar içinde kıvrananı-sıhhatten sarhoş olanı, mağruru, kibirlisi-mütevazii ve muhlisiyle herkes, şaşırtacak şekilde onda birleşir; geceyi beraber duyar, imsaka beraber uyanır, ezanı beraber dinler, namazı beraber eda eder, iftarı beraber açar ve ihtimal, her akşam oruçlu mü'min için müjdelenmiş bulunan iki sevinç, iki inşirahtan ikincisini de vicdan ve imanlarında beraber duyar ve beraber yaşarlar.

Evet, topyekün bütün Müslümanlar, genci-ihtiyarı, kadını-erkeği, zengini-fakiri, sıhhatlisi-alîli, idare edeni-idare edileni, memuru ve esnafıyla Ramazanın o eriten, yumuşatan, yoğurup şekillendiren sihirli ikliminde bir araya gelir.. ve gönüllere rikkat verecek bir saflık, bir içtenlikle, ancak ruhanîlerin yaşayabileceği bir mutluluğu paylaşırlar. Hatta öyle ki, onun, çoğu itibarıyla tâli'siz görünen fakir ve bedbaht yığınlar üzerinde bile inanılmayacak ölçüde müspet tesirler bıraktığı müşâhede edilir.

Her şeyi böyle kendi güzellikleriyle saran Ramazan, öyle yumuşak, her

zaman bahar gibi tüten teravihler o kadar tesirli, Ramazana uyanmış ruhlar o kadar hisli, gökteki ışık kaynaklarından minarelerdeki mahyalara kadar üzerimize dökülen aydınlıklar o kadar duygulandırıcı ve her yanda ayrı bir güzellik armonisiyle gönüllerimize bir şeyler fısıldayan Yaratıcı Kudret o kadar şefkatli ki, bütün bunları duyup hissedip de bunlara karşı alâkasız kalmak mümkün değildir.

Ramazanlardaki şeâir, sanki bizlerdeki bu duygu ve bu düşünceyi tutuşturmak için planlanmış gibi, onda her ses ve soluk bir mızrap gibi gönül tellerinde değişik değişik iniltiler meydana getirir. Onda, minarelerin dili sayılan ezanlar, salâlar, temcitler insan gönlünü ibadete akort ediyormuş gibi, sık sık kulaklarımızda uğuldar durur ve ruhlarımızı bir şeye hazırlar. Evet, salâlar, temcitler, âdeta, birer akort, birer deneme, birer kontrol mahiyetinde icra edilir.. ve bunlar sanki, uykudan henüz tam uyanmamış ruhların, uyku mahmurluğu içindeki sözleri, gerçek söze ulaştırma yolunda ilk mırıltıları ve ibadet konsantrasyonuna hazırlama ameliyeleri gibidirler. Sonra bütün minareler, kıvamını bulmuş gibi, mâbedler konsantrasyona girmiş gibi birden gürler.. ve yükselen sesler gider gökteki soluklarla bütünleşir.. derken bu en içten nağmeler, dökülen şelaleler, fışkıran fevvareler gibi semanın enginliklerinde, arzın derinliklerinde bir velvele olur inler.. inler de, minarelerden yükselen, cami kubbelerinden taşan bu seslerin, her yanımızı sardığını, gidip benliğimizin derinliklerine ulaştığını, hem de sadece kulaklarımızla değil, bütün duygularımızla hisseder ve kendimizi bir mânâ ve şiir ikliminde sanırız.. sanırız da âdeta hülyalar âleminde seyahat ediyor gibi oluruz.

Bu hülyalı mavilikte, göklerin başımıza Ramazan yağdırdığını, camilerin çevresindeki ışıkların Ramazan yazdığını, insanların çehrelerinde Ramazanın tüllendiğini, atmosferin buğu buğu Ramazan koktuğunu duyar, büyülenir ve bu sihirli havanın tesiriyle rüyalarda olduğu gibi bütün bütün ruhun emrine girer; istediğimiz zaman göklerde uçar, istediğimiz zaman bir yere konar; istediğimiz âlemlerde dolaşır ve en mahrem yerlere gireriz. Mukayyetken âdeta mutlak olur, mahdutken sınırsızlaşır, zerre iken güneşlere denk hale gelir ve hiç ender hiçken bütün bir varlık oluruz.

Ramazan, bilhassa sonsuza açık gönülleri öylesine büyüler ve onları öylesine tesir altına alır ki; onlar, hep onu duyar, onu düşünür ve onu düşlerler. Evet, sokaktaki insanların munisleşen çehrelerinden başı yazmalı analarımızın

aydınlık nasiyelerine, bulunduğumuz yerlerin Ramazanca aydınlatılmasından çarşı-pazardaki ampullerin ışığına, şadırvanların başındaki kandillerden camilerin içindeki avizelere ve minarelerdeki mahyalardan başımızın üstünde kanat açmış gibi duran semanın yıldızlarına kadar her şeyin Ramazanlaştığını duyar ve yaşarız.

Hatta hatırlarım; elektriğin olmadığı, camilerin bile gaz lambalarıyla aydınlatılmaya çalışıldığı dönemde, imkânı olan aileler namaza giderken, o zamanlar oldukça yeni sayılan lüküs lambalarını da beraber götürürlerdi. Biz, onların böyle gürültüyle sokaktan geçtiğini duyunca, Ramazanın, lüküs lambalarının ışığı altında mahalle aralarında dolaştığını tahayyül ederdik.. tahayyül eder ve onu ruhlarımızda daha bir derince duyardık. O günlerde bile Ramazanın böyle garip füsunlarla üzerimize boşalttığı mânâ, hülya ve şiiri düşündükçe bu mübarek ay hiç bitmesin isterdik.. isterdik ama, o bize rağmen uçar gider ve arkadan da bin bir debdebe ile bayram gelirdi...

Bayram

Ruhlar bir aylık Ramazanla tam kıvamını bulur, derinleşir, meyvenin çiçeğe yatışı gibi olgunlaşır ve yeni bir oluşum bekleyişine geçer; derken bayram ufukta bir güneş gibi beliriverir. Bayram, bütün bir Ramazanın, hatta geçmiş bütün Ramazanların özü, usaresi gibi bir duyguyla gelir. O, semaların en nurlu katmanlarından süzülmüş, meleklerin incelerden ince elleriyle örülmüş, sımsıcak, alabildiğine yumuşak bir tül gibi sarar benliğimizi.. ve kopup geldiği âlemlerin şefkat ve duyarlılığını ruhumuza işlercesine, bir anne gibi kucaklar hepimizi. Biz, bütünüyle onun, o da bütünüyle bizim olur.. ve gitmeyecek gibi okşar kâküllerimizi.. dönüp gelecekmiş gibi öper alınlarımızdan.. ve veda tavafı edasıyla uzaklaşır bizden.

Biz, bayramın bu ses ve soluklarını, bu şive ve bu nazını, meleklerle hemdem olmuş, peygamberlerle yaşamış olanlarımızın, gönüllere inşirah veren, dinlendiren, mutlu eden ve ebedî mutluluğa giden yolları açan sihirli uğultuları gibi duyarız.. duyar ve Müslüman olarak yaratılmış bulunmanın hazlarıyla tâli'lerimize tebessümler yağdırırız.

Bayramı duyup dinlemek, ruhlarımızda her zaman kevser çağıltıları hissini uyarır. Gönüllerimizi onun yumuşaklardan yumuşak esintilerine çevirdiğimiz andan itibaren, tıpkı rüyalarda olduğu gibi, kendimizi, gidip ta semalara kadar uzanan aydınlık bir geçmişin ışık kaynağının ortasında buluruz. Öyle ki atalarımızın arkada bıraktığı her şey, bizden kopup giden bütün değerler ve varlığımızı onlara borçlu bulunduğumuz bütün dinamikler yeniden bizim olur.. derken, *Ak Çağ'*ın o nazlı, hülyalı günleri bir kere daha ufkumuzda tüllenir.. bizimle münasebeti olan her şey, İsrafil'in diriltici soluklarını duymuş gibi dirilir.. ve atalarımızla beraber kendimizi sırlı bir haşrüneşr arasatında buluruz; buluruz da, eski günlere ait bütün zaman parçalarıyla beraber, geleceğin yaşanmaya açık zaman dilimlerini aynı anda iç içe duyar ve yaşarız. Hatta imanın aydınlık dünyasında, zikr ü fikr, tesbih u tehlillerin çağrıştırmasıyla henüz yaşamadığımız, görmediğimiz, hatta hatta tasavvur bile edemediğimiz ve dünyevî hayat normlarını aşan hatıralarla dolar taşarız.. bugüne kadar henüz tanışmamış olduğumuz lezzetlerin, saadetlerin ak ikliminde dolaşır, bilhassa günümüzde, herkesin boğulup bunaldığı dünyanın karanlık tünellerinde, âdeta Cennet yamaçlarında seyahat ediyor gibi, var olmanın, insan olmanın, mü'min olmanın en erişilmez zevklerini duyarız... Kulaklarımızda:

“İman mânevî bir tûbâ-i Cennet çekirdeğini taşıyor.” hoş âvâzı, gönüllerimizde ebediyet arzusuyla meshur; tıpkı rüyalarda her gördüğümüz şeye ulaşmamız, her duyduğumuz nesneye sahip olmamız, her düşündüğümüz zevki kolayca elde etmemiz gibi hâlden hâle intikal eder, şekilden şekle girer ve hazdan hazza uçarız.

Bayram, dost-düşman hemen herkese kendini en yumuşak şekilde kabul ettirir ve daha önceden planlanmış bütün nizamları, intizamları, dizaynları bozar, ileriye-geriye atar, onların yerine kendi ahengini kurar. Evet, başka düşüncelere, başka ahenklere programlanmış bütün ruhlar, onun meltemlerini duyunca, Asâ-yı Musa ve Yed-i Beyzâ (Hz. Musa’nın asâsı ve ışık saçan eli) karşısında büyüsü bozulmuş sihirbazlar gibi, hemen gerçek kıbleye yönelir ve Firavun’a karşı dedikleri gibi *“Artık nasıl hüküm vereceksen ver.”*[1] derler.

Bayram bize, her zaman söylenmesi çok zor şeyler fısıldar, ruhlarımıza ifadesi imkânsız mânâları duyurur.. ve daha ne gizli emellerimize su serperek onları birer filiz hâline getirir.

Bayramdaki temcid, salâ, ezan ve gizli-açık her yanda duyulan evrâd u ezkâr kulaklarımıza âdeta, gök kapılarının gıcırtılarını aksettirir; tebrikler, tes’idler, el öpmeler, ziyaretler ise şanlı geçmişimizden köpürüp köpürüp gelen ruhu ve mânâyı andırır. Evet, öteler buudlu bu lâhutî ses hevenkleri, bu mazi renkli töre v e merasimler, sanki ruhlarımızın, anlatmak isteyip de anlatamadıkları sevinçlerini, neşelerini veya hasretlerini ve hicranlarını söylüyor gibi gelir bize...

Bayram, hemen her zaman oldukça şümullü bir dil kullanır ve anlatılması gerekli olan her şeyi anlatır: İnsanın toprak gibi hiçliğini ve ayaklar altında oluşunu.. yağmurun toprağı kucakladığı gibi rahmetin de onu kucakladığını.. arı kovanından daha canlı, kuş yuvalarından daha yumuşak yuvalarımızın şefkatini.. ruhlarımızın ötelerle olan alâkalarını, emellerini.. kalblerimizin huzur ve itminanını.. fert planında insanın bir bilinmez noktadan başlayıp ve bir türlü bitmeyen sırlı yolculuğunu.. yolculuğun sevindiren veya ürperten son durağını.. toplum planında milletimizin doğuşunu.. çağlar ve çağlar boyu mücadelesini.. kültür ve medeniyetini.. örf ve âdetini.. üslûp ve şivesini, hem de senede bir iki defa ve toplumun bütün katmanlarına en beliğ bir dille anlatır.

Bu güzel dünyanın güzelliklere namzet çocukları olan bizler, kendi ruhlarımızın ifadesi olarak bayramlarda duyup dinlediklerimizi, coşup haykırdıklarımızı ve yaşayıp anladıklarımızı, evet, maziden bize miras kalan

varlığımızın ruh ve mânâsını daha sağlam blokajlara oturtmalı, daha sağlam seralara alarak korumalı, geliştirmeli ve yaşatmalıyız. Zira bu bayramlar ve bayramlara ait ruh ve mânâların gönüllerimize sinmesi, bütün bir millete mâl olması, bunca his, bunca hayal, bunca düşünce ile bütünleşmesi için kim bilir ne kadar zamana ihtiyaç olmuş; uğrunda ne büyük gayretler gösterilmiş ve ne tahammülfersa şeylere katlanılmıştır!? Bizim o geçmişten, o sa'y ve o gayretten haberimiz olmayabilir.. bayramları, iyi senarize edilmiş bir şehrayinin birkaç başarılı aktörle canlandırılması şeklinde seyredebiliriz.. oysaki bayram, bütün bunları aşan bir temâşâ zevki, bir televvün derinliği ile gelir. O, gökteki ilk aşılamadan sonra, yeryüzünde çağlar ve çağlar boyu sürüp gelen mukaddes bir hamileliğin en bereketli ürünüdür.

Bayram, hayatın içinde, fakat hayattan daha derin, daha güzel ve dünyada gerçekleşmesi imkânsız gibi görünen bir rüyayı canlandırır ve bir gaye-i hayali düşlemeye dair enteresan ipuçları verir.. gönüllere istedikleri, bekledikleri günleri vaad eder.. ve insan vicdanının gizli gizli arzu ettiği fakat bir türlü elde edemediği ebedî saadet ihtiyacına, kendine mahsus bir lisan kullanarak cevaplar verir.

Biz hepimiz, bir ölçüde ümit ve endişenin çocukları sayılırız. Hemen hepimiz, ileride şimdikinden daha fazla mesut olacağımız mutlu günler bekler ve saadet sarayları hülyası ile yaşarız. Bu beklenti ve bu hülyaların gerçekleşmesini gösteren emareleri temâşâ ettikçe ümitlenir, göremeyince de endişeye kapılırız.

Evet, bütün bir ömür boyu kulluk dünyamızda, Cennet'e doğru uzayan yollarda önümüzü kesen sıkıntı, meşakkat ve çeşit çeşit gailelerle; Cehennem'e çeken tünellerde pusu kurmuş bekleyen türlü türlü arzular, iştihalar ve şehvetlerle mücadele ede ede Cennet yamaçlarına ulaşacağımızı ümit ettiğimiz gibi, iyi bir imtihan verip hayatımızı *"Hak rızası"* çizgisinde yaşayarak geçirdiğimiz veya geçireceğimiz Ramazandan sonra da öteler adına önemli adımlar atmaya muvaffak olduğumuz mülâhazasıyla, muvaffak eden Zât'a karşı içimizde rahmet buudlu bir kısım beklentilerin hâsıl olması –sinelerimizde o beklentileri hâsıl eden, niyetlerimizi dua yerinde kabul buyurup umduklarımızla bizleri şereflendirsin!– gayet normal ve hatta Allah'a inanmış olmanın gereğidir.

Ramazan ve bayramlar, diğer gün ve aylardan farklı olarak sanki yağmur yüklü bulutlar gibi gelir.. eteklerindeki hayrat ve hasenat cevherlerini başımıza

boşaltır.. günahlarımızı çer çöp gibi önüne katar, gufran denizlerine sürükler ve bize tekrar ber tekrar:

"Mevlâ bizi affede Bayram o bayram olur
Cürm ü hatalar gide Bayram o bayram olur"
(M. Lütfi Hazretleri)

dedirtir. Hislerimizin sınırsızlığı, hülyalarımızın sonsuzluğu, sanki bekaya açık bu fâni günleri ebedîleştirmenin büyülü formülüymüş gibi onların içine girince, bize sonsuzun sırlı kapılarını aralamış ve gönüllerimize ebediyet duygusunu bir kere daha duyurmuş olur.

İnsan ne zaman, bayramı ve bayramla gelen sesi, soluğu dinlese, o günlere göre çok tekerrür eden o en güzel kelimelerden, en enfes ifadelerden, en mânâlı davranışlardan, hatta o güne ait duygu ve düşüncelerden fışkıran en latif iksirleri içer; içer de, saadetlerin en erişilmezini elde eder.

Bayramlar o kadar büyülüdür ki, gelişi bütün bir yıl beklenir ve gidişindeki keder de ancak, böyle bir ikinci geliş ümidiyle hafifler; tasa iken sevinç olur, hüzün iken beklenen bir sürura inkılap eder.

Bayramlar, biraz da namazlarla bayramdırlar. İş gelip namaza dayanınca, bayram artık yeryüzü işi olmaktan çıkar, semavî bir mânâ ve tesire ulaşır. Öyle ki o gün, Allah'a karşı vazife ve sorumluluklarını yerine getirmeye azmetmiş bütün ruhlar, camiye adımlarını atar atmaz âdeta vecde gelir, her biri Allah'la münasebetine göre sonsuza yelken açar ve basiretlerine aralanan menfezlerden ukbayı temâşâ ediyor gibi olurlar. Gönüllerinin bütün rikkatiyle duyup hissettiklerinden lezzet alan bu insanlar, hâlleriyle, dilleriyle, davranışlarıyla saygı duydukları bir huzurun hakkını eda ediyor gibi ağlar, inler ve kıvranırlar.. söylemek için söz arar.. matlubu yakalamak için hâlden hâle girer.. his ve heyecanını haykırmaya çalışır, dilleri kelimelerin yetmezliğine takılır, yutkunur yutkunur ve "lâ havle..." çekerler.

Hele bir de insan, minberde ve mihrapta aradığı sesi bulursa, sanki duyduğu, duyup yudumladığı şeylerle gençleşiyor, ebedîleşiyor, zaman ve mekân üstü bir keyfiyete ulaşıyor gibi olur. Sonra da Allah'ın, gönlüne saldığı ezelî vaadlerle kanatlanmaya başlar. Bütün benliğini saran bu derinleşmenin vecd ü sekri içinde Cennet'e gidiyor gibi, Cennet ehline inkılap ediyor gibi, yer yer Yaratan'ın karşısında ter döker, zaman zaman da beraatı elinde köprüyü aşmış gibi neşeyle köpürür.. ve öyle bir büyüye kapılır, öyle bir istiğraka kendini

salar ki, bir daha da uyanmak istemez...

1 Tâhâ sûresi, 20/72.

Kanlı Kâbus

Son hâdiselerin ağırlık ve boğuculuğu altında materyalist bir medeniyetin, İslâm'a, hilâle karşı ne denli kin, nefret ve intikam düşünceleri taşıdığını bir kere daha görüp yaşadık ve bir kere daha ürperip sarsıldık...

Evet, görüp-şahit olduk ki, biz ne kadar şirin görünürsek görünelim, kendimizi ona ne kadar yakın hissedersek edelim, batı bize hep uzak kaldı.. uzak kalmaya dikkat etti ve hiçbir zaman bizim yanımızda olmayı düşünmedi.. bizimle münasebetlerinde hep iki yüzlü davrandı.. ezip geçmeye gücü yettiği zamanlarda kabadayıca hareketlerden geri kalmadı.. iktidarsız kaldığı dönemlerde, takiyyelerin en utandırıcılarını yaptı. İslâm dünyasını hemen her zaman bir pazar ve panayır yeri olarak gördü ve öyle de davrandı. Gülerken ısırdı, ağlarken de merhametimizi istismar etti; fakat hiçbir zaman bu garipler dünyasına karşı insanî hislerle yaklaşmayı düşünmedi, duygu ve düşüncelerimize karşı saygılı olmadı.

Batı, medeniyet ve insanlık adına ne kadar iddialı olursa olsun, biz onu, güçlü olduğu hemen her devirde gayet zalim ve hunhar, zayıf düştüğü zamanlarda da başkalarının ayağını öpecek kadar zelîl ve sefîl olarak tanıdık. Evet, onun dış görünüşüyle iç yapısı, gürültülü iddialarıyla insanlığa vaad ettiği şeyler arasında hemen her zaman bir zıtlık olmuştur. O, yüksek teknoloji, sanat, ticaret ve maddî refahta ileri olduğu ölçüde, insanî değerler, ahlâk ve fazilette hep gerilerin gerisinde kalmıştır. Onun, medeniyet ve demokrasi havariliği sırf bir aldatmaca, dünya muvazenesi adına gösterdiği gayretler ise göz boyamadan başka bir şey değildir. O, asırlar ve asırlar boyu menfaat düşüncesiyle oturmuş kalkmış, hemen her zaman çıkarları uğrunda kan dökmüş-kan içmiş.. ve yine bu uğurda gelip-gelip bize toslamış.. girdiği her yerde kırk haramiler gibi davranmış; çalmış çırpmış, yağmada bulunmuş.. çalıp çırptığı şeyleri paylaşmada diğer gasıplarla uzlaşamamışsa, kendi içinde boğuşmaya girmiş.. ve cihan harplerinde olduğu gibi yeryüzünü kan gölü hâline getirmiş.. ve kan seylaplarıyla akla hayale gelmedik kan değirmenleri çevirmiştir.

Batılı nazarında medenî dünya, batıdan ve Hristiyan âleminden ibarettir. Başka milletler, hususiyle de Müslümanlar büyük çoğunluğu itibarıyla ya barbar ya da yarım medenidirler. Bu bakımdan da, onları ezmek, asimile etmek; hizaya gelmezlerse tehcir veya soykırımına tâbi tutmak gayet normaldir. Tarih, bu bağnazca tutumun misalleriyle doludur. Bu bağnazca tutuma milletimizin

maruz kalması ise, diğer bütün milletlerin birkaç katına denk seviyededir. Zira batı, milletimizi İslâm dünyası üzerindeki emellerine mâni görmektedir. Evet, günü gelince uyanacak koskoca bir dünyanın, milletimizin liderliği etrafında toplanacağını düşündükçe o, hafakandan hafakana girmekte, asabîleşmekte, huysuzlaşmakta ve âdeta bir deli gibi sağa-sola saldırmakta.

Batı, kendi içinde Hristiyanlığa karşı lakayt kalsa da, İslâmiyet'in bahis mevzuu olduğu hemen her yerde, hatta Hz. Mesih'i kabul etmeyenler arasında bile, korkunç bir İslâm düşmanlığı gözlenmektedir. Daha İslâm'ın zuhuruyla dört bir yana serpilen düşmanlık tohumları, haçlı hareketleriyle birer tufan, birer felaket hâlini aldı. O günden bugüne bir kısım ruhanî reislerin kin, nefret ve düşmanca gayretleriyle batılı insan, Müslümanları birer gulyabanî, Müslüman idarecileri de âdeta birer Neron gibi görmeye başladı. Bu mevzuda anlatılan şeyler batılı yığınları o kadar tesir altına aldı ki, değil sadece cahil kalabalıklar, papazlarla sürekli kavga içinde bulunan dinsizler, ilim adamları, araştırmacılar dahi, "İslâm" kelimesinin geçtiği her yerde, kinle, nefretle gerilip, düşmanlıkla gürlediler.

Akl-ı selîm ve müspet düşünce karşısında her gün biraz daha kan kaybeden ve bütün bütün itibarını yitiren ruhanî sınıf, halkın içinde uyanan bu kin ve nefretlere sığınarak, İslâmiyet hakkındaki ebedî ve cibillî düşmanlıklarını devam ettirdiler. Bugün Avrupa ve Amerika'nın pek çok önemli ilim ve medeniyet merkezlerinde, İslâmiyet'in yeryüzünden silinmesi ve her şeye rağmen Hristiyanlığın neşredilmesi emeliyle yanıp tutuşan binlerce mutaassıp, bağnaz İslâm düşmanını görüp-göstermek mümkündür. Bu taassup ve bağnazlık, Avrupa ve Amerika'nın bazı merkezlerinde sadece birer tasavvur ve düşünce olarak da kalmıyor.. sık sık matbuata da aksettiği gibi, bugün, İslâm dünyasının en ücra yerlerine kadar sokulup misyonerlik faaliyetlerini sürdürenlerin hadd ü hesabı yok.. ve yine bugün, İngiltere, Fransa ve Amerika'daki İslâm'ı karalama ve Hristiyanlığı neşretme cemiyetlerine ayrılan paralar, bizlere dehşet ve ürperti verecek mahiyettedir. İnsan, bu uğurda sarf edilen dolar, sterlin, mark ve frankların korkunç miktarını duydukça, kendini Orta Çağ'ın o en karanlık yıllarında Pierre Lermit'lerin çığlıklarıyla kükremiş haçlılar arasında sanıyor.

Evet, hep medenî geçinen bu insafsız dünyanın, İslâm hakkındaki tasavvur, düşünce ve kriterlerini duydukça insan, ister istemez şu kanaate varıyor: Yeryüzünde İslâm'ın nuru parladıkça, hilâlin şevketi devam ettikçe ne haçlı kin ve nefreti yatışacağa benziyor ne de İslâm dünyası işgalden kurtulacağa...

Öyle anlaşılıyor ki, Araplar bütünüyle Hristiyanlaştırılacağı –bu hiçbir zaman olmayacaktır ve olmasın!– Türkler de Altay dağları ötesine sürüleceği güne kadar –Rabbim o günleri göstermesin!– batılıların baskı, boykot, ambargo ve işgalleri –en yeni ve canlı misalini Körfez krizi münasebetiyle yaşadık– devam edecek.. ve Rişar'ların, Barbaros Frederik'lerin torunlarını, kan içmek üzere sık sık yamaçlarımızda görecek, tiksinecek ve ürpereceğiz...

Olanların delâletiyle olacaklar hakkında ihtimaller yürütüyor ve diyoruz ki; bundan sonra da batı, en kaba, en derin bir taassupla İslâmiyet ve Müslümanlara düşman olduğunu fırsat buldukça gösterecek.. İslâm dünyasının ümit minberi, vahdet mihrabı olan Türkiye'yi tekrar ber tekrar sarsacak, kıskaca alacak, kan kusturacak ve ona huzur vermeyecektir. Böyle yapacaktır; zira asırlık emellerine ulaşmanın yolu bundan geçiyor. Böyle yapacaktır; çünkü o, bu sayede ayakta kalabileceğine inanmaktadır. Bugün o, Türkiye'nin İslâm dünyası nazarındaki nüfuz ve itibarını, kendi geleceği adına tehlikeli bulduğundan, ne pahasına olursa olsun, Türk milletine karşı liderliğe giden yolları tıkama kararındadır.

Evet, dünyada her şey ve herkes değişse de, batı, mağara ve dehlizlerde yaşadığı dönemdeki İslâm düşmanlığını bütün ürperticiliğiyle devam ettireceğe benzer...

Artık, böyle bir dünyadan merhamet bekleyenler aldanmış ve ona şirin görünmek için kendi değerlerini, kendi mukaddeslerini tezyif edenler ise, bindikleri dalı kesmiş olurlar. Onlarla bizim aramızdaki uçurumları doldurup hatt-ı muvâsalayı temin etmek imkânsızdır. Onlarla bizim aramızdaki mesafe tamamen onlara ait olduğundan, o boşluğu doldurmaya bizim gücümüz yetmez. Zaten onlar da, aradaki bu boşluğun kapanmasından daha ziyade, bütün bütün onlara iltihakımızı beklemekteler. Böyle bir isteğe cevab-ı sevap vermek ise, ya bir hıyanet veya akılsızlıktır.

Şimdiye kadar açıktan açığa böyle bir talebe "evet" diyen çıkmadı. Ama, yığınlar dolaylı yollardan hep böyle bir yok olmaya doğru itildi. İçte ve dışta bir kısım gizli güçler, saf kitleleri hep ölüm çukurlarının çevrelerinde dolaştırdı ve onlara özleriyle var olma fırsatını vermediler...

Tarihî Devr-i Dâimler

Bir zamanlar, güneş bu ülkede doğar, rahmet bu ülkeye yağar, güller-çiçekler de bu ülkede açardı. Yıldızlar bu ülkeye göz kırpar, sema bu ülkeye tebessüm eder ve öteler bu ülkeye bir başka bakardı. O zamanlar, bir baştan bir başa dağlarımız bağ, bağlarımız da Cennet bahçeleri gibi büyülü ve rengârenkti. Tekmil ovalarımız obalarımız, Hızır'la arkadaşlığa ermiş gibi hep canlı ve hep pırıl pırıldı.. oralarda bin rayiha ile eserdi esince rüzgâr.. ve sabâ her yerde misk ü amber sürünür gezerdi. Dost-düşman bin bir iştiyakla yamaçlarımızda tenezzühe koşar.. ve Çin'den-Maçin'den kopup gelen kervanların biri konar, biri kalkardı.

Gökteki ihtişamla yerdeki güzelliklerin ufuk teşkil ettiği bu dünyada, ışık ve renk arası gelip giden ruhlar, neşeyle daldan dala uçuşan kuşlar gibi hep şen ve şakrak; gönüller de Firdevslere koşmanın heyecanıyla soluk soluğa ve sımsıcaktı. Zaman zaman, Cennetlere açık bu sihirli dünyanın kapısında, tasavvurlarımız gidip gökler ötesi âlemlere dayanınca, sonsuzun güzellikleri gönüllerimizde nara atmaya başlardı.

Bu yemyeşil iklimin bağı-bahçesi, gülü-çemeni hayatımız gibi nabızlarımızda atar, dört bir bucaktan ruhlarımıza akıp gelen mânâlar, kulaklarımıza bir sihirli zemzeme fısıldar ve bizi sürprizlere açık yamaçlarda tenezzühe çağırırdı.

Gün gelip de dünyamızı çepeçevre saran bu ışık, ülke sınırlarını aşıp nursuz ve ufuksuzları kuşatınca, hiç güneş bilmeyen bu karanlık dünya, bir baştan bir başa fecir rengine büründü ve gece kuşları gibi harabelerde tüneyen bahtsızların yüzleri gülmeye başladı.. derken gönüllere eza saksağan sesleri bir bir kısıldı.. harabeleri okşayıp geçen ışık hüzmelerinden yarasaların gözleri kamaştı.. bütün canavarlar inlerine girip murakabeye daldı ve bütün yılanların zehirleri kursaklarına aktı. En karanlık düşüncelerin hüküm sürdüğü bu yerlerde, renk ve ışıktan Cennetlere yollar açıldı. Yer yer Firdevsî esintilerin çiçekleri okşayıp geçtiği, zaman zaman da dikenlerin güllere selâm durduğu yollar...

Gönüllerimizde iman ve azim, dillerimizde aşk u şevk türküsü, dem o dem şahlanmış yürürken, birdenbire bu muhteşem dünya öyle bir sarsıldı ki, altı üstüne gelmedik hiçbir şey kalmadı. Güneş sislere boğulup kayboldu.. renkler hüzünle inlemeye başladı.. yıldızların çehresini buz bağladı.. ay bu dehşetten

sapsarı kesildi.

Artık, esen rüzgârlar gül kokusu taşımıyor.. kuşlar, kuşçuklar neşeyle ötmüyor.. bülbüller hüzün mırıldanıyor.. akrepler kuyruklarını dikmiş nefretle dolaşıyor ve çalım satıyor.. yılanlar da ıslık ıslık yüreklere korku salıyordu. Evet, yeniden çemenler ağlamaya durmuş, yeniden goncalar zünnar bağlamış ve yeniden böcekler ağıtla inliyordu.. yeniden sesler hıçkırığa dönmüş, yeniden sevinçler sinelerde boğulmuş ve her yanda çığlık çığlık yeisin, kederin nağmeleri duyuluyordu.. yeniden gök-yer birbirinden kopuyor, arz başını alıp karanlıklar içinde yüzüyor ve yeniden sema belirsizleşip kaoslaşıyordu.. mesafeler merhametsiz ve gidip Kafdağı'na ulaşmıştı, emeller sarsık ve iradeler de felç olmuştu. Duygu ve düşünce tanımayan kaba ruhların üzerimize saldıkları zehirli oklar sinelerimizi delik deşik etmiş ve gözlerimizi de kan çanağına çevirmişti. Zayıf ruhlar sürekli sendeliyor, çelimsiz iradeler sağda solda geziyor ve oturmamış gönüller de tir tir titriyordu.. akıl hayret ve şaşkınlık vadilerinde tepetaklak, muhakeme de cinnet derelerinde hayale inci diziyordu. Dünya ve ukba saltanatının kapılarını açan sırlı anahtarları kaldırıp bir tarafa attığımız bu kapkara günlerde, altından hazinelerimize sırtımızı dönüyor ve gidip bakırcılar çarşısında cevher arıyorduk.

Bu sis ve duman içinde, kurnaz tilkiler aslan postuna bürünüp çalım satıyor; aslanlarsa gadr-ı hicranın demir pençesinde inim inim inliyor ve çaresizlik hırıltılarıyla acz besteliyorlardı.. saksağanlar uğursuz sesleriyle –dayansın kulaklar– habire nutuklar çekiyor; bülbüller, çorap gibi yuvaları içinde yutkunup duruyorlardı. Her yanda sessiz sessiz ahlar yükseliyor ve her yanda çaresizlik tesellisi içinde az buçuk canlılar dahi felç olup gidiyordu. Sabır fitneye yenik düşmüş, tevekkül ve Hakk'a itimat sebepler karşısında nakavt olmuş.. vicdan en tâli'siz günlerini yaşıyordu.

Evet artık, ne Cibril'in dolaştığı yerlerde hayat emaresi ne de Hızır'ın bıraktığı yemyeşil izlerden eser kalmamıştı. Düşünce ümide inat gidip gidip karanlık iklimlerde dolaşıyor, ümit düşünceden habersiz ve ölüm solukluyordu.

Tam bu zifiri karanlık içinde, biz bitkin, iradelerimiz de bîtâb yürürken, asırlar ötesinden Yüce Rehber'in sesi tın tın bir kere daha duyuldu. Nağmeleri kor gibi yakıcı, haykırışları yaman, solukları da gürül gürüldü. O, yoldakilere "Gel gel" diyor, âvâz âvâz bir şafağı müjdeliyor ve geçmişin şanlı yamaçlarına doğru yollar vuruyordu. Sesten, sözden anlayan herkes O'na doğru koşuyor.. mesafeler O'na ve arkasındakilere selâm duruyor ve her yana âdeta emniyet

yağıyordu. Yeniden gökler ve yer izdivaca hazırlanıyor gibi el ele ve yüz yüze gelmişti.. yeniden ruhanîlerle insanlar aynı safta birleşiyordu. Her sıkıntılı dönemde, varlığını başımızın üstünde bir güneş gibi hissettiğimiz Yüce Rehber –Allah gölgesini başımızdan eksik etmesin!– bizi bir kere daha vesâyâsı altına alıyor ve "ümmetî..!" deyip inliyordu.. vicdanlarımız da bu arş u ferşi çınlatan sese: "Sensizlik işimizi bitirdi.. mumumuz sönmek üzere; çerağın nerde?." çığlıklarıyla mukabele ediyordu.

Artık, O bir güneş gibi hep başımızın üstünde dönüp duruyor; bizler de birer sızıntı gibi bağrımızı o ışık kaynağına açıyor, O'nunla bütünleşmek ve O'nda fâni olmak istiyorduk. O, gürül gürül bir çağlayan gibi gönüllerimize akıyor; bizler de kendimizi o ummana salıyor ve damlaya derya neşvesini duyuruyorduk. O, geçeceğimiz yollara ışık saçan güneşlere denk bir ışık kaynağı, bizler de o ilâhî meşale etrafında uçuşan birer pervane.. O, dünya ve ukba mutluluğunu atının terkisine bağlamış bir Kutlu Yolcu, bizler de O'nun âzat kabul etmez köleleri.. O hayatını karanlıklarla mücadeleye adamış bir ışık insan, bizler de bu kavganın "hayhuy"una dem tutan alkışçılar olmuştuk.. O'nunla dolup taşıyor, O'nu solukluyor, O'nu yudumluyor.. O'nun arkasından coşuyor, O'na intisabın gururuyla şahlanıyor ve O'nun zaferleriyle şahlanıp kendimizden geçiyorduk. Evet, O'nun sayesinde bir kere daha kefeni gömlek yapıyor, bir kere daha ölüm çukurundan kurtuluyor ve bir kere daha tipiden-borandan yakayı sıyırıp bahara eriyorduk...

Aslında bu, ilk değildi; son da olmayacaktı. Dünya kuruldu kurulalı, kışları baharlar, geceleri de gündüzler takip edip durmuştu. Biz ve zamanımız da bu "devr-i dâim"in dışında kalamazdık.. kalmadık da. Hatta eğer bizler, vefasızlık edip sebepler planında bir kenara çekilseydik, bir kısım vefalı gönüller hatırına yine her yana nurlar yağacak ve ilkinde olduğu gibi yine ışık gelip karanlığı boğacaktı.

Şu anda yeryüzü, tekmil yağmur duasına hazırlanmış gibi, urbalar altüst olmuş, eller aşağıya doğru çevrilmiş.. gözler ümitle açılıp kapanıyor ve yanık sineler, güftesiz bestelerle hafakanlar mırıldanıyor... üst üste yığılıp yeryüzünü şefkatle seyreden ruhanîlerin gözleri damla damla.. bilfarz, bulutların suyu tükense bile, sebepler ötesi âlemlerden gelecek rahmet esintileri, yeryüzünü Cennetlere çevirecek ve her şey gibi bizim de hasret ateşlerimizi söndürecektir.

Hele bir fasıl daha geçsin; varsa vicdan u iz'anın, sen de göreceksin sabahın nurdan hançerini zulmetlerin bağrına sapladığı günü ve dört bir yanın diriliş

türküleriyle inlediğini.

Şimdi gel sen de dikenler içinde olsan bile, gül türküleri söyle! Çevrene yumuşatıcı nefeslerle bir şeyler fısılda! Toparlan, gönlüne açıl ve gelip ruhunun üzerine çöreklenen rahatlık cadısını kov! Âh u enîne hasret seccadene koş ve iniltilerini gözyaşlarınla nefeslendir! Nefeslendir ki, bu âh u efgân ve bu mübarek damlalar, değil muvakkat karanlık ve dünyevî ateşleri, Cehennemin kıvılcımlarını dahi söndürüp, ateşin bağrında "berd u selâm"lara inkılap edecektir. Çevrendeki sisten-dumandan endişe edip geri durma! Atmosferine çarpan şahaplarla sarsılma! Feleğin dölyatağında gerinen mutlu yarınları gör ve rüyaların Hira'sında, hülyaların Tûr'unda Sonsuz'dan gelen nefesleri duymaya çalış! Çalış ki, gönülleri pervaneliğe alıştıran dünkü renk ve ışık, eskisine denk bir tülleniş sath-ı mâiline girdi bile. Çalış ve çerağını, o ışıktan tutuştur; bir karanlık bucağı da sen aydınlat! Karanlığa sövmek değil, ışık yolunda bir mum yakmak mârifet..! Yarasaları yarasalarla baş başa bırak! Akrebin kuyruğunu kırıp kendi ağzına sok ve her gün biraz daha ışığa doğru kayan şu tâli'li dünyada bizlere ruhun bestelerinden bir şeyler mırıldan!

Milletin Yolunu Kesen Kanlı Kâbus

Sen karanlık düşüncelerin esiri, ikide bir zamanın çıkmazına düşen ve elli defa burnunu yerlere sürtmeden kendine gelmeyen içi geçmiş ruh.! Sürekli ufuksuz.! Bilinmezlere yelken açan sarhoş ve şaşkın kaptan.! Diyelim ki, bir iki adım öteden habersiz yaşıyorsun –rakip tanımayan ve herkese tepeden bakan hâlinden utan!– ayağının altında magmalar gibi gürleyen ve çevreye dehşetler saçan, lavlar gibi köpürüp göklere yükselen şu kıyamet emarelerini de mi duymuyorsun?. Söyle bana Allah aşkına, yoksa sen gerçek bir kıyamet mi bekliyorsun! Son bir iki asırlık kızıl kıyametlerle dahi kendine gelmediğine göre, pek uyanacağa benzemiyorsun!

Şimdi istersen uyu; çünkü bundan sonra kopacak kıyamet senin kıyametin olacaktır! Evet, yakın bir gelecekte sen, sırtında bir kambur gibi tarihî mesuliyetlerin, derdest edilip tarihleşeceğin gayyaya götürülürken, senin ihmaline, senin iğfaline, senin hıyanetine uğramış, bütün ihmalzedelerin, bütün iğfalzedelerin, bütün hıyanetzedelerin kahredici bakışları, çıldırtan çığlıkları ve arş-ı adaleti ihtizaza getiren tazallümleriyle, ölüp ölüp dirilecek ve "Keşke, ben de toprak olsaydım!" deyip inleyeceksin..!

Bir mutlu gelecek adına her hâdise, tıpkı bir sihirli beyan, bize bunları anlatıyor.. sezebildiğimiz kadarıyla, vak'aların perde arkası böyle büyülü bir değişikliği haber veriyor.. daha şimdiden kulaklarımıza kadar gelip ulaşan tatlı bir mûsıkî veya ürperten bir uğultu, bize, ayrı ayrı bu iki hâdiseden çok sesli bir şeyler mırıldanıyor: Bütün batı ve batı patentli medeniyetler, kâbuslu bir bekleyişten sonra, şimdilerde ürperten bir ölüm çukuruna, bir girdaba doğru kaymaya başladılar bile...

Sen, "çağdaşlık", "çağ atlama" nakaratıyla kendi kendini avuta dur; kazanç, gelir dağılımı, refah, mutluluk, keyif, neşe gibi gevezeliklerle teselli olmaya devam et; beraberlerinde bulunmayı şeref saydığın "çağdaş" dünyaların arş-ı nizamlarından kopup gelen sûr sesi çoktan bir korkulu rüya gibi her yanı sardı...

Aslında senin, çağdaşlığın da, çağı yakalaman da sadece bir züğürt tesellisi ve kendi kendini aldatma; senin icraatın sırf bir taklit ve başkalarına bakıp geviş getirme; idaren de, kurtları çobanlığa yükseltip, çobanları da sürüleştirmekten ibaret. Yakın tarihimiz itibarıyla senin bu kabîl hataların, sayılamayacak kadar çok, ağıza alınamayacak kadar da utandırıcı olmuştur. Evet sen, dünden bugüne bir kerecik olsun hatalarını aşamadın.. aksine "hatamı

aşayım, onu zihinlerden sileyim" derken, ikinci bir hata işledin.. işte milletçe, son bir-bir buçuk asırlık sarsıntı, perişaniyet ve buhranlarımız da, senin sebebiyet verdiğin bu "hatalar fasit daire"sinin bir ürünü.. belli aralıklarla gece baskınların, kendi milletine karşı güç denemelerin, aşağılık duygusunun verdiği tuhaf bir ruh haletiyle, sık sık kendini ispatlama gayretlerin de onun ayrı bir buudu! Tarihin hiçbir devrinde, hiçbir bahtsız millet, bu kadar çok felaketin, bu kadar dar bir zamana sıkıştırıldığını görmemiştir. Ey, kinin, nefretin, garazın, muhakemesizliğin âzat kabul etmez kölesi! Ey, kendi tarihinin sayfalarını kanla kirleten tarihin kanlı delisi.. cinnetin de bir sınırı olmalı değil miydi!?

Evet, yirminci asra doğru gelinirken, bütün dünyada, farklı buudlarda ve gözle görülür şekilde ciddî değişiklikler gözleniyordu.. ve bu kaçınılmazdı da. Ne var ki, aynı dönemde bizde, içtimaî, iktisadî, siyasî bünyenin yenilenmesi adına, zamanın hiçbir diliminde, tarihin hiçbir çağında eşi-benzeri görülmemiş bir ihtilal humması yaşandı. Vâkıa, çokları tarafından hâlâ büyük bir hâdise, bir tarihî başlangıç gibi gösterilmek istenen ve insanlığa çok yararlı olduğu vehmedilen Fransız İhtilalinden bu yana, bütün dünyada olduğu gibi, ülkemizde de belli bir tempo ile devam edegelen bir yıkma, bir değiştirme, bir yeniden şekillendirme gayretleri vardı; ama, asrımıza gelince bu hareket daha da hızlandı, daha da aşırılaştı ve milletimiz için âdeta bir kanlı kâbus hâlini aldı.

Mâbed ve saray, kalblerden, kafalardan silinirse, insanlığın duyguda, düşüncede hürleşeceği ve böylece insanî değerlere uyanacağı vehmediliyordu.. hatta biz, bahtsız bir zaman diliminde bu dramın acı acı yaşandığını da gördük; gördük ama, umduklarımızdan hiçbirini elde edemedik.. elde etmek şöyle dursun, kaybettiklerimizin haddi hesabı yok. Her şey altüst olduktan sonra, mâbed ve saray otoritesinin vârisi olduğunu iddia eden bir sürü otorite heveslisi türedi: Millet, halk, devlet, parlamento, işçi, bürokrat ve yer yer kendini hissettirme çıkışları yapan askeriye bu mirasçılardan sadece birkaçı...

"Kuvvet hakta olmalı" yoksa, istibdâdı yıktık diyenler onu daha geniş bir zemine yaymış ve önü alınmaz hâle getirmiş olurlar. Bizde de öyle oldu; gidenler, milletin beklentilerini veremeden gittiler; gelenler de bir sürü şerlerle geldiler.. peygamberlerin sundukları mesajlarla doğup gelişmiş bulunan kolektif duygu ve davranış nizamını altüst eden yenilik hareketleri, mâbed yerine apartmanı, Mâbud'un marziyatı yerine de, ferdin hevâ ve hevesini, beden ve cismanî hazlarını yerleştirdi. Bu dönem itibarıyla idi ki, Kur'ân'ın "eşref-i

mahluk” diye tanıyıp tanıttığı insanoğlu, yiyen-içen-hazmeden-uyuyan-cinsî arzularını yaşayan ve ıtrahta bulunan sefil bir varlık durumuna düşürüldü.. ve yine bu dönemde, üzerinde kıymet ifade eden hiçbir çizgi ve tarihî iz, geçmişe ait hiçbir hatıra ve olgunluk emaresi bulunmayan bu alabildiğine şapşal ve ablak yüzlü düşüncenin elinde, eski değerlerin hepsi tapanlanıp[1] gitti; yerlerine de hiçbir şey konamadı. Zaten inkârcı ve nihilist bir dünya görüşünün boşluğundan ve hevâî üslûbundan, başka bir şey de beklenemezdi...

Evet, diyebiliriz ki, bu sisli-dumanlı dönemde, ferdî, içtimaî pek çok şey vaad edilmiştir; ama, bunlardan hiçbiri gerçekleştirilememiştir. Aksine, bütün millî, dinî ve tarihî değerler yıkılmış ve onların yerini de ürperten bir mazi hasreti ve içlerimizi endişe ile dolduran bir gelecek kuşkusu almıştır. Şimdi, sinelerimiz her tarafta, kanlı gözlerle kendi dünyasını ve kendi üslûbunu arıyor.

1 *Tapanlama:* Ekilmiş tarlada, tohumun örtülmesi için toprağın düzlenmesi.

Işık Evlerde Hayat

En derin ledünni güzelliklere açık saniyeler, ruhun isteklerini çoğaltarak ve inkişaf ettirerek geçen dakikalar, gönüllere genişlik salıp sonra da sonsuzlaşan saatler, çağımızda dünyanın en güzel, biraz da muhataralı yerleri olan "ışık evler"e çok yaraşır.

Her akşam, işinden, okulundan, dairesinden ayrılıp bir "vaha"ya koşuyor gibi, ışık evlere koşup gelenler, bu evlerin kendilerine has büyüleyici duygularına dalar, şurada-burada zihinlerine ilişen kötü duygu ve tutkulardan sıyrılır, başları Cennetlere ulaşmış gibi derin bir huzûra ererler. Her akşam ve her vazife dönüşü, ışık evlerin müdavimleri için, hayata yeniden dönüş ve kendilerini idrak ediş demektir. Onlar, her yirmi dört saatte bir kere yeni bir *"ba'sü ba'del mevt"* görür, ruhlarındaki Cennetlerde dolaşır ve renkli tâli'lerine tebessüm eder, kendilerinden geçerler.

Biz hepimiz, mâbedleşen bu ışık evlerin gölgesinde var olmanın, yaşamanın, ümitlenmenin, ölçülü bulunmanın ne demek olduğunu daha iyi anlar, kendimizce hayatı daha derinden kavrar ve varlığı daha farklı buluruz. Güya her gün onlara ulaşacağımız "âna" kadar birer kadavraymışız da, onlara ulaşınca, Kudret'ten ilâhî nefhalara ermiş gibi dirilip, başkalaşıp ötelere uyandığımızı ve birer mânâ insanı hâline geldiğimizi hissederiz. Sanki onların içinde geçirdiğimiz her dakika, sonsuz zamandan bir parçaymış gibi, ruhlarımızda ebediyet duygularını deşer ve gönüllerimize hayat üfler geçer; geçer de bu sihirli esintilerin, bu tılsımlı tesirlerin altında hayatı, daha bir başka hisseder ve daha bir başka yaşarız.

Bizler, çok defa bu sihirli muhitte, hazların en erişilmezine, itminan ve sükûnun en baş döndürücülerine erer, her şeyi bir aşk u şevk neşvesi içinde tanır, duyar ve kendi kendimize: "Yoksa bu yaşadığımız hayat Cennet hayatı mı?" diye mırıldanırız.

Ben şahsen, ışık çağından bu yana, varlığını Cibril'in emniyetle açılıp-kapanan kanatları altında sürdüre gelmiş bu nurdan evlerde akıp duran zamanları, onların hususî şivesini her zaman kanımda ve âsâbımda hissetmişimdir.

Bizler, sağımızda-solumuzda bizi tazyik eden hâdiselerin dertle mırıldandığı, sinelerimizin isyanla sükût ettiği, zamanın, tıpkı meflûç bir insan gibi ayaklarımızın dibinden sürüm sürüm gelip geçtiği ve simsiyah yeislerin

ruhlarımızı hırpaladığı hemen her zaman, Allah adının müzakeresiyle kanatlı bu mübarek evlere koşmuş; koşup sonsuzun sırlı kapılarını zorlamış; Hakk'ı zikretmek maksadıyla meleklerin teşkil ettiği bir korodaymışız gibi gönüllerimizin aşk u hasretini mırıldanmış ve en galeyanlı hislerle coşmuşuzdur.

Bizler, vücudumuzun, mahiyetimizin hudutları bütün bütün eriyerek, sonsuzla aramızdaki engellerin yok olduğu, her şeyin sihirli bir açılış, bir iç içe akış ve bir buudlanışla sırlaştığı bu ışık evlerin hakkını verdiğimiz dakikalarda, ruhlarımızın metafizik güzelliklerle dolduğunu ve akıllarımıza hep ötelerin gösterildiğini hissetmişizdir.

Hepimiz, pek çok ev, apartman, yalı, köşk ve villa görmüşüzdür. Ama, bunların hiçbiri bana, her zaman, Hazreti Nuh'un tufanlar içinde yol alan gemisine benzettiğim ve bir yeis-kasvet zemininden fışkırıp çıktıkları halde Cennet yamaçlarına açık olan bu evlerde duyup tattığım doygun hissi vermemiştir. Öyle zannediyorum ki, dünyada, en tesirli zevkler, en baş döndürücü lezzetler, en canlı şiirler, en tatlı mûsıkîler ülfete, ünsiyete yenilseler de, her zaman sonsuza açık bu ışık evler, gönüllere bakan derinlikleri ve gözleri kamaştıran renkleriyle ebedlere kadar pâr pâr parıldayacak ve ülfetler karşısında renk atmayacaklardır.

Müslümanca Yaşama

Her beşerî sistem ve beşerî düşünce tarzı, ne kadar uzun ömürlü olursa olsun, zamanla eskir, bayatlar, cazibe ve güzelliğini yitirir ve bıkkınlık hâsıl eder; ama, Müslümanca yaşama ve Müslümanca düşünce tarzı öyle değildir. İnsan onda, eğer ruhunu tam hazırlayabilmişse, alışılmış şekil ve formüllerin ötesinde, tıpkı baharlarda, tabiat kitabının çehresinde parıldayan bir güzellik ve cazibe ruhunu, çağlayanlarla fışkıran sonsuzluk düşüncesini, semaların mavi derinliklerinde tütüp duran ebediyet duygusunu bulur ve başı Cennetlere ulaşmış gibi olur.

Müslüman olarak doğup büyümek ve ruhuyla onun hususî şivesini duyup tatmak bir tâli' eseri ve bir bahtiyarlıktır. Onun yumuşak, aydın ve feyizli iklimini tanıma fırsatını bulamayanlar, bütün bir hayat boyu sevgilisinden mahrum kalmış birinin yalnızlığı içinde, "Bu sahra benim, şu sahra senin." der koşar.. "Dîde giryân, sine püryân, akıl hayran", "Şirin" der sızlar, "Leyla" der gözyaşı döker.. gözlerinin feri biter, dizlerinin dermanı tükenir; ama neticede, bir çuvaldız boyu dahi yol almadığını görür.. başı açık, ayağı yalın hayalleri ile olduğu yerde saydığına muttali olur ve hasretle inler.

Bazen hiçbir şey bilmeden yola çıkıp da, belli bir süre sonra fıtrat ve tabiatın rehberliğinde kendi ham hayallerinden kurtularak, fıtrat yolu İslâm'la tanışanlar da çıkabilir ki, bir bakıma bunun da kendine göre bir güzellik ve bir cazibesi vardır. Hatta ülfet ve ünsiyet gölgesi henüz üzerlerine düşmemesi bakımından, böylelerinin Müslümanlığında ayrı bir tat, ayrı bir tazelik ve ayrı bir taravet de olabilir. Ancak, böylesi çok ve yaygın değildir. Umumiyetle, ondan uzak yerlerde neşet edenler, onu kendi özüyle, kendi şivesiyle bilemez ve kendi orijini, kendi hususiyetleri ile tanıyamazlar. Zaten başından bu yana belli yanlarıyla "âbâ-an-ced" hep vicâhî intikal eden bir kültür başka türlü de olamazdı.

O, lâhutî soluklarını duyurabildiği dünyanın ve o dünya insanının Cenneti gibidir. Onu şuurlarıyla tartıp tanıyanlar, onda, başka hiçbir şeyde rast gelemeyecekleri harikalar bulur ve harikalar tanırlar. Bu şuurla onun ışıktan ikliminde dolaşanlar, geçtikleri her yerde yol boyu sihirli çeşmelerin aktığını görür.. suların, rüzgârların, dağların, ovaların dile gelip onunla konuştuklarını duyar ve bütün şanlı geçmişi onun ruhuna sinmiş bir ses, bir mûsikî gibi hisseder.. geçen günleri, değişen renkleri, hiç geçmemiş, hiç değişmemiş gibi,

onun aydınlık atmosferinde tekrar ber tekrar yaşarlar.. ve âdeta her fâni ruh onda ölümsüzlüğün bir buudunu bulur ve ötelerdeki ebediyetine menfezler açmış olur...

Şurada-burada serseri gezen ruhlar, ne zaman onun ünsiyet esintili sinesine dönseler, kendi kendilerine, "İşte rüya ve hülyalarımızda aradığımız dünya!" der; düşünce ve ihsaslarını onun baharlar gibi engin, canlı ve renkli iklimine salar, fâniliğe rağmen ölümsüzlüğe uyanırlar.

Onun yakuttan havası, ışığı ve sihirli atmosferine girenler, çok defa, "Neden insanların çoğu bu cennetâsâ dünyaya karşı lakayt kalıyor ve nasıl olur da insanlık, iliklerine kadar işleyen onun bu diriltici soluklarını duymuyor..?" demeden kendilerini alamazlar. Evet, o, böyle derinden derine ruhun bütün ihtiyaçlarını söylerken, en derin, en hüzünlü bir ses olarak gaflet ve dalgınlıklarımızı delerken, nasıl oluyor da bu büyülü sese, bu coşturan soluğa karşı alâkasız kalabiliyoruz! Nasıl oluyor da hayatı idrak ettiğimiz günden bu yana, onun gözümüzün önünde ördüğü, parlattığı, o hoş ve gönülleri hoplatan güzellikler şiirine karşı duyarsız olabiliyoruz!

Onun dünyasında her şey bir aşk büyüsü ile sihirli gibidir. Gündüzler, bu masmavi âlemin büyüsü içinde doğar, aydınlanır ve sinelere bir bir boyasını çalar, öyle gider.. geceler insanın derinliklerine matkaplar salıyor gibi en düşündürücü duygularla gelir, gönüllere bir avuç kor atar-geçer.. sabahlar insanı en tatlı ses, rayiha ve esintilerle kucaklar.. bağ ve bahçelerden yükselen çiçeklerin kokuları, damla damla sağdan soldan dökülüp gelen kuşların cıvıltıları ve yer yer gölgeler gibi bir belirip bir kaybolmaları.. zaman zaman gerçeklerin gölgelere karışması, vakit vakit de gölgelerin gerçekleşmesi, evet, bütün bunlar âdeta bir hayret ve ürpertinin besteleri gibidirler.

Düşünce dünyasıyla bu seviyeyi yakalayabilenler, kendilerini Cennet yamaçlarında seyr ve tenezzühe çıkmış gibi hisseder, gönüllerinde ebedî var olma ve aşkın nefeslerini duyar, sonsuzluk için yaratılmış olmanın hazları ile büyülenir giderler.

* * *

Her şey doğar, olgunlaşır, devrini tamamlar ve yaprak yaprak solar-gider; ama, İslâmiyet, hep aynı tazelik içinde parlar durur ve bir civan gibi gerilir, gülümser.. evet, o her zaman gençtir, kuvvetlidir, canlıdır ve bizim fâniliğimizi aşan bir üstünlüğü vardır. Ara sıra bir kısım şiddetli rüzgârlarla sarsılıp

sararmış gibi görünse de, gerçekten sarsılıp sararan onun kusurlu temsilcileri bizlerizdir. Yoksa onun ezelî âlemi, sürekli parıltılı, tılsımlı ve göz kamaştırıcıdır.

Onu gerçekten temsil edenlere gelince, onlar hep, derin bir vuslat hazzı içinde coşar ve güzelliğin, cazibenin en doyurucularını, en ledünnilerini birden ve kesintisiz yaşarlar. Her an ötelerden üstlerine dökülen ışıklarla, tıpkı bahar yağmuruna bağırlarını açmış çiçekler gibidirler. Onların çevrelerinde her an bir başka renk, bir başka ışık ve bir başka ahengin şarkıları duyulur. Sanki gönüllerinin bir yanına Itrî veya Dede oturmuş da onlara mâhurdan fasıllar söylüyor gibi, içlerinden bir kısım nağmelerin kopup geldiğini duyar.. bu sese ses katar ve kendilerinden geçerler.

İnancın bu masmavi dünyasında, gençlik ve sıhhat eriyip gitse, yaşlılık ve firak hissi poyraz gibi esmeye başlasa, her yandan ayrılık gonkları duyulsa; o içli günler sönüp yerlerini serin, karlı-buzlu hicran geceleri alsa, her yandan ayak sesleri kesilip sessizlik konuşsa; zaman, mekân, renk ve ışığın birbirine boşalması bütün bütün esrarlaşsa, hayatın Müslümancasıyla kanatlı bir ruh, muharebe meydanında hasımlarını bir bir yere sermiş ve sancağını düşmanın sinesine saplamış bir muharip gibi, imanından kaynaklanan "anilmerkez" bir güçle bütün bu menfi (olumsuz) yönleri en rahat şekilde savarak ruhundaki Cenneti yaşayabilir. Hatta bir ölçüde bu seviyeyi yakalamış olanların ruh ve his dünyaları, hayatın hazanında daha da güç ve derinlik kazanır.. düşünce ve hülyaları daha da kanatlanır; sanki maddiyat ve cismaniyetten sıyrılarak ışık ve buhar hâline gelmiş gibi semavileşir ve sonsuzlukla daha da içli-dışlı olurlar.

Hayatın bu son demlerinde, en çok sevdiğimiz şeylerden ve sevdiğimiz kimselerden ayrılışların, ruhlarımızı sarsarak, gönüllerimizi kırarak bizler de fânilik hissi ve ümitsizlik uyarmasına, uyarıp his dünyamızı karanlıklara boğmasına karşılık, sinelerimizden çığlık çığlık yükselen öteler arzusunun, ruhlarımıza kök salmış *"ba'sü ba'del mevt"* akidesiyle buluşup birleştiği nokta öyle müthiş bir güç ve ümit kaynağıdır ki; insanın içinden kopup gelen ve bütün bir gönlü söyleyen hiçbir şiir, hiçbir mûsıkî bu kadar içli, bu kadar derin ve bu kadar güzel olamaz.

Bunlar, insan ruhuna hitap eden mahrem birer lisandır; ifadeleri de, bildiğimiz muayyen kelimelerden ses ve söz almaz. Cümleleri, ötelerden akıp gelen mânâlardan örülmüş bu dil, gerçek ruh insanlarının ve ledünni zevk erbabının anlayabilecekleri, malzemesi fizik ötesi sesler ve sözlerden alınmış

bir ilham dili ve bir melek lisanıdır.

Bu dil ve bu beyanın dalgaları arasında, yer yer gönüllerimizi bir ümit, bir sihir ve bir sevda sarar; gözlerimiz, ukbanın mavi, parlak ve başımızı döndüren güzellikleriyle dolar, derken kulaklarımızda, aşkın ve güzelliğin çınlayan mûsıkîleri duyulmaya başlar...

Kendi Derinlikleriyle İnsan

"Muhakkâr bir varlığım!"
diyorsun ey insan eğer bilsen.
(M. Âkif)

İnsanın en önemli yanlarından biri, onun kendi kendinin şuurunda olması ve kendi kendini kontrol edebilmesi olsa gerek... Ne gariptir ki, çoğumuz itibarıyla en fazla ihmal ettiğimiz husus da budur.

Evet, sık sık kendini kritiğe tâbi tutan kaç insan gösterebilirsiniz? Kaç insan gösterebilirsiniz ki, zaafları-kabiliyetleri, boşlukları-güç kaynakları, kaybettikleri ve kazandıklarıyla her gün bir kere daha yeniden kendini keşfediyor ve kendi derinliklerinde dolaşıyor? Muvakkat bir hayret, geçici bir tecessüsle değil, hatta fenalıklarını deşeleyip kendini aşağılamak suretiyle de değil, belki, benliğini araştırma ve tanıma ihtiyacıyla, nefsini karşısındaki bir kanepeye oturtup, sonra da insaflı, hâzık ve rasyonel bir hekimin hastasını muayene etmesi gibi, onu gerçekçi bir anlayışla ele alan kaç fert gösterebilirsiniz.

Sokrates'in medresesinin alnına yazılı olduğu söylenen.. ve kendisinin de sık sık tekrar ettiği, "Ey insan kendini bil!" sözü, dünya kadar hikmete açık ilim yuvalarında bir bayrak gibi tüllendikten sonra, seyrini bizim tasavvuf mekteplerimizde sürdüren, sürdürürken de, lahut buudlu az bir değişiklikle, "Kendi benliğinin sırlarını kavrayan Rabbini de bilmiştir." şeklini alan bu ulu söz, bilmem kaç kadirşinas yorumcu ve kaç seviyeli temsilciye rastlamıştır..? Ben sayılarının çok fazla olacağına ihtimal veremiyorum.

Kendinden habersiz kendine yetmezlerin ve kendini keşfedememiş dar ufukların, başkalarını ve başka şeyleri bilmeleri imkânsız; onlar hakkındaki hükümleri de sathî ve tutarsızdır. Bir baştan bir başa küre-i arzın temâşâsı, dağların mehîb ve vakur konumları, nehirlerin ebediyet duygusuyla inleyen çağıltıları, semanın her gün ayrı bir donanma gecesi gibi insanın rikkatine dokunan, onu büyüleyen en sehhâr, en baş döndürücü armonilerden daha sihirli ışık ve derinlikleri.. sonra bütün bu tenteneli perdeler arkasında sürekli bize ışıyıp duran ve vicdanlarımıza gamze çakan sonsuzluk televvünleri, gerçek mânâ ve değerlerini ancak insanın derûnundaki mârifet prizmasından geçirilmek suretiyle elde edebilirler. Yoksa, Levh-i Mahfuz tezgahında dokunmuş şu her biri birer mücessem lâfiz ve mânidar kelimeler mecmuası olan topyekün varlığın bir mânâ ifade etmesi şöyle dursun, kaostan farkı kalmaz.

İnsan, dikkatleri üzerine çektiği günden bu yana, sathî ve derinden, kabaca ve hassasiyetle, kuş bakışı ve etraflıca pek çok defa ele alınmış, üzerinde durulmuş.. fizikî ve ruhî, cismanî ve kalbî, hissî ve aklî yanlarıyla tekrar tekrar değerlendirilmiş önemler üstü öneme hâiz bir varlıktır. Ancak o, bazen, bal-kaymak gibi şirin, bazen öğürtü hâsıl edecek kadar cıvık ve müteaffin.. bazen sonsuza açık ve âdeta nâmütenâhî, bazen aptallığıyla sınırlı ve dapdaracık.. bazen tevazu ve mahviyetiyle sımsıcak, bazen kibir ve gururuyla takır takır ve yapayalnız.. bazen olabildiğine sinsi ve hâin, bazen alabildiğine açık, şeffaf ve emniyet buğulu.. bazen bencil ve ego yörüngeli, bazen diğergam, fedakâr ve engin himmetli.. bazen vahşi, mütecaviz ve gaddar, bazen munis, hakperest ve merhametli.. bazen sahte, mürai ve mütebasbıs, bazen yürekten, muhlis ve dobradop.. bazen basiretli, müdrik ve bakış zaviyesi sapasağlam, bazen de miyop, aptal ve şaklaban gibi birbirinden çok farklı ve birbirine zıt sıfatlarla karşımıza çıkar. Bütün bunlara rağmen o yine insandır.. ve bu farklılıkların, bu zıtlıkların temelde onun özüyle alâkası da yoktur. Temelde onun özüyle alâkası olmadığı gibi, bazılarının zannettiği şekilde onun iç güdüleriyle, korunma insiyakıyla ve üreme sevk-i tabiîsiyle de hiç mi hiç alâkası yoktur.. ve aynı zamanda bunları, insanın, kendi kendini ne yapmak istiyorsa o olduğu (eksistansializm) düşüncesiyle irtibatlandırmak da kat'iyen doğru değildir.

Ondaki bu televvün, daha yaratılırken her şey olmaya müsait ve "a'lâ-yı illiyyîn"den "esfel-i sâfilîn"e kadar hem nâmütenâhî yükselmelere hem de korkunç alçalmalara açık hususî fıtratında.. ve mahiyetine hem ruhanîlik hem de nefsanîlik nüvelerinin yerleştirilmesinde; dolayısıyla da, insan tabiatının ezeliyet hedefli ve peygamber yörüngeli bir gayeye yönlendirilebilmesinde veya yönlendirilemeyişinde.. ruhundaki insanî cevherlerin idrak edilişinde veya edilemeyişinde.. özündeki potansiyel gücün sezilip değerlendirilmesinde veya değerlendirilemeyişinde.. ledünnî derinlikleri araştırılırken kalbin katmanlarına inilişinde veya inilemeyişinde.. iradenin hakkının verilişinde veya verilemeyişinde.. şuurun perde arkası sırlarının sezilişinde veya sezilemeyişinde.. hissin mâverâiliğe yönlendirilişinde veya yönlendirilemeyişinde.. vicdan mekanizmasının işleyiş keyfiyetinin bilinişinde veya bilinemeyişinde aranmalıdır.

Hayatlarını ruhun enginliklerinde, kalbin derinliklerinde ve her zaman vicdan eksenli sürdürebilenler, yer yer tabiatlarının bir yanındaki tümseklere, fıtratlarının çevresindeki dikenlere takılsalar da hep "a'lâ-yı illiyyîn"e doğru

yürürler. Bütün ömürlerini beden ve cismaniyetin mahbesinde geçirenler ise, bir girdabın etrafında dönüyor gibi, her an biraz daha gayyalara gömülür ve hep “esfel-i sâfilîn”e doğru sürüklenirler.

İnsanı sadece aklıyla, şuuruyla, şuuraltıyla, hayvanî ihsaslarıyla veya içtimaî temayülleriyle ele alanlar, onun özüyle alâkalı hiçbir şey söyleyememiş, ciddî hiçbir şey ortaya koyamamışlardır. Bir şey söyleyip, bir şey ortaya koymak şöyle dursun, onu iyice müphemleştirmiş, muğlâklaştırmış ve âdeta bir ucube hâline getirmişlerdir. Bu akl-ı evvellerin kimine göre o “düşünen hayvan”, kimine göre, hayatı, sindirim-dolaşım-ıtrahata göre programlanmış bir hayatzede, kimine göre de her şeyiyle cismanî hazlara göre planlanmış, şuuru da, şuuraltı da “libido” mezbeleliği ve insanda öğürtü hissi uyaran cıvık bir varlık...

Oysaki, mahiyetinde aklın da, şuurun da, şuuraltının da, içtimaî temayüllerin de önemli birer yeri bulunan insan, bütün bunların verâsında, –o ister, kader de yoluna su serperse– dünyada her şeyi aşabilecek mahiyettedir.. ve zaman zaman aşmıştır da. Evet o, hem kendini hem de bütün cihanları aşabilecek bir iç dinamizme sahiptir. Eğer cevherinde bulunan o sırlı, sihirli güç ve imkânları, bütün o güçlerin, o kuvvetlerin, o imkânların gerçek kaynağına yönlendirebilse kendini de aşar, fâniliği de aşar ve varlığın kokan, çürüyen, dağılan bütün değersiz parçalarına, değerler üstü mânâ ve mahiyet kazandırarak onları ebediyete namzet hale getirebilir.

Bugün, göklerdeki yıldırımları avuçlayıp insanlığın istifadesine sunan, atomun o küçüklerden küçük dünyasına girip partiküller âlemine seyahat düzenleyen, milyonlarca sene ötelerdeki âlemlerle diyaloga geçip bu uzak mesafelerdeki varlıkları gören, işiten, hatta getirip gözler önüne seren.. Duygularıyla, düşünceleriyle, tasavvurlarıyla, keşif ve icatlarıyla mesafeler üstü mesafeleri aşan insan, kendini hayvanî meralarda aramanın ve özündeki mânâ ve muhtevayı anlayamamanın cezasını çekiyor. Onun bütün vahşeti, bencilliği, hak-hukuk tanımazlığı, ihtirasları, nemelâzımcılığı, rahata düşkünlüğü, rehavet zaafı bu inhirafında aranmalıdır.

Evet o, dünyaları aşan dehasına rağmen, kendini yanlış mânâlandırmanın, yanlış yorumlamanın kahrına uğramıştır.

* * *

“Avâlim sende pinhandır,

cihanlar sende matvîdir."
(M. Âkif)

İnsanı bedeniyle ele alan ve ona cismaniyet buudlarıyla yaklaşan düşünce, protoplazmanın yaratılışından bugüne kadar bütün tekâmül vak'alarını, sadece ve sadece biyolojik bir gelişme olarak görmüş, transformizm vadilerinde dolaşmış, evolüsyonla zifaf olmuş; dolayısıyla da insanoğlunu hayvan seviyesine indirmiş, onu hayvanlar arasında aramış ve antropolojiyi de bir ahır, bir tavla nizamnamesi hâline getirmiştir.

Durum böyle olunca kendini hayvanlardan bir hayvan sayan insanın gaye-i hayali ve kıymet idealleri, fayda, keyif, eğlence, şahsî çıkar, daha doğrusu hayvanî bir mutluluk olacaktır. Dolayısıyla da bu faydayı sağlayan faaliyet türü, bu keyfiyet ve bu neşeyi temin eden teknoloji ve bu cismanî refaha hizmet eden imkânlar insanın değerler listesinin başına geçecek.. ve hemen her şeyin önünde, her şeye fâik bir hızla gelişecektir. Tabiî böyle bir değerler nizamı, daha doğrusu bu değerler kargaşası içinde de ne seviyeli bir düşünce insanı, ne azimli bir ilim adamı, ne de gayretli bir sanatkârın yetişmesi düşünülemez. Yetişenler de ya bir kısım şahıs ve kuruluşlara tabasbus ve dilencilikte bulunacaklar veya devlet kapısında asalak durumuna düşeceklerdir. Zannediyorum, yakın tarihimiz itibarıyla durum hep böyle olmuştur.

Bugün, insanımızı kıvrım kıvrım kıvrandıran maddeci medeniyetin, bütün bunalımların kaynağı olduğu bedahetini inkâr edecek kimse çıkmaz. İlmî vak'aları karanlık faraziyeler üzerine kuran.. fiziğin temellerini sisli-buğulu bir zemine bina eden, plastik sanatlar ve edebiyatta bize ait her şeyi yıkan ve her şeyin içine mutlaka bir parça hezeyan ve cıvıklık pompalayan.. bin seneden beri "bünyan-ı marsus" gibi devam edegelen bütün içtimaî müesseseleri temelinden sarsan.. idare ve politikayı korkunç bir yalan ve aldatma arenası hâline getiren.. aileyi toplum bünyesinde bir kanser hücresi şekline dönüştüren.. evet, bütün bu buhranlar yumağı medeniyetin insanlığa kaybettirdikleri, kazandırdıklarından daha fazla olduğu gibi, bir millet olarak bizim de, ona yelken açtığımız günden beri, hiçbir zaman onun getirdikleriyle, götürdüklerinin yerini doldurmamız mümkün olamamıştır.

Blokajı tamamen madde olan medeniyet kılıklı bu uygarlık, insanlık için huzur ve itminan temininden daha ziyade, sürekli hırs ve tamahı kamçılamış obur bir "Daha yok mu?" sistemidir. Daha çok imkân, daha çok istihsal, daha çok kredi, daha çok kazanç, daha konforlu bir hayat, daha müreffeh bir yarın ve

daha daha bir sürü şey... Doğrusu insan kendi özünü mânâlandıramayınca veya yorumlamada yanlışlığa düşünce, her şey kendisi için yaratılan bu muallâ varlık, böyle eşyanın mahkumu oluyor.

Faydalının; güzele, iyiye, doğruya tercih edildiği bir dünyada yaşıyoruz.. ve zannediyorum, günümüzün tâli'siz insanlarının ard arda gelen belalardan bir türlü bellerini doğrultamamalarının asıl sebebi de işte bu. Evet bugün, bilimi, tekniği, teknolojiyi olduğunun üstünde değerlerle tabulaştıran, küstahlaştıran; buna karşılık, dini, ahlâkı, fazileti, estetiği, gereksiz ve lüzumsuz gibi gören gösteren akılsızlık, âdeta çağın dehası sayılmakta. Öyle görülüyor ki, gerçek insanî değerleri altüst eden bu çarpık düşünceden kurtulacağımız güne kadar, milletçe yaşadığımız sarsıntılar da, bulantılar da devam edecek.

Keşke, gerçek insanî değerlere biraz daha erken uyanabilseydik!

Evet, tarihin katmanlarına altın, gümüş madenleri gibi sinmiş ve onun gerçek buudları sayılan mânâ ve ruh, bize, faydanın; çıkarın, keyfin, eğlencenin değerler silsilesinde yeri olmadığını, olsa bile, sıfırın birkaç milim üstünde olduğunu göstermektedir.

Aslında insanı, diğer canlılardan ayıran en önemli hususlardan biri de işte budur. Evet, insanın dışındaki her varlık, kendi faydası, kendi çıkarı ve kâinat dengesi arkasında koşturulur; ancak insandır ki, hem kendini hem de bütün varlığı ve cihanları aşan bir mânâ ve ruhu takip eder. Hayvanlarda din duygusu, ahlâk endişesi, fazilet mücadelesi, sanat gayreti yoktur. Kapıları sadece insan kalbine, insan duygularına açılan bu zümrütten sarayların biricik konuğu insandır. Evet o, din ile ikiz olarak doğmuş.. ahlâkla sarılıp sarmalanmış.. ömrünü fazilet takibine vakfetmiş ve kendini sanatla anlatmış tek canlıdır.. en iptidai vasıtalarla yapıp ortaya koyduğu basit eserlerden ifade ettikleri mânâ ve değerlerle gidip ta sonsuzluğa ulaşan sanat harikalarına kadar her ses ve soluk, her renk ve çizgi, her şekil ve motif, onun fıtrat menşurundan dökülen, onun derinliklerinden kopup gelen, ona mahsus tayflardır.

Bugün, çoğumuz, kudretin mahkumu insiyaklarla meydana gelen örümcek ağına, bülbül yuvasına, arı peteğine, kunduz hendesesine, sivrisinek maharetine, yılan balıklarının uzun ve dolambaçlı seyahatine ve sevk-i ilâhî ağında daha nelere nelere.. hayretlerle bakıyor ve dehşete düşüyoruz. Oysaki asıl hayret edilecek ve hayranlıkla alkışlanacak insandır. İnsanın öteler buudlu ufkudur, dehasıdır ve kendi kendini aşmasıdır.

Günümüzde çokları, kendilerini zirvelere çıkaracak olan gerçek insanî

değerlere karşı kapalı olsalar da bu böyledir.. ve bunun tam anlaşılacağı güne kadar da kim bilir, küstahlaşan bilim, şımarıklaşan teknoloji ve faydanın dışında hiçbir değer kabul etmeyen medeniyet anlayışımız daha ne ürpertici trajedilere sebebiyet verecek.. ve kandan, gözyaşından daha ne seylaplar meydana getirecek..!

Yeni Yıllara Doğru

Günler gelip bahara dayandığında, bin bir ışığa gebe yaşlı dünya son kez hamlini vaz'etmek için sancıyla kıvrım kıvrım, fakat aynı zamanda neşeliydi. Ufukta yeni bir günün emareleri tülleniyor, şafaklar ümitlere inci diziyor ve yıllardan beri ışığa hasret gönüller, sanki iki adım ötede kendilerini bekleyen bir kısım sürprizlerle karşılaşacakmış gibi pür dikkat ve belirsiz bir sevinç içindeydi...

Derken, duyguda, düşüncede, ilimde, sanatta doğumları doğumlar takip etti.. büyük-küçük, sesli-sessiz hamleler birbirine eklenip gitti.. ve bir baştan bir başa bu garipler dünyası yeni bir *"ba'sü ba'del mevt"*le yeşerip Cennet yamaçlarına döndü.

İşte, Sızıntı da, bu velûd dönemin umumî vâridâtından sadece bir zerre, o kutlu devrenin dört bir yanı velveleye veren gürül gürül sesinden sadece bir nağme ve bin bir nağmeyle gerilmiş bir enstrümanın tellerinden sadece mütevazi bir tel olarak bu çok sesli koroya iştirak etme ve bu umumî baharda, her yanı saran çiçeklerden bir çiçek olma hülya ve rüyalarıyla "Yâ Hayy!" deyip lütufları sonsuz Yaratan'dan hakk-ı hayat istedi.. hem de ismi gibi iddiasız, mahviyet içinde.. deryaya karışmaya hazır bir damla, güneşle bütünleşmeye namzet bir zerre ve binlerce-yüz binlerce ışık kaynağından minik bir ışık kaynağı olma niyetiyle.

Bin bir doğuma açık mübarek bir dönemin sath-ı mâilinde bulunma bahtiyarlığına ermiş bizler, iradî-gayri iradî, elimizde bu küçük mevkute, kendimizi bir umumî hizmet çağlayanı içinde bulduk; –o çağlayanı var edip, bizlere de onun içinde hizmet imkânı veren Rahmeti Sonsuz'a ruhlarımız feda olsun– bulduk ve bu büyük lütuf karşısında şükranla iki büklüm olduk... O gün bugün de biz onun sımsıcak kanatları altında olduk.. o da nesillerin tertemiz sinelerine taht kurup, hep bir ümit, bir bekleyiş, bir arayış ve bir seziş heyecanıyla; kâh bir katre gibi buharlaşıp "çiy noktası"na ulaştı; sonra da rahmet damlaları hâlinde yeniden baş aşağı toprağın bağrına indi ve kâh çağlayanlar gibi görünüp ümit mahrumu gönüllerin iradelerine fer oldu...

Onun bu yumuşaklardan yumuşak zümrüt ikliminde tenezzühe açılabilen herkes, kuşkuların, tereddütlerin, vehimlerin ürpertici Cehennemlerinden kurtulup, yakînin, itminanın, huzurun Cennetlerinde dolaşabildi ve alevler içinde "berd u selâm"a erdi...

Biz çoğumuz, varlığı onun aydınlık ikliminde tanıyıp sevebildik.. eşyanın perde arkası hikmetlerine onun rehberliğinde adım adım yaklaşarak, sırların büyülü dünyasıyla tanışabildik.. onun kanatları altında ve onun esrara açık satır ve sahifeleri arasında tabiat kitabının latîf manzaralarına, bu manzaraların perde arkası öbür yanlarına ve öbür tarafın erişilmez hazlarına uyandık.. uyandık da, tanıyıp bildiğimizi sandığımız bu sınırlı âlemde, kendimizi sınırsız âlemler içinde bulduk ve nâmütenâhîlere namzet olduğumuzu anladık...

Evet, nice gönül sahibi insanlar, onun ışıktan ve yumuşak dünyası içinde –tabiî iz'ân ve şuurları ölçüsünde– tâli'lerini düşüne düşüne, bu âlemin âhirete bakan öbür ucuna ulaştılar.. ulaştılar da, bağıyla-bahçesiyle, gülüyle-çiçeğiyle, havasıyla-iklimiyle, ruhuyla-mânâsıyla, bu iki dünyayı iç içe birden yaşamaya başladılar.

Şimdi, binler-yüz binler onun sımsıcak hariminde ve ışıktan kanatları altında, şanlı milletimizin geçmişine ait en hisli, en tatlı günlerin rüyalarını görüyor, varlığın bağrından kopup gelen ilâhî bir şiir dinliyor.. yaşadığı aynı hayat içinde daha rengin, daha zengin bir başka hayatın var olduğunu seziyor ve onu idealize etmeye, yakalamaya çalışıyor.

Sızıntı; sürekli mesaj olabilmenin gereği, değişik şartlara göre, yer yer dalgalı ve buğulu görünümü, zaman zaman heyecanı ve müphemleşen solukları yanında, her zaman ince, şefkatli, müsamahakâr ve masmavi havasıyla bağrını hep gariplere açmış, yaralı gönüller için oturup inlemiş, küfre, ilhada karşı çıkmış, bunu yaparken de kâfire-mülhide bir şeyler anlatmayı düşlemiş.. sevincini kedere karıştırıp yaşamış.. itminanı iniltilerle seslendirmiş.. kendi düşünce çizgisine göre duyup anlayanlara; onların seziş ve idraklerine, haz ve neşelerine göre ışıklar, renkler ve seslerle hep yeni, canlı ve orijinal motifler arayışı içinde bulunmuş.. duyup, başkalarına da duyurabildiği; hissedip başkalarına da anlatmaya muvaffak olduğu başarı adına nesi varsa, okuyucusunun kerameti saymış; falso ve fiyaskolarını ise, muhtevaya omuz verenlerin –her zaman itiraflarıyla da destekleyebilecekleri– eksikliklerinde bilmiş.. kayda değer her hizmetini Hakk'ın inayeti sayıp minnet ve şükranlarla soluklamış, her başarısızlığını tedbir ve temkin yetersizliğinde, Hakk'a tevekkül ve teslimiyet eksikliğinde görmüş, nefis muhasebesinde bulunmuş.. durup-dinlenmeden, bir kerecik olsun ara vermeden sürdürdüğü bu mübarek maratonu, gıpta edilecek şekilde noktalamıştır.

Dünden bugüne varlık ve bekasını her zaman Rahmeti Sonsuz'a bağlamış bu

minik kaynak, ilk defa neşir hayatına atılırken:

“Sıza sıza göl olur,
Akar akar yol olur”

sloganıyla kendini duyurup tanıtmıştı. –Hak indindeki makbuliyetini bilemeyiz– Doğrusu o ki, o artık bugün yüz binlerin sevgilisi hâline gelmiştir.

Sızıntı; çıkış gayesi ve çıkaranların ruhî hayatları itibarıyla, her zaman hakaret ve küfre kapalı kaldı. Kendi cephesinden gelen hakaret, tel’in ve tekfirlere cevap verme bayağılığına düşmedi. Böyle bir derekeye düşmek şöyle dursun, çıktığından bugüne bir kerecik bile tel’ine ve bedduaya “Âmin!” demedi. Tıpkı bir derviş olgunluk ve mahviyeti içinde “Dövene elsiz, sövene dilsiz” kalmasını bildi. Vâkıa zaman zaman düşmanın gadri, dostun vefasızlığı karşısında belki burkuldu, inledi. Ama, kat’iyen bunlara takılıp kalmadı.. “Yâ Sabûr!” deyip yoluna devam etti...

Artık bugün o, inananlar arasında hep vifak arayan tatlılığı, kendi cephesinde kavgadan kaçan sükût ve vakarı, dünya ve ukbayı birden kucaklayan yumuşak ve asude iklimiyle en çok sevilen, kabul edilen mevkutelerin başında gelmektedir.